

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการ

“แนวทางการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสงฉบับชาวบ้าน
เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสงบ้านบะหว้า
ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม ”

โดย

นายปรีชา ชัยปัญหา และคณะ

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเก่งขึ้นในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำให้ใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่เกี่ยวข้อง” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของ

กระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เรื่อง : โครงการวิจัย “แนวทางการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสกบ้านบะหว้า ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม”

ผู้วิจัย : นายปรีชา ชัยปัญหา และคณะ

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย “แนวทางการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสกบ้านบะหว้า ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม” มีวัตถุประสงค์การดำเนินงานวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลสถานการณ์ทางภาษาแสกของชาวแสกบ้านบะหว้า 2) เพื่อศึกษาเครื่องมือและวิธีการในการบันทึกภาษาแสก 3) เพื่อหาแนวทางในการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้าน 4) เพื่อหาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้าน และ 5) เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสกบ้านบะหว้า

วิธีการดำเนินงานวิจัย เป็นไปตามลักษณะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น กล่าวคือ มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ การจัดเวทีชี้แจงการทำงานวิจัยในหมู่บ้าน, การศึกษาบริบทชุมชนของชาวแสกบ้านบะหว้า, ศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษาแสกในชุมชน, พัฒนาระบบตัวเขียนภาษาแสก, ศึกษาฐานจากงานวิจัยที่ประสบผลสำเร็จ, ทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้าน, สร้างกระบวนการเรียนรู้ภาษาผ่านพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านบ้านบะหว้า และศึกษาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านที่สร้างขึ้น

จากการวิจัย พบว่า ยังมีการใช้ภาษาภาษาแสกในการสื่อสารในชีวิตประจำวันในชุมชน แต่คำศัพท์ที่ใช้มีความผิดเพี้ยนไปบ้าง เนื่องจากภาษาแสกไม่มีระบบตัวเขียนมาก่อนจึงไม่ได้มีการจดบันทึกคำศัพท์ต่างๆในภาษาแสก จึงได้มีการศึกษาภาษาและจัดทำระบบตัวเขียนตัวเขียนขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการบันทึก ทีมวิจัยได้ระบบตัวเขียนภาษาแสกที่ประกอบด้วย พยัญชนะต้น 27 ตัว, สระ 27 ตัว, ตัวสะกด 8 ตัว, ตัวควบกล้ำ 7 ตัว และวรรณยุกต์ 6 รูป 7 เสียง จากนั้นได้ดำเนินการจัดทำพจนานุกรม สามารถรวบรวมคำศัพท์ภาษาแสกเรียงตามลำดับอักษร ได้ 7,327 คำ และคำศัพท์หมวดหมู่ ได้ 1,346 คำ รวบรวมเป็นรูปเล่ม ได้ต้นฉบับพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้าน 1 เล่ม และจะนำไปใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนภาษาแสกให้กับคนชาวแสกในชุมชนบ้านบะหว้าและชาวแสกที่อยู่ในหมู่บ้านอื่นอีกจำนวน 4 หมู่บ้าน รวมไปถึงการศึกษาภาษาแสกด้วยตนเองของชาวแสกที่อยู่ในถิ่นอื่นที่ไปทำงานยังต่างจังหวัด

บทสรุปโครงการ

บทนำ

แสก เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่พูดภาษาในตระกูลไท – กะไต ปัจจุบันชาวแสกอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอยู่ 4 หมู่บ้านในจ.นครพนม คือ บ้านอาจสามารถ และบ้านไผ่ล้อม อ.เมือง จ.นครพนม ที่บ้านบะหว้า อ.นาหว้า จ.พนมนคร และบ้านดอนสมอ ต.ท่าบ่อสงคราม อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม มีจำนวนประชากรชาวแสกทั้ง 4 หมู่บ้าน ประมาณ 3,500 คน เฉพาะบ้านบะหว้าซึ่งปัจจุบันถือเป็นหมู่บ้านหลักของชาวแสก มีจำนวนประชากรแสก จำนวนประมาณ 2,000 คน

ปัจจุบันภาษาแสกถูกจัดเป็นหนึ่งในสิบห้ากลุ่มภาษาในภาวะวิกฤตใกล้สูญ (สุวิไล : 2552) เนื่องจากภาษาแสกนั้นมีใช้แต่เฉพาะภาษาพูดเท่านั้น ไม่มีภาษาเขียน ชาวแสกมีความกังวลว่าภาษาของตนจะสูญหายไป ถึงแม้ในหมู่บ้านจะยังพบว่ามีการใช้ภาษาแสกอยู่ในชุมชน ทั้งในกลุ่มผู้อาวุโส กลุ่มวัยทำงาน และกลุ่มเด็กและเยาวชน หากแต่พบปัญหาว่าในกลุ่มเด็กและเยาวชนนั้นมีความสามารถทางภาษาแสกเฉพาะด้านการฟัง สำหรับด้านการพูดเด็กและเยาวชนเริ่มพูดภาษาแสกน้อยลง และเมื่อพูดภาษาแสกก็จะออกเสียงผิดเพี้ยน ผิดความหมายไป การสื่อสารความหมายระหว่างกันก็จะไม่ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ภาษาแสกในงานประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ถึงแม้เด็กและเยาวชนแสกจะฟังออก แต่เริ่มจะไม่เข้าใจความหมายแล้ว

ถึงแม้แต่เดิมชาวแสกจะไม่มีความคิดว่าภาษาแสกจะตกอยู่ภาวะวิกฤต เองจากโครงการวิจัยนี้ถึงแม้จะมีจุดเริ่มต้นมาจากการชี้แนะจากทางมหาวิทยาลัยมหิดล แต่จากการร่วมกันศึกษาปัญหาและสถานการณ์ และการหาแนวทางในการแก้ปัญหาโดยใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นระหว่างแกนนำของชาวแสกในชุมชนกับทีมพี่เลี้ยงมหาวิทยาลัยมหิดล ทำให้ค้นพบว่าภาษาแสกด้านการอ่าน – เขียน ไม่เคยมีระบบการอ่าน – เขียนภาษาแสกมาก่อน ทำให้ไม่มีการบันทึกภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาภาษาแสก สำหรับการถ่ายทอดและสืบทอดให้ลูกหลานมาก่อน จึงนำมาซึ่งความวิกฤตของภาษา หากชาวแสกมีความต้องการที่จะให้มีการถ่ายทอดและสืบทอด จำเป็นต้องมีการสร้างการอ่าน – เขียนภาษาแสกให้เกิดขึ้น และจากประสบการณ์ที่มีนักวิชาการ, นักศึกษาปริญญาโท จำนวนมากเข้ามาทำงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ในพื้นที่ ชาวแสกบ้านบะหว้าพบว่านักวิชาการนักศึกษาเหล่านี้มีเครื่องมือและวิธีการที่สามารถบันทึกภาษาแสกได้ สามารถจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกได้ ซึ่งเครื่องมือและวิธีการนี้สามารถทำให้บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ชาวแสกพูดภาษาแสกได้อย่างไม่ผิดเพี้ยน แนวความคิดนี้แกนนำของชาวแสกได้นำไปปรึกษานักวิชาการ นักศึกษา ที่เข้ามาทำงานวิจัยในพื้นที่แสกบ้านบะหว้ามาโดยตลอดว่าชาวแสกจะสามารถหรือมีโอกาสในการทำงานในลักษณะเดียวกับที่นักวิชาการหรือนักศึกษาทำได้หรือไม่

ที่ผ่านมา ชาวแสกจะได้รับคำตอบว่าภาษาแสกนั้นไม่สามารถจัดทำเป็นพจนานุกรมได้ เนื่องจากภาษาแสกไม่สามารถและเขียนบันทึกได้ เครื่องมือและวิธีการที่นักวิชาการทำ คือการสร้างระบบตัวเขียนภาษาแสกโดยใช้สัทอักษร แล้วจึงจัดทำเป็นพจนานุกรม ซึ่งเป็นความรู้ทางวิชาการ ยากต่อการเรียนรู้ของชาวแสกที่จะจัดทำด้วยตนเอง แต่เมื่อได้พบกับนักวิชาการจากศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล และได้

เห็นตัวอย่างการทำงานของกลุ่มอื่นๆทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่า ภาษาแสกสามารถที่จะเขียนและบันทึกได้ โดยใช้ตัวอักษรไทย และชาวแสกสามารถที่จะจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกตามฉบับชาวบ้านได้ ชาวแสกบ้านบะหว้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหากการทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านสำเร็จลง จะสามารถบันทึกเสียง คำศัพท์ ความรู้และภูมิปัญญาของชาวแสกได้ และจะเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับที่จะใช้ในการถ่ายทอดเพื่อให้มีการสืบทอดภาษาและภูมิปัญญาของชาวแสกต่อไปยังคนรุ่นหลัง

คำถามวิจัย

“แนวทางการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้าน เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสกบ้านบะหว้า ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม ควรเป็นอย่างไร”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลสถานการณ์ทางภาษาแสกของชาวแสกบ้านบะหว้า
2. เพื่อศึกษาเครื่องมือและวิธีการในการบันทึกภาษาแสก
3. เพื่อหาแนวทางในการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้าน
4. เพื่อหาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านที่สร้างขึ้น
5. เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสกบ้านบะหว้า

ขอบเขตพื้นที่

บ้านบะหว้าแสก ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

ชาวแสกบ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

วิธีการดำเนินงาน

1. จัดเวทีชี้แจงการทำงานวิจัยในหมู่บ้าน เพื่อบอกกล่าวให้คนในชุมชนรับทราบและเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษา จากการจัดเวทีนี้ทำให้ชาวบ้านได้ทราบว่าจะมีการทำโครงการวิจัยภาษาแสก และมีความเชื่อมั่นว่าจะทำงานได้เพราะเชื่อมั่นในคณะกรรมการ และยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการประชุมต่อไปทุกครั้งที่แจ้ง

2. ศึกษาบริบทชุมชนของชาวแสกบ้านบะหว้า เป็นการนำข้อมูลมาบอกเล่า มาคุยกันว่าใครเคยทำโครงการอะไร มีการเก็บข้อมูลอะไรแล้วบ้าง จากนั้นนำข้อมูลเดิมเหล่านั้นออกมาดูและแก้ไขปรับปรุงให้เป็นข้อมูลปัจจุบันให้มากขึ้น

3. ศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษาแสกในชุมชน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจสถานการณ์การทางภาษา แบบสรุปสถานการณ์ภาษาแสกแยกตามกลุ่มและแบบสรุปคะแนนสถานการณ์ภาษาแสก

4. พัฒนาระบบตัวเขียนภาษาแสก โดยการเข้าประชุมเชิงปฏิบัติการศึกษาลักษณะทางภาษา และพัฒนาระบบตัวเขียนภาษาแสกที่มหาวิทยาลัยมหิดล จากนั้นพัฒนาระบบตัวเขียนต่อในหมู่บ้าน ทำชาร์ตพยัญชนะ ทดสอบการใช้ระบบตัวเขียน จัดทำฟรอนท์ภาษาแสกและคู่มือการใช้ระบบตัวเขียนภาษาแสก

5. ศึกษาดูงานจากงานวิจัยที่ประสบผลสำเร็จ โดยการไปศึกษาดูงานที่โรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง เนื่องจากที่โรงเรียนบ้านโพธิ์มีตัวอย่างการทำงานฟื้นฟูภาษาที่หลากหลาย เช่น การทำระบบตัวเขียน การจัดทำสื่อเพื่อการเรียนรู้ภาษา หนังสือนิทานเล่มเล็ก เล่มยักษ์ การนำภาษาท้องถิ่นเข้าสู่การจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนทั้งในรูปแบบทวิภาษาและรูปแบบการฟื้นฟูภาษา

6. ทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้าน ทีมวิจัยศึกษาแนวทางการจัดทำพจนานุกรมจากนักวิชาการด้านภาษาศาสตร์ ซึ่งมีแนวทางการทำได้โดยการเขียนคำศัพท์เป็นหมวดหมู่ จัดบันทึกคำศัพท์ในบัตรคำ (shoes box) แล้วนำไปใส่กล่อง มี 2 กล่อง กล่องแรก เรียงตามตัวอักษร กล่องที่สอง เรียงตามหมวด จากนั้นจึงจัดพิมพ์คำศัพท์ทั้งหมดลงคอมพิวเตอร์

7. สร้างกระบวนการเรียนรู้ภาษาผ่านพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านบ้านบะหว้า กระบวนการนี้มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ภาษา ระหว่างการจัดทำพจนานุกรม โดยการไปพูดคุยสอบถามหาคำศัพท์ภาษาแสกจากผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีความรู้ด้านภาษาและภูมิปัญญาของชาวแสก นอกจากนี้ทีมวิจัยจะได้เรียนรู้ภาษาจากการทำพจนานุกรมโดยตรงแล้ว โดยทีมวิจัยยังได้ให้ความรู้กับชาวบ้านทุกครั้งในทุกขั้นตอนตั้งแต่การเริ่มทำงานวิจัย อีกประการหนึ่งได้ร่วมกันแต่งเพลง เช่น เพลงรำวงเกี้ยวสาว แสกและเพลงลอยกระทงภาษาแสกให้ลูกหลานและเยาวชนได้ขับร้องกันในงานต่างๆของชุมชน

8. ศึกษาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านที่สร้างขึ้น ทีมวิจัยจัดเวทีใหญ่ครั้งสุดท้ายก่อนปิดโครงการวิจัย เพื่อเป็นการสรุปผลการดำเนินงานวิจัยทั้งโครงการเสนอต่อชุมชน และเพื่อระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางการใช้ประโยชน์จากพจนานุกรมที่ร่วมกันทำขึ้นมารวมทั้งแนวทางการทำงานฟื้นฟูภาษาแสกในอนาคตต่อไป

ผลการดำเนินงาน

ทีมวิจัยสร้างแบบสำรวจสถานการณ์ทางภาษาแสก ซึ่งประกอบด้วยส่วนที่เป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบและส่วนที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องภาษาแสก มีข้อคำถามและแต่ละข้อจะมีตัวเลือกให้เลือกตอบตามความคิดเห็นมากที่สุด จากนั้นทำการสำรวจและสรุปข้อมูลโดยกำหนดตัวอักษร ก - ภาษายังยืนมั่นคง, ข - ภาษาเริ่มเสื่อม, ค - ภาษาจะเสื่อมเร็วขึ้น และ ง - ภาษาจะเสื่อมแล้ว จากการสำรวจและสรุปผลคะแนนพบว่า คะแนนที่มากที่สุด คือ ก ได้ 2,191 คะแนน รองลงมาคือ ข 728 คะแนน, ค 130 คะแนน และ ง 20 คะแนน ทำให้ทีมวิจัยมั่นใจว่าภาษาแสกจะยังคงยั่งยืนสืบไป

ถึงแม้ชาวแสกบ้านบะหว้าจะยังคงใช้ภาษาแสกในชีวิตประจำวันอยู่มาก แต่ภาษาแสกไม่มีระบบตัวเขียนมาก่อน ทีมวิจัย นักวิชาการทางด้านภาษาศาสตร์และพี่เลี้ยงจากมหาวิทยาลัยมหิดลจึงได้ร่วมกันสร้างระบบตัวเขียนภาษาแสกเพื่อเป็นเครื่องมือในการบันทึกภาษา ผลจากกิจกรรมทำให้ทีมวิจัยได้ระบบตัวเขียนภาษาแสก ซึ่งประกอบด้วย พยัญชนะต้น 27 ตัว, สระ 27 ตัว, ตัวสะกด 8 ตัว, ตัวควบกล้ำ 7 ตัว และวรรณยุกต์ 6 รูป 7 เสียง

เมื่อได้ระบบตัวเขียนภาษาแสก ทีมวิจัยใช้วิธีการแบ่งกันไปเขียนเป็นกลุ่มเล็กๆ กลุ่มละ 4 – 5 คน ไปเก็บข้อมูลคำศัพท์ภาษาแสกจากปราชญ์ผู้มีความรู้ในภาษาแสก, ข้อมูลด้านสมุนไพร เมื่อแต่ละกลุ่มเก็บรวบรวมข้อมูลได้แล้วจึงนำข้อมูลมารวมกันแล้วให้ทีมผู้ตรวจภาษาได้ตรวจทานความถูกต้องในการเขียนเพื่อมอบให้แผนกคอมพิวเตอร์ได้จัดการพิมพ์ข้อมูลเก็บไว้เรื่อยๆ จากนั้นนำคำศัพท์ที่รวบรวมและจัดพิมพ์แล้วส่งไปให้อาจารย์ทางมหาวิทยาลัยมหิดลได้ตรวจสอบและมีการแก้ไขปรับปรุงหลายครั้ง ซึ่งทีมวิจัยสามารถรวบรวมคำศัพท์ตามลำดับอักษร ได้ทั้งหมด 7,327 คำ และคำศัพท์หมวด 1,346 คำ

จากการทำโครงการวิจัย ทำให้ทีมวิจัยได้พจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้าน ซึ่งเป็นต้นฉบับจำนวน 1 เล่ม กลุ่มเป้าหมายผู้ใช้ประโยชน์อันดับแรก คือ ชาวแสกในหมู่บ้านบะหว้า เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่อยู่ใกล้กับทีมวิจัยมากที่สุด เมื่อเรารู้แล้วเราก็ต้องทำให้คนที่อยู่ใกล้ตัวเรารู้ด้วยโดยจะพิมพ์เพิ่มให้คนแสกในหมู่บ้านได้อ่านกันทุกคน ทุกครัวเรือน และมีทีมวิจัยเป็นผู้อธิบายให้ชาวบ้านได้รู้และเข้าใจด้วย จากนั้นเผยแพร่ต่อไปสู่คนแสกบ้านบะหว้าที่ไปอยู่ที่อื่น เช่น ที่กรุงเทพหรือต่างจังหวัด เพราะคนกลุ่มนี้จะไม่ค่อยได้พูดภาษาแสก การมีคู่มือระบบตัวเขียนและพจนานุกรมภาษาแสก เมื่อเขาอยากเขียนเขาก็จะสามารถเขียนได้ ถ้านึกไม่ออกก็สามารถเปิดพจนานุกรมได้จะทำให้เขาเข้าใจถึงคำศัพท์ดั้งเดิมและเขาจะไม่ลืมภาษาแสก

โครงการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านเป็นรูปแบบหนึ่งในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสกผ่านกระบวนการวิจัยโดยมีทีมวิจัยเป็นแกนหลักและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตามวาระและโอกาสที่เหมาะสม มีพี่เลี้ยงและนักวิชาการให้การสนับสนุนทั้งเรื่องกระบวนการทำงานและวิชาการความรู้เกี่ยวกับภาษา กิจกรรมการพัฒนาแบบตัวเขียน ทำให้ทีมวิจัยได้รู้จักภาษาแสกมากขึ้นและลึกซึ้งขึ้น ได้รู้จักความพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะภาษาแสกซึ่งไม่เหมือนภาษาไทย กิจกรรมการรวบรวมคำศัพท์เพื่อจัดทำพจนานุกรมทำให้ได้เข้าใจถึงคำศัพท์ดั้งเดิม คำศัพท์เก่าๆที่ลืมไปแล้วก็ได้กลับมา นอกจากนี้แล้วยังมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสกบ้านบะหว้าโดยการเขียนเพลงเขียนหมอลำและเขียนนิทานให้เด็กๆอ่าน การเขียนนิทาน เรื่องเล่าประสบการณ์ เป็นอะไรที่สนุกมากๆ ชาวบ้านอ่านชวนติดตาม

ความรู้ที่ได้จากการทำงาน

ได้เข้าใจคำว่าทำวิจัย เราเคยตอบคำถามแล้วกาข้อสอบ ปัญหาของการเรียนคืออ่านคำถามแล้วกาข้อสอบให้ถูก ให้แน่ใจว่าตรงกับเราอ่านมา แต่พอทำวิจัย ปัญหามันเกิดเองและต้องแก้เอาเอง ทำไปก็เจอปัญหาต้องแก้กันอยู่ตลอด ทำไปเจอปัญหาไป แก้ปัญหาระหว่างทางอยู่เรื่อย ๆ ก็ต้องมีการปรึกษาหารือกันกับพี่เลี้ยงทีมวิจัย

มีความรู้เรื่องภาษาไทยมากขึ้น เข้าใจมากขึ้น ทั้งที่เกือบลืมไปแล้ว ได้ทบทวนอีกครั้งก็ดีใจมาก เราเกือบลืมไปแล้วอะไรคืออักษรกลาง ต่ำ สูง วรรณยุกต์ และเครื่องหมายต่าง ๆ พอเวลามาทำโครงการมันต้องเอาให้ชัด ให้แม่นยำ จะเลื่อนลงไม่ได้ เพราะมีคนอื่น ๆ จะมาอ่านและรอดูที่หลัง คือ เราต้องแม่นยำเพื่อที่เราจะต้องตอบคำถามคนอื่นให้ได้เมื่อเขาถามมา แต่ก่อนเรียนก็คือเรียนแล้วผ่านไป

สิ่งที่ต้องดำเนินการต่อไป

สิ่งที่ต้องดำเนินการต่อไป คือ เรื่องการเผยแพร่ต่อสาธารณะชนต่อไป โดยเริ่มจากเด็กในชุมชน อยากสอนเด็ก ให้เด็กได้รู้คำภาษาแสก โดยเฉพาะเด็กก่อนเกณฑ์ที่เรียนในวัด เพราะว่าเด็กจะได้รู้จักจากคำง่าย ๆ ก่อน ให้ความรู้เบื้องต้นแก่เด็กก่อน เช่น เป็นรูปภาพง่าย ๆ คำศัพท์ใกล้ตัว และก็ต้องสอนครูพี่เลี้ยงให้เข้าใจระบบตัวเขียนด้วย และอยากรู้เข้าสู่สถานศึกษาให้เด็กที่เป็นนักเรียนได้เรียนภาษาแสก แต่ก็มีข้อจำกัดว่าในหมู่บ้านไม่มีโรงเรียน เด็กต้องไปเรียนอีกโรงเรียนนอกหมู่บ้านและเรียนรวมกันกับเด็กหลายภาษา ดังนั้น สิ่งที่น่าจะทำต่อไปกับกลุ่มเยาวชนอาจจะเป็นลักษณะการจัดค่ายเยาวชนจัดกิจกรรม เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ภาษาแสกและสนุกด้วย และนอกจากนี้ยังมีแนวคิดว่าจะต้องนำผลความรู้นี้ เช่น ระบบตัวเขียน พจนานุกรมขยายไปสู่ชาวแสกที่อยู่หมู่บ้านอื่น จำนวน 4 หมู่บ้าน ในจังหวัดนครพนม

สารบัญ

	หน้า
บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน	ก
บทคัดย่อ	ค
บทสรุปโครงการ	ง
สารบัญ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามวิจัย	3
1.3 วัตถุประสงค์	3
1.4 ประเด็นในการศึกษา	3
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.6 ขอบเขตพื้นที่	4
1.7 ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย	4
1.8 แนวทางการทำงาน	4
 บทที่ 2 บริบทชุมชน	 6
2.1 สภาพทางภูมิศาสตร์	6
2.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชน	8
2.3 สภาพเศรษฐกิจและสังคม	10
2.4 ชีวิตความเป็นอยู่	13
 บทที่ 3 รายละเอียดการดำเนินงาน	
3.1 จัดเวทีเพื่อชี้แจงการทำงานวิจัยในหมู่บ้าน	20
3.2 ศึกษาบริบทชุมชนของชาวแสงบ้านบะหว้า	21
3.3 ศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษาแสงในชุมชน	21
3.4 พัฒนาระบบตัวเขียนภาษาแสง	23
3.5 ศึกษาดูงานจากงานวิจัยที่ประสบผลสำเร็จ	39
3.6 ทำพจนานุกรมภาษาแสงฉบับชาวบ้าน	40
3.7 สร้างกระบวนการเรียนรู้ภาษาผ่านพจนานุกรมภาษาแสงฉบับชาวบ้าน	41
3.8 ศึกษาแนวทางการใช้ประโยชน์จากพจนานุกรมภาษาแสง	42

บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน

4.1 สถานการณ์การใช้ภาษาแสงในชุมชน	43
4.2 ระบบตัวเขียนภาษาแสง	46
4.3 พจนานุกรมภาษาแสงฉบับชาวบ้าน	55

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย

5.1 สรุปผลการวิจัย	57
5.2 การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์	58
5.3 ความรู้ที่ได้จากการทำงาน	59
5.4 ความสุข/ความทุกข์ที่เกิดจากการทำงานวิจัย	59
5.5 สิ่งที่มีใจที่สุดจากการทำโครงการ	60
5.6 สิ่งที่ต้องดำเนินการต่อไป	60

ภาคผนวก

แบบสำรวจและสรุปผลการสำรวจสถานการณ์การใช้ภาษาในชุมชน
รายชื่อทีมวิจัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แสก เป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งที่พูดภาษาในตระกูลไท – กะได เดิมชาวแสกมีถิ่นที่อยู่ในเขตเมืองรอง ซึ่งขึ้นกับเมืองเว้ ทางตอนกลางของประเทศเวียดนามและบางส่วนของประเทศจีน ชาวแสกเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความอดสาหัสบากบั่น ยึดมั่นในความสามัคคี เมื่อเห็นว่าถิ่นที่อยู่อาศัยเดิมไม่เหมาะสม จึงได้อพยพลงมาตามแม่น้ำโขง แล้วมาตั้งถิ่นฐานชั่วคราวอยู่ระหว่างประเทศเวียดนามกับประเทศลาว โดยมี “ท้าวกายชู” และ “ท้าวกายซา” เป็นผู้นำในขณะนั้น

ต่อมาในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองแห่งกรุงศรีอยุธยาสมัยรัชกาลที่ 1 ชาวแสกได้พากันอพยพข้ามแม่น้ำโขงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ “ป่าหายโคก” เมื่อชาวแสกเห็นว่าบริเวณ “ป่าหายโคก” เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรต่าง ๆ จึงได้อพยพพากันมาประกอบอาชีพอยู่แห่งนี้อย่างเรื่อยมา จนถึงสมัยพระสุนทรเป็นเจ้าเมือง ได้พิจารณาเห็นว่าชาวแสกมีความสามารถ มีความเข้มแข็ง สามารถปกครองตนเองได้ จึงยกฐานะของชาวแสกขึ้นเป็นเมือง โดยเปลี่ยนชื่อใหม่จาก “ป่าหายโคก” เป็นเมือง “อาจสามารถ” หรือ “บ้านอาจสามารถ” ใน จ.พนมมานคร จนทุกวันนี้เมื่อได้ยกฐานะเป็นเมืองแล้ว ชาวแสกได้พากันโยกย้ายที่อยู่ไปทำมาหากินในถิ่นต่าง ๆ ปัจจุบันชาวแสกอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีอยู่ 4 หมู่บ้านในจ. นครพนม คือ บ้านอาจสามารถ และบ้านไผ่ล้อม อ.เมือง จ.นครพนม ที่บ้านบะหว้า อ.นาหว้า จ.พนมมานคร และบ้านดอนสมอ ด.ท่าบ่อสงคราม อ.ศรีสงคราม จ.นครพนม มีจำนวนประชากรชาวแสกทั้ง 4 หมู่บ้านประมาณ 3,500 คน เฉพาะบ้านบะหว้าซึ่งปัจจุบันถือเป็นหมู่บ้านหลักของชาวแสก¹ มีจำนวนประชากรแสกจำนวนประมาณ 2,000 คน

ปัจจุบันภาษาแสกถูกจัดเป็นหนึ่งในสิบห้ากลุ่มภาษาในภาวะวิกฤตใกล้สูญ (สุวิไล : 2552) เนื่องจากภาษาแสกนั้นมิใช่แต่เฉพาะภาษาพูดเท่านั้น ไม่มีภาษาเขียน ชาวแสกมีความกังวลว่าภาษาของตนจะสูญหายไป เนื่องจากโลก ภาษา และวัฒนธรรมสมัยใหม่ได้เข้ามามีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของชาวแสกในทุกๆ ด้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถึงแม้ในหมู่บ้านจะยังพบว่ามีการใช้ภาษาแสกอยู่ในชุมชน ทั้งในกลุ่มผู้อาวุโส กลุ่มวัยทำงาน และกลุ่มเด็กและเยาวชน หากแต่พบปัญหาว่าในกลุ่มเด็กและเยาวชนนั้นมีความสามารถทางภาษาแสกเฉพาะด้านการฟัง สำหรับด้านการพูดเด็กและเยาวชนเริ่มพูดภาษาแสกน้อยลง และเมื่อพูดภาษาแสกก็จะออกเสียงผิดเพี้ยน ผิดความหมายไป การสื่อสารความหมายระหว่างกันก็จะไม่

¹ บ้านบะหว้าถือว่าเป็นหมู่บ้านหลักของชาวแสก เนื่องจากยังพบการใช้ภาษาแสกอยู่ในชุมชน ประชากรในหมู่บ้านเป็นชาวแสก 100% อีกทั้งยังคงมีประเพณีและพิธีกรรมของชาวแสกในหมู่บ้านนี้ สำหรับอีก 3 หมู่บ้านจะมีการใช้ภาษาแสกในกลุ่มผู้อาวุโสเท่านั้น ชาวแสกในหมู่บ้านจะอยู่ร่วมกันกับคนกลุ่มอื่น โดยเฉพาะคนเชื้อสายลาวอีสาน ทำให้ประเพณีและพิธีกรรมกลายเป็นประเพณีและพิธีกรรมแบบลาวอีสานไปแล้วทั้งสิ้น

ถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ภาษาแสกในงานประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ถึงแม้เด็กและเยาวชนแสกจะฟังออก แต่เริ่มจะไม่เข้าใจความหมายแล้ว

ถึงแม้แต่เดิมชาวแสกจะไม่มีความคิดว่าภาษาแสกจะตกอยู่ภาวะวิกฤต เองจากโครงการวิจัยนี้ถึงแม้จะมีจุดเริ่มต้นมาจากการชี้แนะจากทางมหาวิทยาลัยมหิดล แต่จากการร่วมกันศึกษาปัญหาและสถานการณ์ และการหาแนวทางในการแก้ปัญหาโดยใช้งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นระหว่างแกนนำของชาวแสกในชุมชนกับทีมพี่เลี้ยงมหาวิทยาลัยมหิดล ทำให้ค้นพบว่าภาษาแสกด้านการอ่าน – เขียน ไม่เคยมีระบบการอ่าน – เขียน ภาษาแสกมาก่อน ทำให้ไม่มีการบันทึกภาษา วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาภาษาแสก สำหรับการถ่ายทอดและสืบทอดให้ลูกหลานมาก่อน การไม่มีวัฒนธรรมการอ่าน – เขียน จึงนำมาซึ่งความวิกฤตของภาษา หากชาวแสกมีความต้องการที่จะให้มีการถ่ายทอดและสืบทอด จำเป็นต้องมีการสร้างการอ่าน – เขียนภาษาแสกให้เกิดขึ้น และจากประสบการณ์ที่มีนักวิชาการ, นักศึกษาปริญญาโท จำนวนมากเข้ามาทำงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ในพื้นที่ ชาวแสกบ้านบะหว้าพบว่านักวิชาการนักศึกษาเหล่านี้มีเครื่องมือและวิธีการที่สามารถบันทึกภาษาแสกได้ สามารถจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกได้ ซึ่งเครื่องมือและวิธีการนี้สามารถทำให้บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ชาวแสกพูดภาษาแสกได้อย่างไม่ผิดเพี้ยน แนวความคิดนี้แกนนำของชาวแสกได้นำไปปรึกษานักวิชาการ นักศึกษา ที่เข้ามาทำงานวิจัยในพื้นที่แสกบ้านบะหว้ามาโดยตลอดว่าชาวแสกจะสามารถหรือมีโอกาสในการทำงานในลักษณะเดียวกับที่นักวิชาการหรือนักศึกษาทำได้หรือไม่

ที่ผ่านมา ชาวแสกจะได้รับคำตอบว่าภาษาแสกนั้นไม่สามารถจัดทำเป็นพจนานุกรมได้ เนื่องจากภาษาแสกไม่สามารถและเขียนบันทึกได้ เครื่องมือและวิธีการที่นักวิชาการทำ คือการสร้างระบบตัวเขียนภาษาแสกโดยใช้สัทอักษร² แล้วจึงจัดทำเป็นพจนานุกรม ซึ่งเป็นความรู้ทางวิชาการ ยากต่อการเรียนรู้ของชาวแสกที่จะจัดทำด้วยตนเอง จนเมื่อเดือนสิงหาคม 2552 ได้มีคณะจากศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล โดย ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ ได้มาเยี่ยมชาวแสกบ้านบะหว้า และได้แจ้งกับชุมชนว่าภาษาแสกสามารถที่จะเขียนและบันทึกได้ โดยใช้ตัวอักษรไทย และชาวแสกสามารถที่จะจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกตามฉบับชาวบ้านได้³ ซึ่งจะง่ายต่อการทำงานด้วยตนเองของชาวแสก โดยจะต้องมีการร่วมมือกันทำงานระหว่างเจ้าของภาษาและนักวิชาการภาษาศาสตร์ ซึ่งชาวแสกบ้านบะหว้ามีความต้องการที่จะทดลองการทำงานดังกล่าว

ชาวแสกบ้านบะหว้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหากการทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านสำเร็จลง จะสามารถบันทึกเสียง คำศัพท์ ความรู้และภูมิปัญญาของชาวแสกได้ และจะเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับที่จะใช้ในการถ่ายทอดเพื่อให้มีการสืบทอดภาษาและภูมิปัญญาของชาวแสกต่อไปยังคนรุ่นหลัง

² สัทอักษร หมายถึง เครื่องหมายแทนเสียง

³ พจนานุกรมฉบับชาวบ้าน หมายถึง พจนานุกรมที่ชุมชนเจ้าของภาษาเป็นผู้ลงมือปฏิบัติการด้วยตนเอง

1.2 คำถามวิจัย

"แนวทางการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้าน เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสกบ้านบะหว้า ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม ควรเป็นอย่างไร"

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาข้อมูลสถานการณ์ทางภาษาแสกของชาวแสกบ้านบะหว้า
2. เพื่อศึกษาเครื่องมือและวิธีการในการบันทึกภาษาแสก
3. เพื่อหาแนวทางในการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้าน
4. เพื่อหาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านที่สร้างขึ้น
5. เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสกบ้านบะหว้า

1.4 ประเด็นในการศึกษา

1. บริบทชุมชนของชาวแสกบ้านบะหว้า ได้แก่ ข้อมูลชุมชน ประวัติความเป็นมา ลักษณะทางสังคม ความเป็นอยู่ ประเพณีวัฒนธรรม และทุนทางสังคมที่มีอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ
2. สถานการณ์ทางภาษาแสก ได้แก่ สถานการณ์การใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน รวมถึงทัศนคติ ความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ ของชาวแสกบ้านบะหว้า
3. ลักษณะทางภาษาแสกบ้านบะหว้า
4. การพัฒนาระบบตัวเขียนภาษาแสกบ้านบะหว้า
5. กระบวนการจัดทำพจนานุกรมฉบับชาวบ้าน
6. แนวทางในการใช้ประโยชน์จากพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านที่สร้างขึ้นเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสกบ้านบะหว้า

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงวิจัย

1. ได้องค์ความรู้เรื่องบริบทชุมชนของชาวแสกบ้านบะหว้า
2. ได้องค์ความรู้เรื่องสถานการณ์ทางภาษาแสกบ้านบะหว้า
3. ได้เครื่องมือและวิธีการในการบันทึกภาษาแสก
4. ได้แนวทางในการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้าน
5. ได้แนวทางในการใช้ประโยชน์จากพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านที่สร้างขึ้นเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสกบ้านบะหว้า

ผลเชิงพัฒนา

1. เกิดกระบวนการเรียนรู้ภาษาและภูมิปัญญาของชาวแสกระหว่างผู้อาวุโสกับเด็กและเยาวชนจากเครื่องมือและวิธีการที่สร้างขึ้น
2. ชุมชนมีความตระหนักถึงสถานการณ์ความวิกฤตทางภาษาแสก
3. ชาวแสก โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน เห็นคุณค่าและเกิดความภาคภูมิใจในภาษาและวัฒนธรรมของตนเอง

1.6 ขอบเขตพื้นที่

บ้านบะหว้าแสก ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

1.7 ขอบเขตกลุ่มเป้าหมาย

ชาวแสกบ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม

1.8 แนวทางการทำงาน

1. จัดเวทีชี้แจงการทำงานวิจัยในหมู่บ้าน
2. ศึกษาดูงานจากงานวิจัยที่ประสบผลสำเร็จ
3. ศึกษาบริบทชุมชนของชาวแสกบ้านบะหว้า : ข้อมูลชุมชน ประวัติความเป็นมา ลักษณะทางสังคม ความเป็นอยู่ ประเพณีและวัฒนธรรม และทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีอยู่ในรูปแบบต่างๆ เช่น บุคคล (ปราชญ์/ภูมิปัญญาชาวบ้าน) หรือ องค์กร/หน่วยงานต่างๆในพื้นที่ เป็นต้น
 - วางแผนการเก็บข้อมูล
 - เก็บข้อมูล
 - สรุปและตรวจทานความถูกต้องของข้อมูล
4. ศึกษาสถานการณ์ทางภาษาแสก
 - ประชุมวางแผนออกแบบสำรวจ (เนื้อหาที่ต้องการรู้)
 - สำรวจสถานการณ์การใช้ภาษาแสกในชุมชน
 - สรุปและวิเคราะห์ผลการสำรวจ
5. ศึกษาลักษณะทางภาษา (เสียง, คำ และไวยากรณ์)
 - ศึกษาพร้อมกับวิทยากรและพี่เลี้ยง
6. พัฒนาระบบตัวเขียนภาษาแสก
 - ประชุมเชิงปฏิบัติการ "การสร้างและพัฒนาระบบตัวเขียน"

- ทีมวิจัยสร้างระบบตัวเขียนต่อในหมู่บ้าน
- ทีมวิจัยนำระบบตัวเขียนมาตรวจสอบความเห็นร่วมกับผู้เกี่ยวข้องในชุมชนเพื่อปรับปรุง

แก้ไขร่วมกัน

- ทดสอบการใช้ระบบตัวเขียนร่วมกันของคนในชุมชน
- สรุประบบตัวเขียนที่พัฒนาขึ้น สร้างแผนภาพตัวอักษรภาษาแสก
- ฝึกการใช้ระบบตัวเขียน

7. สร้างพจนานุกรมฉบับชาวบ้านภาษาแสกบ้านบะหว้า

- ประชุมเชิงปฏิบัติการ "การสร้างพจนานุกรมฉบับชาวบ้าน"
- จัดทำพจนานุกรมในพื้นที่
- ทีมวิจัยนำพจนานุกรมส่งให้วิทยากรและพี่เลี้ยงช่วยตรวจสอบความถูกต้องเพื่อปรับปรุง

แก้ไขร่วมกัน

- จัดทำเป็นรูปเล่ม

8. สร้างกระบวนการเรียนรู้ภาษาผ่านพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านบ้านบะหว้า

- ทดลองกับชาวแสกในชุมชน
- ทดลองกับเด็กและเยาวชนแสก

9. เวทีศึกษาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านที่สร้างขึ้นร่วมกับ

ชุมชน

10. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
11. จัดทำรายงานความก้าวหน้าและรายงานฉบับสมบูรณ์

บทที่ 2

บริบทชุมชน

2.1 สภาพทางภูมิศาสตร์

1. ที่ตั้ง

บ้านชะหว่า เป็นชุมชนหนึ่งในตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม ชุมชนนี้ตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกระจุก เดิมแบ่งการปกครองเป็นหมู่ 5 หมู่ ต่อมาเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2538 จึงได้แบ่งการปกครองเป็น 2 หมู่ คือ หมู่ที่ 5 และหมู่ที่ 7 อย่างไรก็ตามแม้ว่าชุมชนนี้จะ เป็น 2 หมู่บ้าน แต่ยังเป็นชุมชนทางวัฒนธรรมที่ชาวบ้านมีเชื้อสายมาจากไทยแสง เป็นชุมชนเดียวที่รักษาภาษาวัฒนธรรมไทยแสงอย่างสมบูรณ์

ทำเลที่ตั้งของชุมชนชะหว่าตั้งบ้านเรือนอยู่รวมเป็นกระจุก ซึ่งอยู่ที่ราบต่ำติดห้วยแก เรียกตามภาษาชาวบ้านว่า "ติดหาม" อยู่ห่างจากอำเภอ นาหว้าประมาณ 8 กิโลเมตร อยู่ห่างจากตั่งจังหวัดประมาณ 99 กิโลเมตร อยู่ทางทิศตะวันตกสุดเขตของจังหวัดนครพนม ติดต่อกับเขตอำเภออากาศอำนวย จังหวัดสกลนคร

2. อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับบ้านเสี้ยว ตำบลบ้านเสี้ยว อำเภอ นาหว้า จังหวัดนครพนม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับบ้านดาล ตำบลนาหว้า อำเภอ นาหว้า จังหวัดนครพนม
ทิศใต้	ติดต่อกับบ้านนาซอม ตำบลท่าเรือ อำเภอ นาหว้า จังหวัดนครพนม
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับบ้านท่าเรือ ตำบลนาหว้า อำเภอ นาหว้า จังหวัดนครพนม

3. ลักษณะภูมิประเทศ

พื้นที่ลาดเอียงด้านทิศตะวันตกสูงลาดเอียงต่ำลงไปทางทิศตะวันออก เพราะทิศตะวันออกเป็นลำห้วย ส่วนทิศตะวันตกเป็นท้องนา วัดอยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน ถัดจากวัดเป็นป่าช้า รอบๆ หมู่บ้านจะมีต้นไผ่บ้านเต็มไปหมด

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปจัดว่าเป็นที่ลุ่ม มีน้ำมากในฤดูฝน แต่ขาดน้ำในฤดูแล้ง (เฉพาะเดือนเมษายน) พื้นที่และทำเลของชุมชนชะหว่าจะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ จากเหนือถึงใต้ ด้านทิศตะวันตกเป็นทุ่งนาฤดูหนาวจะมีข้าวเต็มไปหมด จะเอารวควายไปเลี้ยงไม่ได้ เพราะสัตว์เหล่านั้นจะกัดกินต้นข้าว แต่ถ้าหน้าแล้งทุ่งนาเหล่านี้จะเต็มไปด้วยวัชพืชรวควาย เพราะหมู่บ้านนี้มีวัวควายมาก ส่วนพื้นที่จากเหนือถึงใต้ ด้าน

ทิศตะวันออกจะเป็นลำห้วย ป่าเล็กป่าน้อย หน้าฝนชาวบ้านจะปล่อยวัวควายข้ามลำห้วยไปเลี้ยง ซึ่งมีป่า "ดอนอิลบ" และหนอง "งูเห่า" ที่เป็นป่าและหนองว่างเปล่า เป็นเขตทำเลสาธารณะ

เราอาจสรุปได้ว่าชุมชนบ้านบะหวามีลำห้วยแก หนองชำแฮด หนองงู ป่า "ดอนอิลบ" และภูเขา ลูกเล็ก ๆ สภาพทั่วไปของชุมชนเป็นที่ลุ่ม มีน้ำมากในฤดูฝน และมีน้ำน้อยในฤดูแล้ง ชาวบ้านก็อาศัยแหล่งน้ำเหล่านี้เป็นสถานที่ในการดำรงชีวิตตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

4. สภาพภูมิอากาศ

สภาพภูมิอากาศของชุมชนบะหวาล้ายกับภาคอีสานตอนบน โดยเฉพาะ 3 จังหวัด เช่น นครพนม สกลนคร และมุกดาหาร กล่าวคือ ฤดูฝนจะฝนตกชุก การทำนาสะดวกมีน้ำมาก ฤดูหนาวก็จะหนาวมาก แต่ในช่วง 3 – 4 ปีที่ผ่านมาแม้จะหนาวแต่ก็ถือว่าหนาวไม่มาก และระยะสั้น ก่อนหน้านั้นหนาวมากและระยะเวลานาน ส่วนฤดูร้อนจะร้อนมาก บ่อน้ำตื้นน้ำใช้ที่ตื้นก็จะแห้งขอด ในเดือนเมษายนจะลำบาก เรื่องน้ำตื้นน้ำใช้มาก เจ้าหน้าที่ของอำเภอนาหว้าได้นำน้ำไปแจกจ่ายให้เป็นระยะ ๆ แต่ก็เป็นช่วงเวลาที่ไม่ยาวนานนัก ถือได้ว่าชาวบ้านมีความอุดมสมบูรณ์ในเรื่องของธรรมชาติอยู่ในอันดับที่ดีกว่าหลายหมู่บ้านในภาคเดียวกัน

สภาพภูมิอากาศของชุมชนบะหว้า เมื่อสิบปีย้อนหลังฤดูร้อนอากาศจะไม่ร้อนมาก แม้อากาศจะร้อนแต่ก็ระยะสั้น ๆ ฤดูหนาวจะหนาวมาก และเป็นระยะเวลานาน ฤดูฝน ฝนจะตกชุกและน้ำท่วม แต่ในปัจจุบันนี้ฤดูร้อนอากาศจะร้อนมาก และเป็นระยะเวลานาน ๆ ฤดูหนาวอากาศจะหนาวน้อย และเป็นเวลาสั้น ส่วนฤดูฝนฝนจะตกไม่สม่ำเสมอ ในปีเดียวกันมีน้ำท่วมและแห้งแล้ง ดังเช่นในที่นาบางแปลงช่วงเดือนกรกฎาคม – สิงหาคมน้ำจะท่วม แต่พอถึงเดือนกันยายน – ตุลาคมฝนจะขาดไปเลย ในระยะเวลา 2 ปีที่ผ่านมา คือ พ.ศ. 2536 – 2537 การปลูกข้าวหนักไม่ได้ผลเท่าที่ควรเพราะขาดฝน ต้องอาศัยเครื่องสูบน้ำช่วย แต่ก็มีปัญหาเรื่องแหล่งน้ำที่จะสูบ ดังนั้นดินฟ้าอากาศทางภาคอีสานโดยเฉพาะชาวบ้านบะหว้าจึงมักมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องของธรรมชาติมาก

5. การคมนาคม

การคมนาคมติดต่อของชาวบ้านกับตัวจังหวัดนครพนมนั้น มักจะเป็นเรื่องทางราชการ มีระยะทางไกลจากชุมชน 99 กิโลเมตร สามารถเดินทางโดยสารประจำทางที่วิ่งระหว่างอำเภอนาหว้ากับจังหวัดนครพนม ส่วนคมนาคมติดต่อระหว่างบ้านบะหว้ากับอำเภอนาหว้าเป็นถนนลาดยาง ระยะทางถึงอำเภอ 8 กิโลเมตร มีรถโดยสารขนาดเล็กผ่าน ชาวบ้านไทยแสกนิยมเดินทางซื้อขายสินค้าที่ตัวจังหวัดสกลนคร ซึ่งไกลกว่าตัวจังหวัดนครพนมมาก ระยะทางประมาณ 50 กิโลเมตร

6. สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน

ไฟฟ้า

สาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่ให้บริการแก่ชุมชนไทยแสงบ้านบะหว้าอีกอย่างหนึ่งคือไฟฟ้า ชาวไทยแสงได้มีไฟฟ้าใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526 ปัจจุบันมีไฟฟ้าใช้กันทั่วครัวเรือน ทำให้ชาวบ้านมีสิ่งอำนวยความสะดวกใช้ภายในครัวเรือน เช่น โทรทัศน์ ตู้เย็น และวิทยุ เป็นต้น

ถนน

ชุมชนชาติพันธุ์ไทยแสงบ้านบะหว้าได้มีถนนลาดยางถึงชุมชนจากอำเภอนาหว้าเมื่อปี พ.ศ. 2535 ถนนลาดยางนี้สิ้นสุดตรงกลางบ้าน ภายหลังชุมชนไทยแสงได้รับรางวัลชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านตามโครงการนครพนมพัฒนา จึงได้รับเงินรางวัลสร้างเป็นถนนคอนกรีตเสริมไม้ไผ่ต่อจากถนนลาดยางออกไปอีก ระยะทาง 200 เมตร

โรงเรียน

บุตรหลานชาวไทยแสงได้เรียนหนังสือที่โรงเรียนราษฎร์สามัคคี ซึ่งเป็นโรงเรียนชุมชน 3 หมู่บ้าน คือชุมชนบ้านบะหว้า บ้านท่าเรือ และบ้านนาซอญ ลูกหลานของชาวบ้านชาวไทยแสงบ้านบะหว้าจะเดินไปโรงเรียนระยะทางไม่ถึง 1 กิโลเมตร

สถานีอนามัย

สถานีอนามัยตำบลท่าเรือตั้งอยู่ใกล้ ๆ บ้านท่าเรือ เมื่อชาวบ้านเจ็บป่วยก็สามารถไปหาเจ้าหน้าที่อนามัยได้สะดวก ตลอดจนโรงพยาบาลนาหว้าก็อยู่ห่างจากชุมชนบะหว้าประมาณ 8 กิโลเมตร เพราะฉะนั้นการรักษาพยาบาลเมื่อชาวบ้านเจ็บป่วยมีแหล่งที่ชาวบ้านสามารถเลือกได้หลายแห่ง

2.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

1. ประวัติของชนชาติพันธุ์ไทยแสง

ชนชาติพันธุ์ไทยแสงเป็นชนชาติหนึ่งที่พูดภาษาในตระกูลไท ปัจจุบันยังมีชนชาติพันธุ์แสงที่อยู่แคว้นสิบสองปันนาในประเทศจีน และยังมีชาวไทยแสงที่มีภูมิลำเนาอยู่ที่เมืองสอง ขึ้นอยู่กับกรุงเว้ ประเทศเวียดนาม สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงได้เล่าในนิทานโบราณคดีเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของชาวแสงว่า ถิ่นเดิมของชาวแสงอยู่ทางฝั่งซ้ายใกล้เชิงเขาบรรพตต่อแดนญวน ดังนั้นถิ่นฐานดั้งเดิมน่าจะอยู่แถบบริเวณลุ่มน้ำโขงในประเทศจีนและประเทศเวียดนาม ชาวไทยแสงได้มีการอพยพหาภูมิประเทศที่เหมาะสมกับการทำมาหากิน เนื่องจากเป็นชนชาติพันธุ์ที่มีความอดสาหะบากบั่นในการประกอบอาชีพมาตั้งแต่อดีต

ต่อมาในสมัยของสมเด็จพระเจ้าปราสาททองแห่งกรุงศรีอยุธยา ชาวไทยแสงจึงได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ "ป่าหายโคก" การอพยพแต่ละครั้งไม่ได้ถูกบังคับแต่อย่างใด เมื่อชาวไทยแสงเห็นว่าบริเวณ "ป่าหายโคก" (ปัจจุบันเป็นบ้านอาจสามารถ) เป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้าน

ทรัพยากรต่าง ๆ จึงได้อพยพพากันมาประกอบอาชีพ คือการทำนา ประมง การทำปูลาน และร่อนทองคำ (ปัจจุบันแหล่งแร่ได้หมดไป)

ภายหลังเจ้าพระยาบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนีย์) แม่ทัพไทยได้ยกทัพไปปราบกบฏเจ้าอนุวงศ์ในสมัยรัชกาลที่ 3 ได้แต่งตั้งให้ “มานบุตติ” หัวหน้าชาวแสงเป็นหัวหน้ากอง เรียกว่า กองอาตมาต มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมบริวารชาวแสงเป็นกองลาดตระเวนรักษาชายแดน ปลายอาณาเขตสมัยนั้นมีอาณาเขตต่อแดนญวน ซึ่งต่อมาได้รวบรวมกลุ่มชาวแสงที่อพยพหนีการรุกรานของเวียดนามมาตั้งภูมิลำเนาทางฝั่งขวาแม่น้ำโขงมากขึ้น จากป่าห้วยโคกได้ตั้งเป็นเมืองอาตมาตในปี พ.ศ. 2380 โดยมี “มานบุตติ” เป็นหลวงเอกอาษา เจ้าเมืองแสงคนแรก เมืองอาตมาตในปัจจุบันก็คือ บ้านอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนมในปัจจุบัน

2. ประวัติชาวไทยแสงบ้านบะหว้า

จากที่เล่าต่อกันมา ชุมชนชาวไทยแสงบ้านบะหว้าเดิมมาจากบ้านนากระแตง ตำบลโพธิ์คำ เมืองท่าแขก และแขวงคำม่วน ประเทศลาว หรือประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน ได้ข้ามแม่น้ำโขงมาอยู่ฝั่งไทย ตั้งบ้านเรือนอยู่กับญาติพี่น้องที่บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม เมื่อเมืองอาจสามารถขยายใหญ่ขึ้น ชาวบ้านราษฎรส่วนหนึ่งก็ย้ายถิ่นฐานจากบ้านอาจสามารถไปอยู่บ้านดอนสมอ ตำบลท่าบ่อสงคราม อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม คนกลุ่มหนึ่งที่อยู่บ้านดอนสมอไม่สะดวกในการหาเลี้ยงชีพ ประกอบกับมีโรคภัยจึงอพยพต่อไปจนถึงบ้านบะหว้า ตำบลท่าเรือ อำเภอนาหว้า จังหวัดนครพนม โดยการนำของนายโพธิสาร ก้อนกั้น

เมื่อมาตั้งบ้านเรือนอยู่พื้นที่แห่งหนึ่งเป็นบริเวณที่มีต้นหว้ามาก จึงได้ตั้งชื่อว่า “บ้านบะหว้า” คำว่า “บะหว้า” คือ ป่าต้นหว้าหลาย ๆ ชนิดอยู่รวมกันประมาณ 15 ไร่ ปัจจุบันนี้ป่าต้นหว้าเหล่านี้ก็อยู่ห่างจากบ้านบะหว้าไปทางทิศตะวันตกประมาณ 700 เมตร

ชาวไทยแสงบ้านบะหว้ามีผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่เริ่มตั้งหมู่บ้านมาจนถึงปัจจุบัน มีดังต่อไปนี้

1. นายโพธิสาร ก้อนกั้น เป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรกที่ได้รับแต่งตั้งจากทางราชการให้เป็นผู้ใหญ่บ้านบะหว้า ในปี พ.ศ. 2382 ขณะนั้นบ้านบะหว้ามีครัวเรือนประมาณ 30 หลังคาเรือน เป็นผู้นำในการรวมกลุ่มชาติพันธุ์แสงที่อพยพมาจากบ้านดอนสมอ อำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม และชาวเมืองอาตมาต (บ้านอาจสามารถ ตำบลอาจสามารถ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม) ได้มาตั้งบ้านเรือนเป็นหมู่บ้านเดียวกัน ให้มีความรักความสามัคคีในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน มีการยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่ได้รับสืบทอดมาจากบรรพบุรุษชาวไทยแสงโบราณ มีการปกครองชาวบ้านตามระเบียบแบบอย่างของทางราชการที่ได้กำหนด

2. นายไส ชัยปัญหา เป็นผู้ใหญ่บ้านบะหว้าคนที่ 2 มีบทบาทเป็นผู้นำในการพัฒนาหมู่บ้าน ได้ให้ความสำคัญในการกำหนดขอบเขตที่ดินในความรับผิดชอบแต่ละครอบครัว และพัฒนาทางด้าน

ศาสนาพุทธ โดยการสร้างศาลาและสนับสนุนให้ชาวบ้านนับถือศาสนาพุทธแทนนับถือสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น เทวดา ผี ทำให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ชาวบ้านมีความศรัทธามาจนทุกวันนี้

3. หมื่นสุรินทร์ ชัยปัญหา เป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านบะหว้าคนที่ 3 ที่ได้รับแต่งตั้งจากทางราชการ อดีตเคยเป็นผู้นำชาวไทยแสกช่วยแม่ทัพนายกองไทยรักษาชายแดนไทยที่มีอาณาเขตติดต่อกับญวนสมัยนั้น ร่วมกับหลวงเอกอาษาผู้นำชาวไทยแสกที่ตั้งเมืองอาตมาจนได้รับยศฐานบรรดาศักดิ์เป็นหมื่นสุรินทร์ (สมัยนั้น) ได้อพยพครอบครัวมาตั้งภูมิลำเนาอยู่บ้านบะหว้า จนได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านดังกล่าว

4. นายสี คะชาวงศ์	
5. นายคำบุ ก้อนกั้น	
6. นายบุญกอง เอกจักรแก้ว	
7. นายเทพ มาตชัยเคร	
8. นายอ่อน เอกจักรแก้ว	
9. นายเทือง ก้อนกั้น	
10. นายคำพร อ้อยรักษา	
11. นายเจริญ ชัยหมาน	เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 5
12. นายอบเชย เอกจักรแก้ว	เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 5
13. นายคำดี ก้อนกั้น	เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 5
14. นายชื่น เอกจักรแก้ว	เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 7
15. นายประยงค์ ชัยบิล	เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 7

2.3 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

1. สภาพเศรษฐกิจ

ชาวบ้านบะหว้าปัจจุบันนี้ถือว่าเศรษฐกิจอยู่ในระดับดี ถ้าเทียบกับหมู่บ้านชนบทในเขตอำเภอเดียวกัน เพราะลักษณะนิสัยของชาวไทยแสกมีความขยันขันแข็งและประหยัดจากการสำรวจได้พบว่าชาวไทยแสกบ้านบะหว้าทำงานที่บ้านวันละมากกว่า 8 ชั่วโมง จนชาวไทยเผ่าอื่นพูดว่าชาวไทยแสกมีนิสัยขี้ถี่ ขี้เหนียว จากลักษณะนิสัยที่กล่าวมานี้จึงทำให้ชาวไทยแสกมีสถานภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างดีกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ อาชีพหลักของชาวบ้านบะหว้าคือ ทำนา รองลงมาคือรับจ้างทั่วไป และรับราชการครู ส่วนอาชีพเสริมคือ เย็บผ้า

2. สภาพสังคม

ชุมชนไทยแสกเป็นสังคมที่ประชาชนมีความเป็นชาตินิยม แต่ปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนไปบ้างเนื่องจากมีชนเผ่าอื่นมาร่วมแต่งงานกับหนุ่มสาวไทยแสกเพิ่มขึ้น แต่จะอย่างไรก็ตามความเป็นชาตินิยมยังมี

อยู่ สังเกตได้จากเมื่อมีเรื่องราวอะไรเกิดขึ้นในหมู่บ้านก็ยังจับกลุ่มกันได้อย่างเหนียวแน่น ตัวอย่างเช่น เมื่อต้นปี 2538 นี้อำเภอหนองบัวได้คัดเลือกหมู่บ้านพัฒนาเข้าประกวดจากจำนวน 26 หมู่บ้าน อำเภอได้คัดเลือกเอาหมู่บ้านบะหว้าส่งเข้าประกวด ชาวบ้านได้ร่วมกันอย่างเต็มที่ เวลาถัดมาในต้นปี 2538 เช่นเดียวกัน อำเภอหนองบัวก็ได้ส่งศูนย์สาธารณสุขมูลฐานประจำหมู่บ้านและอาสาสมัคร (อสม.) ส่งเข้าประกวดในระดับจังหวัดและระดับเขต ปรากฏว่าได้อันดับที่ 1 ทั้งสถานีและบุคคล ต่อมาอำเภอหนองบัวก็ได้เสนอชื่อผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเข้าประกวดในระดับจังหวัด ปรากฏว่าได้รับชนะเลิศผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านดีเด่นยอดเยี่ยมแห่งปี 2538 ทั้งสองท่านนี้แสดงให้เห็นถึงความพร้อมเพรียง ความร่วมมือกันอย่างเต็มที่ในทุกๆด้าน

ส่วนการช่วยเหลือกันระหว่างครอบครัวและเครือญาตินั้นเป็นไปอย่างดีมาก เช่น เรื่องการเกิด การตาย การทำบุญต่างๆ การขึ้นบ้านใหม่ การเจ็บป่วย และการลงแขก ส่วนการลงแขกอาจเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่ระหว่างญาติใกล้ชิดก็ยังช่วยเหลือกันอยู่ เช่น ในบางครอบครัวที่ยากจนเมื่อมีงานอะไรก็ตาม คนในครอบครัวอื่นที่เป็นญาติมิตรเมื่อไปในงานนั้นๆนอกจากจะช่วยแรงงานและเงินแล้ว ยังถือข้าว บุหรี่ หมาก พลุ เหล้า น้ำปลา ปลาข้าว ไปด้วยเป็นพิเศษ เหมือนหนึ่งตัวเองไปทำงานให้ตัวเอง

3. ภาษา

ชาวบ้านบะหว้ามีภาษาเฉพาะของชนกลุ่มนี้คือ ภาษาแสก เป็นภาษาพูด ภาษาแสกบางคำเหมือนกับภาษาเวียดนามแต่ก็ไม่มากนัก เนื่องจากถิ่นเดิมของชาวไทยแสกในประเทศไทยเคยอยู่ติดพรมแดนเวียดนาม แต่คนในชนชาติพันธุ์พูดกันรู้เรื่อง คนชาติพันธุ์อื่นฟังไม่ออก และชาวไทยแสกกยังมีการพูดแสก และชาวไทยแสกกยังมีการพูดแสกทั้งชุมชน ซึ่งพูดภาษาแสกได้อย่างชัดเจนตั้งแต่เด็กแรกเกิดจนถึงผู้สูงอายุ ส่วนภาษาไทยกลางนั้นก็พูดได้ เรียนรู้ได้ เพราะเมื่อถึงเกณฑ์อายุเข้าโรงเรียน ชาวไทยแสกทุกคนจะไปโรงเรียนเพื่อเรียนหนังสือในภาคบังคับ

จากการสำรวจในปี 2538 พบว่า ชาวบ้านได้ใช้ภาษาแสกสนทนากันล้วน ๆ ร้อยละ 61.6 มีการใช้ภาษาแสกปนกับภาษาอื่น ๆ เช่น ภูไท ลาว และญ้อ ร้อยละ 38.4 นอกจากนี้เมื่อชาวแสกอยู่กับชนเผ่าอื่น ก็สามารถพูดภาษาเผ่าที่อยู่ใกล้เคียงกันได้ ปัจจุบันกลุ่มเด็ก เยาวชน มีการใช้ภาษาแสกน้อยมากแต่อย่างไรก็ตามผู้นำ และชุมชนยังคงช่วยกันอนุรักษ์ภาษาแสกไว้

4. ประเพณีและวัฒนธรรม

ชาวไทยแสกมีประเพณี 12 เดือนเหมือนกับชนชาติพันธุ์ไทยลาว ไทยญ้อ และอื่น ๆ ประเพณีและวัฒนธรรมที่แปลกไปจากชนชาติพันธุ์อื่น มีดังนี้

1) การรับประทานอาหารเช้าหรือการกินข้าว เมื่อยกถาดข้าวและอาหารไปวางที่สำรับกินแล้ว การลงมือกินข้าวครั้งแรกในการรับประทานอาหารเช้าครั้งนั้น ๆ ต้องรอให้ผู้สูงอายุหรือบุคคลที่เป็นหัวหน้าครอบครัวได้กินก่อนทุกครั้ง ยกเว้นหัวหน้าครอบครัวได้บอกให้ทุกคนกินข้าวได้เลย เพราะยังไม่หิว คนที่

อาวุธโรลงลงมาในครอบครัวนั้นก็จะลงมือก่อนตามลำดับ ร่วมรับประทานอาหารไปด้วยกันอย่างพร้อมเพรียง

เมื่อกินข้าวอิ่มแล้วก่อนที่จะลุกจากที่นั่งเพื่อไปตักน้ำและล้างมือ ทุกคนก็จะยกมือไหว้ขอบคุณข้าว และการไหว้หลังกินข้าวอิมนี้เป็นประเพณีที่ปฏิบัติกันสืบมา อาจกล่าวได้ว่าเกือบทุกคนในหมู่บ้านจะเป็นอย่างนี้ แต่ปัจจุบันการยกมือไหว้นี้ยังคงทำแต่เฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่เท่านั้น

2) ประเพณีการครองตนของผู้ที่เป็นหม้าย ในครอบครัวเมื่อสามีภรรยาคู่ใดก็ตามเมื่อแต่งงานและอยู่เป็นสามีภรรยากันแล้วจะมีลูกหนึ่งคน สองคน หรือมากกว่านี้ เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตายจากกันไป ฝ่ายที่เหลือจะครองตนไม่ยอมแต่งงานกับคู่ครองใหม่ และโดยเฉพาะฝ่ายหญิงจะรักษาตัวได้ดีกว่าฝ่ายชาย และในขณะที่เป็นหญิงหม้ายนั้นก็ต้องรับผิดชอบครอบครัวเป็นอย่างมาก และเมื่อมีงานส่วนรวมของชุมชน คนหม้ายเหล่านี้ก็ไม่ได้ละทิ้งสังคม ให้ความกับสังคมได้ตามสมควร ทำให้บุคคลเหล่านี้สุขภาพดีและอายุยืนอีกด้วย และการรักษาตัวอย่างนี้ก็เป็นประเพณีอันหนึ่งที่ถือว่าดีงาม เพราะคนมีลูกติด 3 – 4 คนลูก ๆ ก็อาศัยอยู่กับมารดาได้อย่างอุ่นใจ

3) ประเพณีแต่งงานที่เปลี่ยนไป การแต่งงานฝ่ายชายจะไปสู่ขอฝ่ายหญิง ก่อนที่จะไปสู่ขอทั้งสองฝ่ายต้องรักกัน ความหมายคำว่ารักกันคือ ชายหญิงมีความรักต่อกัน และพ่อแม่ทั้งสองฝ่ายก็รักกันด้วย

ขั้นตอนการไปสู่ขอนั้น ญาติฝ่ายชายก็ต้องไปที่บ้านฝ่ายหญิง ผู้ที่ไปสู่ขอนั้นเราเรียกว่า “ล่ำม” ล่ำมทั้งสองฝ่ายจะพูดกันในหลายเรื่อง เช่น คำสินสอดวันแต่งงาน ฝ่ายไหนจะไปอยู่กับฝ่ายไหน ชาวไทยแสดส่วนใหญ่จะรักษานามสกุลคือ จะเอาลูกชายคนสุดท้ายไว้ครองเรือน หรือจะกล่าวว่า “เอาลูกไปมาเชื่อน” ส่วนลูกชายใหญ่และลูกสาวก็ให้ไปอยู่ที่อื่นหรือออก “เชื่อน” ไปอยู่ไกล ๆ

ประเพณีการแต่งงานที่เปลี่ยนไปของชาวแสดก็คือ เมื่อ 15 ปีย้อนหลังการแต่งงานจะใช้เวลา 2 วัน คือ วันแรกจะมีการกินเลี้ยง อาจจะจัดใหญ่บ้าง เล็กบ้างตามฐานะ วันที่ 2 จะจัดทำพิธีบายศรีสู่ขวัญ เรียกขวัญผู้ขอต่อแขน โดยมีหมอสวดหรือหมอปราหมณ์เป็นผู้ทำพิธี แต่ในปัจจุบันนี้ที่เปลี่ยนแปลงไปคือ การแต่งจะทำกันวันเดียว คือบางคนก็ทำเต็มวัน บางคนก็ทำครึ่งวัน คือ จากเช้าไปถึงค่ำ และจากเที่ยงไปถึงค่ำก็เสร็จพิธี รวมถึงการกินเลี้ยงและการบายศรีสู่ขวัญด้วย เนื่องจากเป็นการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย

5. ความเชื่อ

ชุมชนนี้มีวัด 1 แห่ง ชื่อวัดโสภาสววิหาราม ชาวไทยแสดนับถือศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัด ซึ่งได้รับอิทธิพลจากผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 ที่ให้ความสำคัญของพุทธศาสนา มีความเชื่อในคำสอนของพระพุทธเจ้า และเชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ชาวไทยแสดมีความขยัน ประหยัด อุดมอม ทำให้สถานภาพของครอบครัวดีขึ้นตามลำดับ

อย่างไรก็ตามชาวบ้านยังมีความเชื่อในพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก และมีสื่อกีฬาที่ปลูกฝังชาวบ้านไทยหลากหลายอย่าง เช่น ได้มีการนำเทพพระพยอม กัลยาโณ ไปเปิดในหอกระจายข่าวของชุมชนในวันพระ หรือเมื่อมีงานบุญใด ๆ ก็จะมีแห่มาแห่บูชาจากพระอาจารย์สมภพ โชติปัญญาไปเปิดในงานนั้น ๆ เพื่อให้ชาวบ้านได้แนวคิดและแนวทางที่ดีที่สุดในการดำเนินชีวิต

2.4 ชีวิตความเป็นอยู่

1. อาหารการกิน

ในอดีตเมื่อ 30 ปีที่ผ่านมาชาวบ้านสามารถหาอาหารตามธรรมชาติ เช่น ปู ปลา หอย กบ เขียด นก หนู งู เต่า หน่อไม้ เห็ดชนิดต่าง ๆ ที่กินได้ ผักหวาน หว้านแดง กิ่งก่า ปลาไหล จักจั่น แมงขาว หรือแมงหัวหอม ผึ้ง ต่อ และแตน เพราะหาได้ง่าย เมื่อถึงฤดูแล้งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ก็จะเกิดขึ้นเอง

การกินส่วนใหญ่ในอดีตตอนเช้าแม่บ้านเรียกว่า ปั่นข้าว คือ เด็ก ๆ จะได้รับข้าวเหนียวปั้นโรยเกลือข้างนอก ใส่ไข่ข้างในหรือเมื่อไม่มีไข่ก็เอาเนื้อปลาตัวใหญ่ ๆ ที่ไม่มีก้างใส่เข้าไปข้างในข้าวและก็นั่นโรยเกลือบาง ๆ ข้างนอก แล้วแจกลูกแจกหลานคนละป็น ขนาดของข้าวขึ้นอยู่กับตัวคน คนไหนใหญ่แข็งแรงก็ป็นก้อนใหญ่

ตอนเที่ยงคนในครอบครัวจะกินอาหารพร้อมกัน เพราะทุกคนในครอบครัวไม่หนีไปไหน แต่เวลาตอนเที่ยงชาวไทยแ่กสมัยก่อนเขาถือเอาสัญญาณเสียงกลองเพลจากวัดเป็นหลัก ถ้าพระที่วัดตีกลองเพล คนในหมู่บ้านก็ถือว่าสายแล้ว แต่ละครอบครัวต่างก็ก่อไฟด้วยฟืน เมื่อกินอาหารเสร็จหรืออิ่มแล้ว ต่างก็จะนอนพักผ่อน เมื่อตื่นนอนก็แยกย้ายกันไปทำงาน

อาหารค่ำหรืออาหารเย็น เมื่อ 30 ปีย้อนหลังไป อาหารมื้อเย็นจะก่อไฟสองครั้ง ครั้งแรกพระอาทิตย์ยังไม่ตกดิน แต่ละครัวเรือนของชาวไทยแ่กจะนึ่งข้าวเหนียว พอข้าวเหนียวสุกก็ใส่กลองหรือกระติบข้าวเก็บไว้ ส่วนใหญ่จะเอาผ้าห่มคลุมกลองข้าวไว้กลัวมันเย็น ผู้ทำหน้าที่หุงข้าวเป็นใครก็ได้ที่ว่าง ๆ อยู่ในหลังคาเรือนนั้น เมื่อข้าวสุกก็ถอดฟืนออกจากไฟ แต่ต้องเหลือฟืนที่ติดไฟไว้ 2 – 3 ท่อน เมื่อตอนค่ำทุกคนมาพร้อมกัน แม่บ้านหรือพี่สาวคนโตในครอบครัวก็ช่วยกันปรุงอาหาร บางวันก็มีอาหารหลายอย่าง เช่น แกงปลา ก้อยหอย ลาบเทา (เทา = สหรัยเส้น)

การกินในปัจจุบันอาจแตกต่างกับอดีตบ้าง ในเรื่องอาหารที่ได้จากธรรมชาติไม่มากเท่ากับเมื่อก่อน เนื่องจากสามารถซื้อหาอาหารได้ตามตลาดในเมือง หรืออาหารบางประเภทเป็นอาหารถุงซึ่งเป็นอาหารที่ปรุงสำเร็จแล้ว

แหล่งอาหาร

แหล่งหากินจะอยู่รอบ ๆ บ้านบะหว้าทางด้านทิศตะวันออกที่ติดกับบ้าน เป็นแหล่งน้ำชื่อว่า "ลำห้วยแ่ก" ปัจจุบันนี้ลำห้วยแ่กจะมีน้ำขังอยู่ตลอดปี มีปลาอุดมสมบูรณ์ หากินได้ตลอดทั้งปี ส่วนสองริมฝั่งของลำห้วยจะเป็นป่าทาม (ป่าทาม คือ ป่าหมากกล้วยน้อย หรือป่าหมากกล้วยเหิน ภาษาไทยเรียกว่า

หมากนมแมว) และต้นไม้อื่น ๆ ขึ้นสลับแซมกันไปอย่างหนาแน่น ผ่าสองฝั่งริมห้วยนี้จะมีเตา ฐ นก หนู ผีง ต่อ แตน แต่ปัจจุบันผีงกับต่อไม่มีอีกแล้ว เพราะคนได้ทำลายธรรมชาติจนไม่สามารถทำรังได้แล้ว ส่วนปาก ทางทิศตะวันออกของลำห้วยก็จะมีป่าที่ชื่อว่า "ดอนอีลับ" มีไม้หลากหลายชนิด ที่มีมากที่สุดก็คือ ต้นหมากหว้า ต้นหมากกะเม็ก ป่าเหล่านี้ก็จะเป็นที่เกิดของเห็ดต่าง ๆ เป็นที่อยู่ของมดแดง เป็นที่อยู่ของงู และเป็นที่อยู่ ของสัตว์ป่าบางชนิดในอดีต รวมไปถึงนกเขา กา และนกอื่น ๆ ด้วย

บริเวณทุ่งนาทางทิศตะวันตกจะเป็นป่าที่เป็นดอนอยู่ตอนหนึ่ง คือ "ดอนป่าหว้า" ป่าแห่งนี้ ชาวไทยแสดเรียกว่า "ป่าหว้า" และป่าหว้าตรงนี้น่าจะเป็นชื่อของบ้านบะหว้าแสด เพราะมันเป็นป่าต้นหว้า หนารวมอยู่จุดเดียว บริเวณป่าหว้าแห่งนี้มีแหล่งหากินอยู่ เช่น ในฤดูแล้งจะมีไข่มดแดง แมงหัวทองอก ต้น ฤดูฝนมีเห็ดชนิดต่าง ๆ มีหมากหว้าชนิดต่าง ๆ และมีกับ ปู ปลาชนิดต่าง ๆ ตามริมเงาไม้อีกด้วย

การปรุงอาหารและผู้ปรุงอาหาร

อาหารของชาวไทยแสดส่วนใหญ่จะเป็นแกง อ่อม ปลา กบ เขียด ไก่ เป็ด เนื้อ นอกจาก แกงอ่อมแล้วยังปรุงอาหารประเภทป่น ลาบ ต้ม ย่าง ก้อย เผา นึ่ง ชาวไทยแสดไม่ค่อยชอบผัด ทอด แต่ ปัจจุบันนี้คนส่วนใหญ่ก็ต้องทำและชอบ เพราะได้เร็วกว่าอาหารชนิดอื่น ๆ และอาหารอีกประเภทที่ชาวไทย แสดชอบก็คือ ส้มตำ อาหารชนิดนี้กินได้ทุกวัน นางสุดดา ชัยปัญหา (อายุ 67 ปี) เล่าว่า "ส้มตำกินทุกวันใน ดอนบ้าย และก็เป็นตัวเชื่อมสัมพันธ์ที่ดีให้กับผู้หญิง ลูก และหลาน ได้รวมกันและปรึกษาหารือกัน เพราะ ชาวไทยแสดสมัยก่อนเมื่อกินข้าวเที่ยงเสร็จก็ได้นอนพักผ่อน เมื่อตื่นนอนก็ซักชวนกันหามาละกอมาตำ ใคร มีอะไรก็ถือติดมือมาร่วมกันกิน ในขณะนั้นต่างก็พูดคุยปรึกษาหารือกันว่า เมื่อกินส้มตำอ่อมแล้วใครจะไปทำ อะไรก็พูดกันตลกกัน บางคนลงกลุ่มก็ชวนไปหาปลา จับปลา บางกลุ่มก็หาหน่อไม้ บางกลุ่มซุดเผือกมัน จะอยู่กันอย่างนี้ เพราะสมัยก่อนไม่ค่อยมีการแข่งขัน จะอยู่ในลักษณะช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พรึ่กอยู่บ้าน ไหน มะเขือก็บ้านนี้ เกลืออยู่บ้านนั้น และเปลี่ยนกันได้ไม่ต้องซื้อ แลกเปลี่ยนกันได้ขอกันได้"

ผู้ปรุงอาหารส่วนใหญ่จะเป็นหญิง คือ แม่ หรือลูกสาวคนโต เพราะในอดีตชาวไทยแสดได้ ให้เกียรติผู้หญิงมาก ให้หญิงอยู่บ้าน ผู้ชายออกนอกบ้านต่อสู้หาเงินทำ หารายได้มาจุนเจือครอบครัว ผู้หญิงจะทำงานบ้านงานครัว ตลอดจนรับผิดชอบช่วยหาอาหารการกินเกือบทุกชนิด

นอกจากนี้ในปัจจุบันชีวิตความเป็นอยู่ของชาวไทยแสดต้องพึ่งพาตลาดเป็นอย่างมาก เช่น ดอนเช้า ดอนเที่ยง และตอนเย็น ก็ต้องไปตลาด ไม่ว่าจะเป็นตลาดน้อย ตลาดใหญ่ ตลาดบ้านนอก ตลาดใน เมือง

อุปนิสัยในการกิน

การกินอาหารในอดีตคนส่วนใหญ่ได้กินอาหารที่สุก และไม่เลือกอาหาร มีอะไรก็กินกัน ไม่ คำนึงเรื่องการขาดสารอาหาร กินในส่วนที่หาได้รอบ ๆ หมู่บ้าน เพราะเมื่อก่อนอาหารตามธรรมชาติมีมาก แต่ปัจจุบันชาวไทยแสดเลือกอาหารจากธรรมชาติบ้างและจากตลาดบ้าง นอกจากนี้ยังได้รับความรู้จาก แพทย์และเจ้าหน้าที่อนามัยในเรื่องการรับประทานอาหาร ทำให้ชาวไทยแสดส่วนใหญ่เลือกอาหารที่มี ประโยชน์ต่อร่างกาย

ความเชื่อเกี่ยวกับอาหาร

ในอดีตชาวไทยแสกโดยทั่วไปจะกินอาหารได้ไม่เหมือนกัน เพราะมีความเชื่อเรื่องชะล่าอาหาร เช่น บางคนไม่กินกบ บางคนไม่กินปลาไหล บางคนไม่กินงู เพราะบางคนเมื่อกินแล้วจะเกิดอาการแพ้ บางคนถึงกับอาเจียน เจ็บป่วย

ความเชื่ออีกอย่างหนึ่งในอดีต คือ พ่อแม่มักจะให้ข้าวมากกว่าอาหาร กินข้าวแต่ละครั้งจำกัดเรื่องกับข้าวให้กินแต่น้อย ส่วนข้าวสามารถกินโดยไม่จำกัดปริมาณ แต่ปัจจุบันคนส่วนใหญ่จะเชื่อหมอและผู้ที่มีความรู้ จึงกินอาหารตรงตามหลักอนามัยมากขึ้น อย่างไรก็ตามก็ยังมีคนบางกลุ่มที่กินเนื้อสัตว์ เช่น เนื้อวัว ควาย ซึ่งจะทำแบบดิบ ๆ เช่น ลาบดิบ ซอยแซ่

ความเชื่ออีกอย่างหนึ่งคือ เรื่องอาหารที่ได้ฝากใครก็ตามซึ่งเป็นตัวกลางถืออาหารจากคนหนึ่งไปให้อีกคนหนึ่ง ห้ามหยิบกินเป็นอันขาด เพราะกลัวจะกลายเป็นโรคคอกพอก คอเอิม (คอเอิม ภาษาแสกแปลว่า คอใหญ่ คอพอก) ลูกหลานจะเชื่อสิ่งนี้มาก นอกจากนี้ยังเชื่อว่าการกินข้าวร่วมกันทุกครั้งในครอบครัว เด็กหรือผู้มีอายุน้อยจะรอให้ผู้อาวุโสหรือผู้มีอายุมากลงมือรับประทานอาหารก่อน หรือจนกว่าผู้ที่มีอายุมากจะบอกขอให้ทุกคนกินข้าวได้ ทุกคนจึงลงมือทานข้าว

ชาวไทยแสกนิยมกินอาหารตามฤดูกาล เนื่องจากคนเฒ่าคนแก่บอกว่า อาหารตามฤดูกาลเป็นยา เป็นไอสด ใครได้กินแล้วจะอายุยืน ไม่มีโรค ดายช้า แม้จะยากแค่ไหนก็ตาม คนไทยแสกต้องพยายามให้ได้กินอาหารชนิดนั้น การไปหาอาหารบางชนิดต้องไปไกลเป็นระยะทาง 2 – 3 กิโลเมตร ต้องเดินด้วยเท้า เพราะทำให้ได้ออกกำลังกาย ปัจจุบันการหาอาหารการกินตามธรรมชาติตามฤดูกาลยังมีอยู่เพียงแต่อาหารที่เคยอุดมสมบูรณ์ก็กลับเหลือน้อยลง

2. ที่อยู่อาศัย

สภาพบ้านเรือน

สภาพบ้านเรือนปลูกกันเป็นกระจุกติดกันในหมู่เครือญาติบ้าง ต่างเครือญาติบ้าง สภาพของบ้านในอดีตเป็นสภาพใต้ถุนสูง ห้องนอน ห้องครัว และห้องน้ำจะอยู่บนบ้าน โดยเฉพาะห้องน้ำสมัยก่อนเขาเรียกว่า “ชานน้ำ” หรือชาน จะอาบน้ำชำระร่างกาย จะล้างเนื้อ ผัก ปลา ก็จะไปที่ชานนี้ เพราะตรงชานจะมีโอ่งน้ำ สบู่ และยาสีฟัน ตลอดจนเมี่ยง มืด และพริก ชานน้ำจะอยู่ใกล้กับครัว การทำครัวจะเกี่ยวพันกับน้ำ ชาวบ้านไทยแสกจึงจัดให้สองอย่างนี้อยู่ใกล้กัน และบันไดขึ้นลงของบ้านส่วนใหญ่มีที่ชานบ้าน เพราะเมื่อคนขึ้นไปบนชานแล้วสามารถจะถอดรองเท้า ล้างเท้า ล้างตัว และล้างสิ่งของอื่น ๆ ด้วย

บ้านในอดีตมีการยกพื้นสูง สมาชิกครัวเรือนได้อยู่บนบ้าน ข้างใต้ถุนบ้านเป็นคอกสัตว์ ปัจจุบันคนส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนรูปทรงของหลังคาบ้าน สมาชิกนอนบนบ้าน ใต้ถุนจะดัดแปลงเป็นคนอาศัยอยู่ ส่วนคอกวัวและคอกควายเจ้าของแต่ละครอบครัวได้ทำคอกไว้ต่างหาก

ลักษณะของบ้าน

รูปทรงของบ้านชาวไทยแสกได้มีบางส่วนเปลี่ยนแปลงไปมาก ดังนี้

1) เสา เมื่อก่อนใช้เสาไม้กลมทั้งต้น ต่อมาเปลี่ยนเป็นกลมท่อนล่าง เหลี่ยมท่อนบน แต่ปัจจุบันใช้เสาคอนกรีตเสริมเหล็กเกือบทั้งหมดแล้ว

2) ส่วนที่มุงหลังคา ในอดีตจะใช้หลังคาหญ้าคา หญ้าแฝก ใบตอง ไม้แผ่นเล็ก ๆ แต่ปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็นสังกะสี กระเบื้องสีต่าง ๆ

3) พื้นและเพดาน เมื่อก่อนในอดีตพื้นมีชั้นเดียวใช้ไม้เนื้อแข็งปู เพดานไม่มีเพราะไม้ร้อน หลังคาไม่ใช้สังกะสี ส่วนพื้นชั้นล่างในอดีตเป็นที่อยู่ของวัว ควาย แต่ปัจจุบันนี้คนไปอาศัยอยู่แทน พื้นบ้านก็สร้างด้วยคอนกรีตเสริมไม้ไผ่หรือเสริมเหล็ก เป็นห้องพักหรือห้องรับแขกได้

4) ประตูหน้าต่าง ในอดีตบ้านของชาวไทยแสกส่วนใหญ่จะหันหน้าไปทางทิศตะวันออก ทิศเหนือ ทิศใต้ ส่วนทิศตะวันตกถ้าไม่จำเป็นเกือบจะไม่มีเลย เพราะสาเหตุเกิดจากการหลบลมหลบฝน เพราะในฤดูฝนลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ลมแรงมาก ชาวบ้านจึงไม่หันหน้าบ้านไปทิศตะวันตก ฝาบ้านในอดีตส่วนใหญ่ใช้ฝาไม้ไผ่แนบใบตอง แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไปเป็นประตูหน้าต่างไม้เนื้อแข็งแผ่นใหญ่มีลวดลาย สำหรับประตูบานพับ มีกลอน ทำได้อย่างหนาแน่น บางครอบครัวใส่ลูกกรงเหล็กเพื่อกันโจรขโมยด้วย

วัสดุในการก่อสร้าง

วัสดุในการก่อสร้างจะเป็นวัสดุส่วนที่เป็นไม้อาจจำใช้จากไม้หลังเก่า สำหรับบ้านที่ซื้อเพื่อปลูกสร้างใหม่ ส่วนบ้านที่สร้างใหม่ทั้งหลังต้องซื้อไม้มาจากโรงเลื่อยที่อำเภอหนองบัว จังหวัดสกลนคร และผลกับไม้ที่ชาวบ้านสะสมจากต้นไม้ในแปลงนาของเขาตลอดทั้งปี ส่วนบ้าน 2 ชั้นได้ทุนสูง ส่วนบนใช้ไม้ส่วนล่างใช้อิฐ หิน ดิน ปะปน วัสดุเหล่านี้ซื้อมาจากโรงงานหล่อเสาในหมู่บ้าน

ประโยชน์ในสอยของบ้าน

ในอดีตบริเวณบ้านแต่ละหลังมีความกว้างขวาง เพราะว่ามีวัวควายมาก แต่ปัจจุบันที่ดินบริเวณบ้านมาก ๆ ได้หมดไป เพราะต้องแบ่งที่ดินให้ลูกหลานปลูกบ้านเมื่อลูกหลานแต่งงานมีคู่ครอง เมื่อบริเวณบ้านใดเป็นที่แคบ ชาวบ้านจะทำรั้วเพื่อความสวยงาม บางครัวเรือนก็ปลูกดอกไม้ทำสวนหย่อม ปลูกพืชอายุสั้นสลับกับพวงมโหรี น้อยหน่า และขนุน เพื่อให้ลูกหลานได้ประโยชน์จากผลไม้ในวันข้างหน้า

ชาวบ้านที่มีบ้านพื้นสูงชันเดียว กับชาวบ้านที่มีพื้นสูง 2 ชั้น มีประโยชน์ใช้สอยคล้าย ๆ กัน ชาวบ้านที่มีพื้นสูงชันเดียวจะมีชานบ้านใหญ่ และชานบ้านเล็ก ชานบ้านใหญ่จะใช้ไม้แผ่นงามปูให้ชิดกันเอาไว้เป็นที่ตากแดดตากลม ในเวลากลางวันเมื่อมีแดดพื้นมันแห้งก็จะเป็นที่ตากเสื้อผ้า สาด หมอน ผ้าห่ม สมัยก่อนมีการตากผ้าผืนยาว ขาว รวมไปถึงการตากกบ เขียด ปลาแห้ง เพราะเป็นชานบ้านที่สูง ปลอดภัย คุ้ม เพราะมันได้กับสมัยก่อนตั้งขึ้นตั้งลงได้ เมื่อคนในบ้านไม่อยู่ก็ตั้งมันได้ขึ้นไปบนบ้าน

บ้านของชาวแสกนิยมไม้จักมาสร้าง เพราะทนฝนได้ดี และการปูพื้นก็ปูห่าง ๆ กันเพื่อลดการอมน้ำ เมื่อแดดออกก็จะได้แห้งเร็ว ประโยชน์ของการใช้สอยก็จะเป็นที่วางโถ่งน้ำใช้และน้ำกิน ส่วนโถ่งน้ำกินจะยกให้สูงขึ้นเพื่อกันเปื้อน และตรงพื้นโถ่งน้ำใช้เป็นที่ชำแหละเนื้อ ปู ปลา กบ และเขียดเพื่อทำอาหาร รวมไปถึงการตากเปลือกผลไม้ พืชผัก ชาวบ้านจะล้างจะทิ้งส่วนที่ไม่ต้องการลงไปใต้ถุนบ้านของ

ขนาดเล็กนี้ ส่วนที่ต้องการก็จะนำเข้าไปทำกับข้าวหรือปรุงเป็นอาหารในโรงครัว เมื่อทำอย่างนั้นนาน ๆ ได้ถนัด บ้านตรงขนาดเล็กก็จะสกปรก เจ้าของบ้านก็ต้องทำความสะอาดปีละครั้งหรือ 2 ครั้ง แต่ปัจจุบันนี้แม้ยังมีหลังคาเรือนที่เป็นอย่างนี้อยู่ แต่ความสะดวกได้เปลี่ยนแปลงไป ในชุมชนไทยแลกกจะมีถังขยะแห้งและถังขยะเปียก เจ้าของบ้านก็มีความรับผิดชอบอย่างมากในการดูแลทำความสะอาดเป็นอย่างดี

ห้องนอน

ห้องนอนของชาวไทยแลกกส่วนใหญ่จะเป็นห้องนอนรวม พ่อแม่ลูกหลานจะนอนรวมเรียงกันไป ผู้เป็นพ่อกับลูกชายคนโตจะนอนตรงกับหิ้งพระหรือหิ้งบูชา เพราะถือว่าห้องนี้สำคัญ สะอาดและศักดิ์สิทธิ์กว่าห้องอื่น เพราะชาวไทยแลกกเขาถือว่าคนที่รับผิดชอบคุ้มครองดูแลในครอบครัวคือพ่อหรือพี่ชายคนโต ส่วนแม่และลูกผู้หญิงเด็ก ๆ ก็จะนอนเรียงห่างพระพุทธรูปออกไป เพราะกลัวบาป เนื่องจากผู้หญิงที่มีประจำเดือน เด็กผู้ชาย เด็กผู้หญิง ควบคุมกล่อมเนื้อยังไม่ได้เต็มที่ ถ้าหากปัสสาวะรดที่นอนทำให้กลัวบาป เทวดาจะไม่ดูแลรักษา จึงนอนห่างออกไป

ส่วนในกรณีครอบครัวนี้มีการมงคลสมรส คู่สมรสจะมีห้องพิเศษให้นอนจัดทำให้ไกลออกไปอีก แม้วานหลังนั้นจะเล็กจะโตก็ต้องทำห้องพิเศษให้ เพราะการหลับนอนร่วมเพศของชายหญิงเป็นเรื่องลับและส่วนตัว เป็นของปกปิดของใครจะเห็นไม่ได้ หรือถือว่าเป็นเรื่องสกปรกเรื่องน่าอาย ชาวไทยแลกกถือมาก

ส่วนห้องนอนแขกที่ไปเยี่ยมเยียนจะให้นอนนอกบ้าน ถ้าครอบครัวใดบ้านหลังเล็กก็จะนำแขกไปฝากนอนบ้านญาติที่มีบ้านหลังโตกว่า สำหรับเครื่องนอนนั้นเจ้าของบ้านที่แขกไปเยี่ยมจะจัดเตรียมให้ ยกเว้นถ้ามีแขกมากเครื่องนอนไม่พอแขกจะไปขอยืมกับบ้านข้างเคียง แต่เมื่อแขกกลับไปเจ้าของบ้านที่แขกไปเยี่ยมต้องรับผิดชอบในการทำความสะอาด ต้องนำไปตากผึ่งแดดผึ่งลมในเครื่องนอนเหล่านั้น

แต่ในปัจจุบันนี้ห้องนอนได้เปลี่ยนไปบ้าง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของรูปทรงบ้าน ห้องนอนจึงเปลี่ยนไปด้วย คือ จะมีการกั้นห้องโดยใช้ฝากระดานหรือตู้กันไว้เป็นห้อง ๆ แสดงถึงความเป็นเจ้าของของลูกแต่ละคน ในปัจจุบันการนอนใครจะนอนตึกหรือตึ้นสายไม่ค่อยเคร่งครัดเหมือนกับอดีต บางครอบครัวมีลูกโตเป็นหนุ่มเป็นสาวไปเรือนหนังสือบ้าง ไปทำงานบ้าง ไปเที่ยวดึก ๆ ก็มี

ห้องครัว

ห้องครัวของชาวไทยแลกกแยกเป็น 2 ยุคสมัย เมื่ออดีตเป็นห้องครัวเล็ก ๆ เฉพาะเตาก่อไฟเพื่อหุงปรุงอาหารเท่านั้น ถือว่าเป็นส่วนเกินของบ้าน จะทำตอนไหนอย่างไรก็ได้ หากใครสร้างบ้านใหม่ทุนน้อยห้องครัวจะเอาไว้ที่ไหนก็ได้ บางครอบครัวเอาไว้ใต้ถุนบ้าน ข้างบ้านก็มี เพราะวันหนึ่งทำครัวไม่กี่ครั้ง และการทำอาหารของชาวไทยแลกกส่วนใหญ่จะทำอาหารอย่างเดียว แต่ในยุคปัจจุบันนี้การทำห้องครัวก็เหมือนหนึ่งหัวใจของครอบครัว ห้องครัวจึงทำใหญ่ เพราะการกินข้าวหลายอย่างที่เกี่ยวกับอาหารจะเก็บไว้ในห้องครัว เช่น ไข่ปลา ร้า หน่อไม้ดิบ หน่อไม้ดิบ เกลือ ตูกับข้าว

ประโยชน์ของห้องครัวก็ถือเป็นที่สำคัญสำหรับปรุงอาหาร เก็บและรักษาอาหารการทำอาหารส่วนใหญ่จะเป็นหน้าที่ของแม่หรือลูกผู้หญิง เพราะชาวไทยแสดถือว่าผู้ชายต้องออกไปหาอาหาร ผู้หญิงจะเป็นผู้ปรุง และห้องครัวจะเปิดตลอด ใครจะเข้าและออกก็ได้ถือว่าเป็นห้องครัวเปิด

การทำความสะอาดห้องครัวถือว่าทำบ่อย เมื่อใดก็ตามเมื่อเข้าไปในครัวจะเริ่มปิดกวาดทันที เลิกทำครัวก็จะปิดกวาด ไม่ว่าอดีตหรือปัจจุบันครอบครัวชาวไทยแสดส่วนใหญ่ยังใช้ฟืนและถ่าน แต่ปัจจุบันถ่านจะมากกว่าฟืน แม้บางครั้งครัวจะมีเตาไฟฟ้าและเตาแก๊สอยู่ ในบางครั้งก็ยังใช้ถ่าน เพราะอาหารบางอย่างต้องย่าง บั้ง เผา จี่ ยังต้องใช้ไฟถ่านแดงๆ จึงจะปรุงอาหารได้สำเร็จ

ความเชื่อเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย

ชาวไทยแสดในอดีตมีความเชื่อว่าที่อยู่อาศัยต้องสะอาด ถ้าหากมีสิ่งสกปรกอยู่ร่วมกันก็ต้องสำรวมกิริยามารยาท ปฏิบัติต่อปูย่าอย่างนบถนอม ครอบครัวจึงจะมีความสุขความเจริญ การตากผ้าก็ต้องอยู่ในที่เรียบร้อย สะอาดตา การปลูกบ้านปลูกเรือนให้พราหมณ์ในหมู่บ้านได้ดูก่อนการสร้าง ถ้าสร้างที่หักอาศัยดีลูกหลานก็จะแข็งแรง มีความสุข เช่น การสร้างบ้านเรือนไม่นิยมหันหน้าไปทางทิศตะวันตก และต้นไม้ที่ถูกฟ้าผ่าไม่นิยมนำมาสร้างบ้าน

3. เครื่องนุ่งห่ม

เครื่องนุ่งห่มในอดีตชาวไทยแสดจะใช้ผ้าฝ้ายทำจากดอกฝ้ายที่ปลูกเอง ส่วนหนึ่งจะไปขอซื้อขอแลกดอกฝ้ายบนภู คำว่าบนภูที่ปลูกดอกฝ้ายที่ว่านั้นจะอยู่ในเขตท้องที่อำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร ติดกับเทือกเขาภูพาน เป็นชนชาติพันธุ์โซและซำ การไปขอซื้อแลกเปลี่ยนฝ้ายจะไปในเดือนอ้าย เดือนยี่ ช่วงฤดูหนาว เมื่อได้ฝ้ายมาแล้ว ก็นำไปอ้าวไปแอดเป็นเส้นเป็นใย แล้วนำไปทอเป็นผืน เป็นผืนผ้าออกมา จึงได้นำผืนผ้านั้นไปเย็บเป็นเสื้อเป็นผ้าขาวม้า เป็นเสื้อ หรือเป็นกางเกง

เมื่อได้ผ้าเป็นผืนเก็บเป็นเส้นกางเกงและผ้าถุงแล้ว สิ่งจำเป็นอันหนึ่งก็คือสี สีส้มก่อนได้จากต้นคราม การปลูกคราม (ต้นคราม) จะไปปลูกอยู่ในโนนใหญ่และโนนจุลนี เกือบทุกครอบครัวในชุมชนไทยแสดได้ไปปลูก เพราะโนนใหญ่และโนนจุลนีนั้นเสมือนเป็นภูเขาสูงเล็ก ๆ 2 ลูก อยู่ห่างกันประมาณ 500 เมตร ซึ่งเป็นสิ่งนำแปลกมากในเขตจังหวัดนครพนม จังหวัดสกลนคร และจังหวัดใกล้เคียง จะมีโนนคล้าย ๆ กันกับโนนดังกล่าวเกิดขึ้น โนนดังกล่าวยัง ชาวไทยแสดบ้านชะว้าเป็นแหล่งที่ชาวไทยแสดไปปลูกต้นครามเพื่อมาทำสีครามย้อมผ้า การปลูกคราม จะปลูกในเดือน 6 จะมาเก็บในเดือน 11 – 12 ก่อนการเก็บเกี่ยวข้าวเล็กน้อย ฝ้ายปลูกเอง หาเอง ทอเอง เข้มก็ปลูกเอง ทำเอง เสื้อผ้าที่ใส่ในสมัยนั้นก็จะมี 2 สี คือ สีขาว กับสีคราม หรือลายขาวคราม เช่น ผ้าถุงมีลายนี้

แต่ปัจจุบันนี้ฝ้ายและครามที่ว้านี้หมดไปแล้วสำหรับชาวไทยแสด เสื้อผ้าส่วนใหญ่จะซื้อสำเร็จรูป หรือซื้อผ้าเป็นชิ้นแล้วมาตัดเย็บเอง เพราะชาวบ้านส่วนหนึ่งมีอาชีพในการตัดเย็บเสื้อผ้าอยู่แล้ว

การใช้เสื้อผ้าของชาวไทยแสดไม่ค่อยแน่นอนในปัจจุบัน แต่ในอดีตนั้นเห็นได้ชัดเจนว่างานใดที่หนักและตากแดดตากลมตากฝนจะใส่เสื้อผ้าสีดำหรือสีคราม เสื้อผู้ชายจะเป็นแขนสั้น เสื้อผู้หญิงจะเป็น

แขนยาว ผู้หญิงมีหมวกมิงอบ ผู้ชายจะมีหมวกหรือมีผ้าพันหัวโพกผูกหัวเพื่อกันแดด แต่ในปัจจุบันนี้จะใส่เสื้อผ้าหลากหลาย เพราะเสื้อผ้ามีราคาถูก ชื้อจากร้านค้าย่อยในตลาดใหญ่และตลาดนัด มีให้เลือกมากมายในเมืองสกลนคร แต่ที่เหมือนกันอยู่ตรงที่ว่า งานหนักงานถูกแดดถูกลมจะใส่ผ้าหนา ๆ แขนยาว เพื่อปกปิดอวัยวะ โดยเฉพาะหญิงจะถนอมผิว กลัวดำ กลัวผิว ไม่สวยงาม

4. ยารักษาโรค

ยารักษาโรคของชาวไทยแสกมีอยู่ 2 พวก คือ ยาแพทย์แผนปัจจุบัน และยาสมุนไพร ส่วนยาแผนปัจจุบันไม่กล่าวถึง เพราะเท่าที่ทราบทั่วกันชาวไทยแสกมีแหล่งไปชื้อยาหรือติดต่อยารักษาโรคได้ในหลายทาง เช่น โรงพยาบาลจังหวัด โรงพยาบาลนาหว้า สถานีอนามัยตำบลท่าเรือ และศูนย์สาธารณสุขมูลฐานประจำหมู่บ้าน สถานที่เหล่านี้ให้ชาวบ้านแสกไปใช้บริการ ทั้งได้รับความรู้และได้รับทั้งยาเป็นส่วนใหญ่ในปัจจุบัน

ยารักษาโรคของชาวไทยแสกจะเป็นพวกสมุนไพร แหล่งที่มาของยาจะมาจากป่ารอบบ้านและป่าที่อยู่ต่างหมู่บ้านอื่นด้วย เช่น ผู้หญิงที่คลอดลูกใช้ใบเป๋าคัดมาอบสำหรับสตรีคลอดบุตรใหม่ ๆ ต้องออกไปหาออกชุมชน เช่น บ้านดง ส่วนยาสมุนไพรอื่น ๆ สามารถหาได้จากรอบบ้านแสกก็มีมาก เช่น ตะไคร้ ตะกวด เป็นยาแก้ท้องแก่กระเพาะและลำไส้ ยาสมุนไพรรักษาโรคนี้ โรคต่อทางเดินปัสสาวะอีกเสบคนส่วนหนึ่งไปหาแพทย์และพยาบาล ในบางครั้งคนป่วยก็ยังเป็นหนักขึ้น สุดท้ายก็หายโรคด้วยการรักษาด้วยยาสมุนไพรก็มีมาก

แหล่งของยาสมุนไพร เช่น ยาแก้ปวดในไต ใช้รากต้นมะละกอผู้ หรือเรียกจากภาษาไทยแสกว่า "หมากสูงดิง" (รากมะละกอดิง) รากต้นหนามเขาวัว ภาษาแสกเรียกว่า "ฮ้อนคัตเต้า" และต้นเสี้ยว เป็นต้น

ส่วนยาสมุนไพรอื่น ๆ ก็มีเช่น มะเกลือ เป็นยาถ่ายพยาธิชั้นหนึ่งของชาวไทยแสก แต่เวลากินจะลำบากต้องใช้น้ำกะทิมาช่วยในการกลืน

การใช้ยาสมุนไพรรักษาโรค ส่วนใหญ่จะต้องปฏิบัติตามคำบอกกล่าวของหมอชา เช่น ท่านบอกว่าให้กินคนเดียว อย่าเปลี่ยนต้นดินพินไปข้างโน้นข้างนี้ พินในเตาอยู่ข้างไหนก็ให้อยู่ข้างนั้น อย่าถอยออก มีแต่ผลึกเข้า การกินก็ปล่อยให้มันอุ่นเอง อย่าใช้ปากเป่าทุกคนต้องปฏิบัติตาม กลัวโรคจะไม่หาย ซึ่งเป็นความเชื่ออย่างหนึ่ง

ในปัจจุบันนี้คนแสกส่วนใหญ่เมื่อเจ็บป่วยต้องไปพบแพทย์จนสุดความสามารถของแพทย์ในระดับต่าง ๆ จึงค่อยกลับมาหาหมอสมุนไพร แม้ในเบื้องต้นจะไม่เชื่อแพทย์แผนโบราณ แต่ในบั้นปลายไม่มีทางเลือกแล้ว จึงหันมาพึ่งยาสมุนไพร แต่ตามข้อเท็จจริงชาวบ้านมีความเชื่อว่า รักษาด้วยยาสมุนไพรได้ แต่ถ้าต้องการหายเร็วจึงไปหาแพทย์แผนปัจจุบัน เพราะยาแผนปัจจุบันออกฤทธิ์เร็ว ทันใจ

บทที่ 3

รายละเอียดการดำเนินงาน

โครงการ “แนวทางการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสดฉบับชาวบ้าน เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสดบ้านบะหว้า ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม” เป็นการดำเนินงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.) เพื่อศึกษาข้อมูลสถานการณ์ทางภาษาแสดของชาวแสดบ้านบะหว้า 2.) เพื่อศึกษาเครื่องมือและวิธีการในการบันทึกภาษาแสด 3.) เพื่อหาแนวทางในการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสดฉบับชาวบ้าน 4.) เพื่อหาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากพจนานุกรมภาษาแสดฉบับชาวบ้านที่สร้างขึ้น 5.) เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสดบ้านบะหว้า ที่ผ่านมาก็มีวิจัยได้ดำเนินกิจกรรมตามแนวทางดังต่อไปนี้

1. จัดเวทีชี้แจงการทำงานวิจัยในหมู่บ้าน
2. ศึกษาบริบทชุมชนของชาวแสดบ้านบะหว้า
3. ศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษาแสดในชุมชน
4. พัฒนาระบบตัวเขียนภาษาแสด
5. ศึกษาฐานจากงานวิจัยที่ประสบผลสำเร็จ
6. ทำพจนานุกรมภาษาแสดฉบับชาวบ้าน
7. สร้างกระบวนการเรียนรู้ภาษาผ่านพจนานุกรมภาษาแสดฉบับชาวบ้านบ้านบะหว้า
8. ศึกษาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากพจนานุกรมภาษาแสดฉบับชาวบ้านที่สร้างขึ้น

รายละเอียดการดำเนินกิจกรรม

3.1 จัดเวทีเพื่อชี้แจงการทำงานวิจัยในหมู่บ้าน

ทีมวิจัยประชุมวางแผนการทํากิจกรรมแรกของโครงการ คือ การจัดเวทีชี้แจงการทำงานโครงการ เพื่อบอกกล่าวให้คนในชุมชนรับทราบและเข้าใจเกี่ยวกับการทำงานอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาแสด โดยได้กำหนดวันจัดเวที คือวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2554 ที่ลานกีฬาหมู่บ้าน จากนั้นจึงได้ทำการนัดหมายผู้ที่จะมาเข้าร่วม

ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2554 งานเริ่มขึ้นในเวลา 19.30 น. ผู้เข้าร่วมจำนวน 135 คน ประกอบด้วย ชาวแสดบ้านบะหว้าทั้งกลุ่มผู้นำที่เป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน, สมาชิกอบต., ประธานกลุ่มต่างๆในชุมชน ประชาชน/ผู้รู้ ภูมิปัญญาในหมู่บ้าน เด็กเยาวชนและชาวบ้านทั่วไป

ท่านอาจารย์ปรีชา ชัยปัญญา หัวหน้าโครงการได้กล่าวชี้แจงกับชุมชนว่าจะมีการทำงานอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาแสด โดยการพัฒนาภาษาแสดให้มีระบบตัวเขียน และจัดทำเป็นพจนานุกรม โดยได้รับเงินสนับสนุนการทำโครงการจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และมหาวิทยาลัยมหิดล ประสานทำงานกับคณะกรรมการของหมู่บ้านเรา จากนั้นก็ได้มีการแนะนำทีมคณะกรรมการที่จะทำงานภาษาแสด

จากนั้นเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากชุมชน โดยเริ่มจากอาจารย์ปรีชา ชัยปัญหา ได้กล่าวถึงข้อดีในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาแสก ว่าดีอย่างไรและทำไมเราถึงต้องอนุรักษ์ภาษานี้ไว้ ตามด้วยความคิดเห็นจากชาวบ้าน

กิจกรรมในช่วงท้ายเป็นการจัดกิจกรรมทดสอบความรู้ภาษาแสกของเด็กๆ โดยให้เด็กทดลองปฏิบัติตามคำสั่งที่เป็นภาษาแสก จากนั้นให้คนแก่ที่มาพูดภาษาแสกให้ฟังและปิดท้ายด้วยการแสดงหมอลำแสกของคุณสุจิตรา ซึ่งเป็นสมาชิกทีมวิจัย

จากการจัดเวทีนี้ทำให้ชาวบ้านได้ทราบว่าจะมีการทำโครงการวิจัยภาษาแสก และมีความเชื่อมั่นว่าจะทำงานได้เพราะเชื่อมั่นในคณะกรรมการ และยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการประชุมต่อไปทุกครั้งที่แจ้ง

3.2 ศึกษาบริบทชุมชนของชาวแสกบ้านบะหว้า

กิจกรรมการศึกษาบริบทชุมชนของชาวแสกบ้านบะหว้ามีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนและเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน เนื่องด้วยที่ผ่านมา สมาชิกทีมวิจัยหลายท่านได้ทำโครงการพัฒนาหมู่บ้านมาหลายโครงการ ซึ่งก็ได้มีการเก็บข้อมูลชุมชนไว้แล้ว และบางท่านได้เคยทำงานวิจัยร่วมกับนักวิชาการมาบ้างแล้ว ดังนั้นในกิจกรรมนี้จึงเป็นการนำข้อมูลมาบอกเล่า มาคุยกันว่าใครเคยทำโครงการอะไร มีการเก็บข้อมูลอะไรแล้วบ้าง จากนั้นนำข้อมูลเดิมเหล่านั้นออกมาดูและแก้ไขปรับปรุงให้เป็นข้อมูลปัจจุบันให้มากขึ้น ซึ่งข้อมูลบริบทชุมชนดังกล่าวได้เขียนไว้ในบทที่ 2 ได้แก่ สภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชน ประวัติความเป็นมาของชุมชน สภาพเศรษฐกิจและสังคม และชีวิตความเป็นอยู่

3.3 ศึกษาสถานการณ์การใช้ภาษาแสกในชุมชน

กิจกรรมการสำรวจสถานการณ์การใช้ภาษาแสกในชุมชน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์การใช้ภาษาแสกในชุมชน ซึ่งได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถและโอกาสในการใช้ภาษาแสก รวมไปถึงทัศนคติและความคิดเห็นที่มีต่อภาษาแสก นอกจากนี้แล้วยังเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีเพื่อให้เกิดความร่วมมือในการทำงานร่วมกันของชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินงานดังนี้

3.3.1 วางแผนออกแบบสำรวจ

ในการวางแผนการสำรวจสถานการณ์การใช้ภาษา ทีมวิจัยได้มีการพูดคุยวางแผนกันตั้งแต่วันที่เดือนพฤษภาคม 2554 แต่เนื่องด้วยภารกิจส่วนตัวของทีมวิจัยและกิจกรรมต่างๆในชุมชน จึงทำให้การสำรวจสถานการณ์ทางภาษาต้องชะลอไว้ก่อน แล้วได้เริ่มกลับมาทำการสำรวจอย่างจริงจังในช่วงเดือนกันยายน 2554 โดยทีมวิจัยสร้างเครื่องมือในการสำรวจ ดังนี้

1. แบบสำรวจสถานการณ์การทางภาษา ประกอบด้วยส่วนที่เป็นข้อมูลส่วนตัวของ และส่วนที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องภาษาแสก มี 10 ข้อคำถาม และแต่ละข้อจะมีตัวเลือกให้เลือกตอบตามความคิดเห็นมากที่สุด
2. แบบสรุปสถานการณ์ภาษาแสกแยกตามกลุ่มอายุ เพื่อให้การสำรวจครอบคลุมกับคนทุกวัย และแบ่งเป็น 4 ช่วงอายุ ได้แก่ ช่วงอายุ 5 – 20 ปี, ช่วงอายุ 21 – 40 ปี, ช่วงอายุ 41 – 60 ปี และอายุ 61 ปีขึ้นไป
3. แบบสรุปคะแนนสถานการณ์ภาษาแสก 4 กลุ่มอายุ ทีมวิจัยได้กำหนดตัวอักษรเพื่อสรุปเป็นคะแนนว่าจากข้อ 1 ถึง ข้อ 10 อักษร ก ข ค ง นั้น ผู้ตอบแบบสอบถามจะไม่วู้ จะรู้เฉพาะผู้เป็นกรรมการเท่านั้น เพราะมติของคณะกรรมการให้เป็นความลับหวังจะให้ผลสำรวจเที่ยงตรงที่สุด (มีในภาคผนวก)

3.3.2 สำรวจสถานการณ์การใช้ภาษาแสกในชุมชน

เมื่อได้เครื่องมือในการสำรวจแล้ว ก็ได้มีการประกาศตามหอกระจายข่าวของหมู่บ้านให้ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนไปประชุมประชาคมใหญ่ที่ลานกีฬาเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน ทีมวิจัยใช้วิธีลงทะเบียนรับแบบสอบถามโดยการจัดโต๊ะรับแบบสอบถามออกเป็น 4 โต๊ะ ตามกลุ่มอายุ เมื่อผู้ตอบแบบสอบถามได้เอกสารอยู่ในมือแล้ว หัวหน้าโครงการได้อธิบายข้อคำถามในแบบสำรวจทีละข้อ ให้กับผู้ตอบทุกคนทุกวัยให้เข้าใจถูกต้องตรงกันแล้วกลับไปตอบแบบสอบถามที่บ้าน จากนั้นนำแบบสำรวจมาส่งคืนให้กับคณะกรรมการในวันรุ่งขึ้นเพื่อนำไปคิดค่าคะแนนต่อไป

3.3.3 สรุปและวิเคราะห์ผลการสำรวจ

เมื่อได้แบบสอบถามกลับมาแล้ว ทีมวิจัยก็มาสรุปร่วมกัน โดย

1. แบ่งทีมวิจัยออกเป็น 5 กลุ่ม กลุ่มละ 3 – 5 คน
2. คัดแยกแบบสำรวจออกเป็นกลุ่มๆตามช่วงอายุที่กำหนดไว้
3. ทีมวิจัย 4 กลุ่ม รับแบบสำรวจกลุ่มละช่วงอายุไปตรวจและนับคะแนน โดยขีดคะแนนจากแบบสอบถามลงในตารางสรุปให้ครบทุกคนตามกลุ่มอายุที่สำรวจ ส่วนทีมวิจัยกลุ่มที่ 5 เป็นกลุ่มที่นำคะแนนจาก 4 กลุ่มแรกไปสรุปรวมลงในแบบสรุปคะแนนสถานการณ์ภาษาแสก 4 กลุ่มอายุเพื่อเป็นชุดสรุป (ตามเอกสารแนบในภาคผนวก)

3.4 พัฒนาระบบตัวเขียนภาษาแสก

3.4.1 ประชุมเชิงปฏิบัติการศึกษาลักษณะทางภาษาและพัฒนาระบบตัวเขียนภาษาแสก

วันที่ 31 มีนาคม และ วันที่ 1 เมษายน 2554 ทีมวิจัยจำนวน 20 คนประกอบด้วย ทีมวิจัย 12 คน และเยาวชนที่อยู่กรุงเทพ 3 คน ได้มาที่สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อเยี่ยมชมศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤตและพัฒนาระบบตัวเขียนภาษาแสก

หลังจากที่ผู้เข้าร่วมประชุมแนะนำตัว และที่เลี้ยงทีมวิจัยกล่าววัตถุประสงค์การจัดประชุมในครั้งนี้แล้ว อ.สุวิไล ได้เกริ่นนำถึงการพัฒนาระบบตัวเขียนว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการทำพจนานุกรมภาษาท้องถิ่น พร้อมทั้งยกตัวอย่างพจนานุกรมภาษาขมุ ซึ่งการทำพจนานุกรมสามารถเรียงตามหมวดหมู่ เช่น หมวดต้นไม้ หมวดผลไม้ และตามคำศัพท์ทางวิชาการ ส่วนของกลุ่มแสกมีความคาดหวังว่าจะเป็นพจนานุกรมเล่มใหญ่ เนื่องจากว่ามีระบุไว้ในโครงการอย่างชัดเจน

ทีมวิจัยเยี่ยมชมนิทรรศการที่ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต

ชมตัวอย่างการฟื้นฟูภาษาในรูปแบบต่างๆ

หลังจากที่ทีมวิจัยได้เห็นตัวอย่างการทำงานของกลุ่มต่างๆจากการเยี่ยมชมนิทรรศการแล้ว จึงได้กลับมาพูดคุยในเนื้อหาของโครงการที่กำลังดำเนินการอยู่

อ.ปรีชา ชัยปัญหา แจ้งว่าได้ดำเนินการจัดเวทีชี้แจงโครงการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว หลังจากที่เงินโครงการโอนเข้าบัญชี จึงทำการประชุมคณะกรรมการ โดยมีผู้ใหญ่บ้านประชาสัมพันธ์เป็นระยะ บ่อย ๆ อีกทั้งยังมีการประชาสัมพันธ์ปากต่อปาก และทำการกำหนดวันเปิดเวทีชี้แจงโครงการ โดยขอให้มีความสะดวกแก่ชาวบ้านเข้าร่วม หรือมากกว่านั้น

เวทีชี้แจงโครงการจัดขึ้นในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2554 ผู้เข้าร่วม 135 คน จัดที่ศาลาอเนกประสงค์ มีเครื่องขยายเสียง มีดนตรีเพื่อตึงคน มีการแสดงรำแสง และการกล่าวเพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของภาษาแสง

จากนั้นทีมที่มาคนอื่นๆได้กล่าวเสริมจากหัวหน้าโครงการ เช่น

นายเวียง ชัยปัญหา ประธานอสม. หมู่ 7 "ทำงานพัฒนาหมู่บ้าน เป็นผู้ประชาสัมพันธ์ ทุกคนอยากได้ภาษาของตัวเอง อยากจะเห็นว่าเป็นตัวหนังสือมันจะเป็นอย่างไร"

สมาชิกอบต. "ในวันเปิดเวทีชี้แจงโครงการ ชาวบ้านก็มาตามความสนใจ มีวัยรุ่นเข้ามาฟังด้วย ได้แนะนำว่า ให้รู้จักการอนุรักษ์ภาษาแสงให้มันคง เนื่องจากว่าในวันข้างหน้าจะได้สืบทอดต่อไป ส่วนชาวบ้านก็ได้ลงรายชื่อเข้าร่วม ส่วนทางอบต. ได้สนับสนุนหลายอย่าง ทั้งเครื่องเสียง ให้ชุมชนออกกำลังกายร่วมกันทุกหมู่ รู้สึกว่าชาวบ้านดีใจ"

กำนัน "ได้ทำการจัดเวทีชี้แจงโครงการ ทางคณะกรรมการหมู่บ้าน ก็ให้ความสำคัญเรื่องวัฒนธรรมของชาวแสง เนื่องจากว่ามีความวิกฤต สภาวัฒนธรรมก็สนับสนุน แล้วก็ได้ชี้แจงว่าทีมวิจัยก็พยายามฟื้นฟูภาษาแสง แล้วก็มีทีมพี่เลี้ยงจากมหาวิทยาลัยมหิดล ทำให้ชาวบ้านมีกำลังใจเพิ่มมากขึ้น"

สุจิตรา "รู้สึกเป็นเกียรติและดีใจที่มีโอกาสได้ร่วมกับทางมหาวิทยาลัยมหิดล และเป็นส่วนหนึ่งในทีม คิดว่าถ้าภาษาแสง มีภาษาเขียนเป็นของตัวเอง มีพจนานุกรมให้ลูกหลาน ทีมเราก็เป็นรุ่นบุกเบิก เราเป็นคนหนึ่งที่มีชื่ออยู่ในทีมนี้ เป็นสิ่งสำคัญของลูกหลาน เป็นมรดกของชาวแสง"

อ.สุวิไล "เวลาที่ทุกท่านมาก็ยินดี มีโอกาสทำงานด้านฟื้นฟู ทำมาได้อย่างต่อเนื่อง มีการทำงานเกือบ 20 กลุ่ม ทุกกลุ่มมีความสุข มีความภูมิใจ ต้องขอบคุณทุกท่านเป็นอย่างมาก และการจัดทีมหิตส

เนื่องจากว่ามีพี่เลี้ยง มีคนช่วยเยอะ หลังจากที่เรำทำระบบตัวเขียน ทำพจนานุกรมแล้ว ก็สามารถเข้าไปสอนในโรงเรียนได้”

แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์แสก

อ.ปรีชา ชัยปัญหา หัวหน้าโครงการวิจัย ได้พูดถึงสถานการณ์ทางภาษาแสกว่า เด็กพูดเก่ง ผู้ใหญ่ก็พูดได้ แต่ว่าออกสังคมแล้วจะพูดอีสาน พูดไทย เหลืออีก 3 หมู่บ้านที่ไม่ได้พูดภาษาแสก หมู่บ้านดอนสมอ หมู่บ้านไผ่ล้อม หมู่บ้านอาจสามารถ แต่บ้านแสกยังคงพูด แต่ว่าอาจจะมีการพูดเพี้ยนออกไปบ้าง

อ.ศรินยา จิตบรรจง นักวิชาการที่ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์แสก ได้เล่าถึงกลุ่มแสกในลาว ย้อนกลับไปเมื่อ 10 ปีก่อน ในการศึกษาในระดับ ป.โท ส่วนตัวสนใจงานวิจัยที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของเสียงภาษาแสก นำงานเล่มนั้นไปนำเสนออาจารย์ เมื่ออ่านแล้วก็มีความสนใจ เพราะว่าเป็นกลุ่มภาษาไทยกลุ่มเหนือภาษาเดียวในเมืองไทย

ก็ไปแหล่งแรกคือแสก ไปพบผู้เฒ่าผู้แก่ที่ยังพูดได้ แต่ว่าคนอายุ 40 – 50 ก็ไม่พูดกันแล้ว เด็ก ๆ ก็ไม่พูด แต่สิ่งที่ยังคงไว้คือเรื่องประเพณี เลี้ยงผี ก็ไปค้นหาที่อื่น ๆ ตามไปที่ดอนสมอ ไผ่ล้อม ก็ไม่ค่อยพูดแล้ว จนกระทั่งไปถึงที่บ้านนาหว้า เพราะว่าพบเด็กเล็ก ๆ พูดภาษาแสก มีความภาคภูมิใจในภาษาแสก ก็เลยศึกษาภาษาแสกบ้านบะหว้า จนกระทั่งทำวิทยานิพนธ์เสร็จ จนเรียนต่อในระดับปริญญาเอก ก็ขยายพื้นที่ไปที่ลาว ก็ไปสำรวจพื้นที่ พบว่าที่ลาวมีคนแสกอาศัยอยู่ในแขวง 2 แขวง คือ แขวงคำม่วน ข้ามเรือจากนครไป เป็นเมืองท่าแขก แขวงคำม่วน มีหมู่บ้านแสกอยู่ ได้ไปหมู่บ้าน 3 หมู่บ้าน บ้านทอก บ้านทาแด บ้านนายอ ก็ได้พูดภาษาแสกออกไป เขาก็รู้ว่ามีพี่น้องอยู่ที่เมืองไทย

เมืองนากาย ระหว่างทางไปมีเมืองยมราช ก็เจอแสกอีก ไปหลักขาว (เมืองคำเกิด) บ้านนากระดก พบกับชาวแสก มีความประทับใจอีกรูปแบบหนึ่งเพราะว่าเป็นแหล่งผลิตทองคำที่สำคัญของประเทศลาว เป็นหมู่บ้านที่มีเศรษฐกิจดี เข้ามาในเมืองมีบ้านสมสนุก มีแสก แต่ว่ามีไม่กี่ครัวเรือน เนื่องจากย้ายมาจากบ้านนากระดก

เลือกศึกษาภาษาแสกที่บ้านนากระดก และบ้านเต็ง ที่เป็นจุดกำเนิดของแสก การเดินทางค่อนข้างลำบาก ทั้งเดินเท้า และนั่งเรือ กลุ่มบ้านเต็งมี 4 หมู่บ้านที่เป็นคนแสก ก็ต้องเดินเท้าไปหลายชั่วโมง

จากการศึกษาที่ไปคุยด้วย ก็สรุปความได้ว่า ภาษาแสกคล้ายกับภาษาเวียดนาม ภาษาแสกในลาวก็แบ่งเป็น 2 แบบ คือ แสกเวียด และแสกลาว เมื่อสอบถามเรื่องของที่มา ก็สรุปได้ว่าแต่เดิมอยู่ที่เวียดนาม อพยพข้ามฝั่งมา อยู่ใกล้บ้านนากระดก กลุ่มหนึ่งอยู่ที่บ้านเต็ง

กลุ่มที่บ้านเต็ง ช่วงมีสงครามไทย – ลาว ก็มีการกวาดต้อนผู้คนเข้ามาอยู่ประเทศไทย

มีครั้งหนึ่งเคยต่อโทรศัพท์ คุยกับแสกที่บะหว้า คุยกับคุณลุงอบเชย จำนวนประชากรแสกบ้านนากระดก ประมาณ 1,000 คน แต่ว่ามีกลุ่มตองเหลืออยู่ด้วยไม่กี่บ้าน ที่บ้านเต็งมีอยู่ประมาณ 300 คน ถ้าวรวมกับที่อื่น ๆ ในลาว ประชากรแสกอยู่ประมาณ 3,000 – 4,000 คน ในเมืองไทยมีประมาณ 1,000 กว่าคนที่พูดจริง ๆ

ในเวียดนาม ได้จากการคุยกับนักภาษาศาสตร์ในเวียดนาม ไม่มีกลุ่มแสงที่เป็นกลุ่มตระกูลไท อาจจะถูกกลืนไปแล้ว เมื่อก่อนมีการติดต่อค้าขายก็ไปเวียดนาม

บ้านแดง เป็นแสงลาว ที่เรียกว่าแสงลาว เพราะว่ามีคำศัพท์ร่วมตระกูลไท ขณะที่กลุ่มนากระดก ใกล้เวียดนาม มีคำศัพท์ที่เป็นภาษาเวียดนาม จึงเรียกว่า แสงเวียดนาม

อ.สุวิไล จึงได้ ฉายภาพแผนที่ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และชี้ให้เห็นกลุ่มแสงในไทย ลาว เวียดนาม จะเห็นได้ว่าภาษาแสงนั้นอยู่ในภาวะวิกฤตจริง ๆ เพราะว่ามีคนใช้ไม่เกิน 5,000 คน แม้แต่ในลาวก็อาจจะสืบทอดไปได้ แม้งานวิจัยที่ผ่านมาจะทำโดยนักวิชาการแต่ก็จะอยู่ในหนังสือ แต่ถ้าเจ้าของภาษาทำเองก็ทำให้มีการใช้มากขึ้น และอ.สุวิไล ยังได้ให้ความรู้เรื่องภาษาในตระกูลต่าง ๆ ซึ่งประเทศไทยมีกลุ่มภาษามากมาย 70 กว่ากลุ่ม ในเอเชียอาคเนย์ มี 5 ตระกูลใหญ่

- ตระกูลไท (แสง ลาว ภูไท ญ้อ)
- ตระกูลมอญ – เขมร (มอญ เขมร โซ เวียดนาม) ที่จริงเป็นภาษากลุ่มเก่าแก่ในเอเชียอาคเนย์
- ตระกูลออสโตรนีเซียน (กลุ่มมลายู กลุ่มใต้ กลุ่มอูรักลาโว้ย)
- กลุ่มจีน - ทิเบต (กลุ่มชาวเขา)
- กลุ่มม้ง - เมี่ยน

พัฒนาระบบตัวเขียนภาษาแสง

อ.สุวิไล พูดถึงหลักเกณฑ์ในการสร้างระบบตัวเขียน และพัฒนาระบบตัวเขียนภาษาแสง ดังนี้

หลักเกณฑ์ในการสร้างและพัฒนาระบบตัวเขียน

1. ตัวอักษรเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคมภายนอก
2. ง่ายต่อผู้ใช้ ไม่ซับซ้อนจนเกินไป
3. แสดงลักษณะของภาษาได้มากที่สุด
4. ใช้สัญลักษณ์ 1 ตัว แทน 1 เสียง
5. ใช้สัญลักษณ์อย่างเป็นระบบ
6. ระบบครอบคลุมภาษาย่อยต่าง ๆ
7. สามารถพิมพ์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ได้
8. เชื่อมโยงเข้าสู่ระบบภาษาราชการได้

หลักเกณฑ์ในการเลือกตัวอักษร

1. ไม่ใช้อักษรสูง เมื่อเข้าระบบวรรณยุกต์จะทำให้ยุ่งยาก เช่น ข ฉ ถ ผ ส ห
2. ใช้อักษรต่ำ และอักษรกลาง เมื่อผันวรรณยุกต์จะง่ายกว่า เช่น ก ช ญ ร ล ค ต ต ท น พ
3. ไม่ใช้ตัวอักษรหัวแตก เช่น ฎ ฏ ฑ เนื่องจากทำให้เขียนยาก

ระบบตัวเขียนภาษาแสง

พยัญชนะต้นมี 21 ตัว

ลำดับที่	พยัญชนะต้น	ตัวอย่างคำศัพท์	ความหมาย	หมายเหตุ
1.	ก	กั่ว	ขา	
		แก้ง	ดิน	
2.	ก	เกา	ข้าว	
3.	ค	คิ้ว	คิ้ว	
		โค่	แห้ง	
4.	ง	งั้ม	คว่ำ	
5.	จ	จี้	พี่สาว	
		เจ็ด	เจ็ด	
6.	ช	ช่าง	ข้าง	
		ชัว	ชั่ว	
7.	ญ	ญั่ว	หญ้า	
		ญาพ้อ	หลวงตา	
8.	ด	เด็ก	เด็ก	
9.	ด	ด้อย	เพื่อน, คู่	
10.	ท	ทุง	ท้อง	
11.	น	น่วง	น้อง	์ แทนเสียงลอย
12.	บ	เบ้อย	แม่	
		บ้อ	วัว	
13.	ป	ป่าย	ผ้า	
14.	พ	เพี้ย	เสือ	
		พรม	เส้นผม	
15.	ม	ม้าง	ผี	
16.	ย	ยุด	ชดน้ำแกง	
17.	ร	ร้ว	เรือ	
		ร□าน	บ้าน	
		ร่ำ	ดำ	
		ร็อก	หก	
18.	ล	ลั่วด	เลือด	
		ล□วน	กลาน	
19.	ว	เวียง	ฟาง	

ลำดับที่	พยัญชนะต้น	ตัวอย่างคำศัพท์	ความหมาย	หมายเหตุ
		ว้าย	ควาย	
		ว□าง	เหลือง	
20.	อ	แอ้ง	พี่ชาย	
21.	ฮ	ฮั้น	ขึ้น	
		ฮอก	สามี	
		ฮ่าว	ขาว	

พยัญชนะท้าย มี 8 ตัว

ลำดับที่	พยัญชนะท้าย	ภาษาแสก	ภาษาไทย
1	-ก	ถูก	เสือ
2	-ง	งุ้ง	ยุ่ง
3	-ด	ปี□ด	เปิด
4	-น	วีน	พิน
5	-บ	ก□บ	กบ
6	-ม	มัวม	ริมฝีปาก?
7	-ย	ว□าย	ควาย
8	-ว	ร้ว	เรือ

พยัญชนะควบกล้ำ มี 6 ตัว

ลำดับที่	พยัญชนะควบกล้ำ	ภาษาแสก	ภาษาไทย
1	ทร	แทรก	แสก
2	ปร		
3	มร		
4	ดร		
5	บร		
6	กร		

สระ มี 27 ตัว

ลำดับที่	สระ	ภาษาแสก	ภาษาไทย
1	_ะ	จะโกร๋ย	กึ่งท่า
2	_า	ปรา	ปลา
3	_ี	ปี้ด	เปิด

ลำดับที่	สระ	ภาษาแสก	ภาษาไทย
4	_□	วี□	ไฟ
5	_□ [ี]	วีน	ฟิน
6	_□ [ี]	จื่อ	หัวใจ
7	_□	อู๋	หม้อดิน
8	_□	มู่	หมู
9	_ะ	เต๊ะ	เตะ
10	_เ	เพ	แพ
11	_แะ	กะแทะ	เกวียน
12	_แ	แทร์	เขียด
13	_โะ	กะโป๊ะ	กะลามะพร้าว
14	_โ	โคน	เนินดิน, โพน, นูน, ภูเขา เล็ก ๆ
15	_เาะ	กะเตาะ	ตะกร้าใบเล็ก
16	_อ	ก□อ	คอ
17	_ัวะ	ญัวะ	โถ่ลูก, ปล่อยลูก
18	_ัว	จัว	จู
19	_□ยะ	เบียะ	เสียงดี
20	_□ย	เพีย	เสือ
21	_□อะ	เอือะ	เสียงเรอ
22	_□อ	โคเดรื่อ	ต้นบุก
23	_เอะ	(เบีย)	แม่
24	_เอ	จะเทรื่อ	ตะไคร้
25	_ำ	พรำ	เส้นผม
26	_ไ	จันไร	บันได
27	_เา	เทร่า	ศรียะ

หมายเหตุ สระเอียะ สระเอีย และสระเอือะ สระเอือ ใช้เสียงเดียว รวมทั้งหมด 24 เสียง

เสียงวรรณยุกต์ 6 เสียง

วรรณยุกต์	ภาษาแสก	ภาษาไทย
สามัญ		
ไม้เอก	มู่	
ไม้โท	ลั้ง	
ไม้ตรี		

วรรณยุกต์	ภาษาแสก	ภาษาไทย
ไม้แสก	ว□าย	
ไม้จัตวา	เป้า	

ข้อตกลง

ไม มัย

นำ หมั ที่ประชุมตกลงใช้ สระอำ

พร้า พร้ม

ญ้า ญั้ม

1. การเขียนคำในประโยค ที่ประชุมตกลงเขียนเป็นคำ เว้นทีละคำ หากเป็นคำ 2 พยางค์ให้เขียนติดกัน
2. ถ้าจบประโยคให้จุด (full stop)
3. คำเฉพาะ / ชื่อ ยังคงเขียนเป็นคำไทย เช่น ชื่อจริง
4. การใช้เครื่องหมาย เช่น ไม่ได้คู่ ไม้มก
5. ลักษณะรายละเอียดของระดับเสียง เช่น เออ – เอ้อ (ให้) , ไต่ – ได้ ใช้ไม้โท
 - ระดับเสียงกลาง เสียงโท (สูง – ตก) ใช้ไม้โท
 - ระดับเสียง ไม้แสก ใช้ไม้แสก
 - ระดับเสียงตรี ใช้ไม้แสก
6. ระดับเสียงที่อยู่ในข้อความ ใช้คำที่ชัดเจนเป็นหลัก

ทดลองการเขียนภาษาแสก

ทีมวิจัยจับคู่กันทดลองเขียนคำศัพท์ภาษาแสกและตรวจร่วมกันดังนี้

1. หมวดอวัยวะ (พี่แอน, พี่ยา)
2. หมวดสัตว์ (พี่ไฟ, ลุงเวียง)
3. หมวดพีช / ดันไม้ (พี่จวง)
4. หมวดเครื่องมือเครื่องใช้ (พี่ดา)
5. หมวดธรรมชาติ (ลุงธนัญชัย, อ.ปรีชา)
6. หมวดคำกริยา (ผู้ใหญ่ประยงค์)
7. หมวดเครือญาติ (พี่นิต, ลุงชาติ)

วันที่ 1 เมษายน 2554

ทีมวิจัยได้ทำการแสดงรำแสกก่อนเริ่มการประชุม โดย คุณสุจิตรา เนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชน จากนั้นทีมวิจัยอ่านเรื่องที่เขียนไว้

กิน เกา จอ อัน ท□า

กินข้าวกับอะไร

ฮอย ลือ ท□ง ร□น

ฉันคิดถึงบ้าน

ฮอย ดำ ลัก ฝ่า รำน

ฉันจะหนีกลับบ้าน

มือ นิ ชำก แต่ ล้อม
 อาบ น้ำ แค้นโซ้ง เพี้ย แล้ว แล้ว
 ดิ้น เกา ล้อม แล้ว เข้า สอง ปะชุกม
 อำจ่าน มือ นิ มี แต่ ชุกน ชับชับ
 อำจ่าน ต่อ ชุกน จื่อ ดี
 เชื้อ เจียน ร่อ รีม เทร้า
 เคียน แทรก โป ได้ ทั้ง เคียน ได้
 ล่อ ท้อง อำจ่าน ต่อ ชุกน
 พักน คำ ฮาย พัน วง พัก เตอ
 ที่ ล่า ปราย ล่าย ฮุ่น
 นำ โดรย ยัน มุ่น แ่ง ทับ
 พ่อ แม่ ลักโบ แร่น กิ่น
 ทูร ฮอย ฮาย เร้า เต้
 โบ รอ ตะ โซย ทูร เนอ
 ทรอ ฮื่อ เจียนโบ จับโบ ชับ
 ดร่าย เทว ญาญา คอย เร้า เตอ

วันนี้ตื่นแต่เช้า
 อาบน้ำใส่กางเกงใส่เสื้อเสร็จแล้ว
 กินข้าวเสร็จแล้วเข้าห้องประชุม
 อาจารย์วันนี้มีแต่คนสวย ๆ
 อาจารย์ทุกคนใจดี
 อาจารย์ให้ความรู้เต็มหัวเสมอ
 เขียนภาษาแกลไม่ได้ก็เขียนได้
 คิดถึงอาจารย์ทุก ๆ คน
 เป็นที่น่าสงสารพี่น้องชาวดั
 ที่มีการล้มตายเป็นจำนวนมาก
 น้ำไหลดินทับถม (มุ่น – ดินเหลว)
 พ่อแม่ลูกไม่เห็นกัน
 พวกเราสงสารเขามาก
 ไม่รู้จะช่วยอย่างไร
 ขอให้สิ่งไม่ดีไม่งาม
 หนีผ่านเร็ว ๆ จากเขาด้วย

เครื่องมือการทำพจนานุกรม

ดร.มยุรี ให้เครื่องมือในการทำพจนานุกรม ที่ประชุมมีความคาดหวังในการทำพจนานุกรม 5,000 คำขึ้นไป ลักษณะพจนานุกรมมีหลายแบบ เช่น เรียงตามตัวอักษร พจนานุกรมที่แบ่งเป็นศัพท์หมวดต่าง ๆ เช่น หมวดอวัยวะร่างกาย หมวดสัตว์ หมวดพืช หมวดสิ่งของ ฯลฯ ค้นหาคำที่อยู่ในสังคมวัฒนธรรมของตนเองเป็นหลักที่ประชุมช่วยกันคิดหมวดคำศัพท์ สำหรับทำพจนานุกรม ได้แก่

1. หมวดอวัยวะ
2. หมวดสัตว์
3. หมวดพืช
4. หมวดแมลง
5. หมวดสัตว์เลื้อยคลาน
6. หมวดสิ่งของเครื่องใช้
7. หมวดสัตว์ปีก
8. หมวดธรรมชาติ
9. หมวดอาหาร
10. หมวดผลไม้
11. หมวดยา
12. หมวดความรู้สึก

13. หมวดเสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย
14. หมวดคำกริยา
15. หมวดคน (เครือญาติ)
16. หมวดอาชีพ
17. หมวดหน่วยราชการ
18. หมวดปลา
19. หมวดเครื่องกีฬา
20. หมวดเครื่องใช้ไฟฟ้า

จากนั้นร่วมกันพิจารณา สิ่งที่สามารถรวมกลุ่มเป็นประเภทเดียวกันได้ เช่น หมวดสัตว์ ประกอบด้วย สัตว์ปีก สัตว์น้ำ สัตว์เลื้อยคลาน

ดร.มยุรี ได้แนะนำวิธีการทำบัตรคำ (shoes box) ใช้การจัดเป็นบัตรคำ แล้วนำไปใส่กล่อง มี 2 กล่อง กล่องแรก เรียงตามตัวอักษร กล่องที่สอง เรียงตามหมวด จากนั้นสามารถใช้การบันทึกคำลงในคอมพิวเตอร์ได้

ผลการดำเนินงาน

ทีมวิจัยได้ความรู้เรื่องระบบเสียงภาษาแสก และได้ดำเนินการพัฒนาระบบตัวเขียนภาษาแสก ซึ่งประกอบด้วย

พยัญชนะต้น จำนวน 21 ตัว

พยัญชนะท้าย 8 ตัว

พยัญชนะควบกล้ำ 6 ตัว

สระ 27 ตัว

วรรณยุกต์ 6 เสียง

สิ่งที่ทีมวิจัยต้องกลับไปทำต่อในหมู่บ้าน คือการฝึกเขียนคำศัพท์ หาคนวาดภาพคำศัพท์เพื่อทำชาร์ตพยัญชนะภาษาแสก

ปัญหาอุปสรรค

มีตัวเขียนบางตัวที่ยังไม่ค่อยตรงกับเสียง ทีมวิจัยต้องกลับไปทดลองเขียนในชุมชน

3.4.2 พัฒนาระบบตัวเขียนต่อในหมู่บ้าน

หลังจากที่ทีมวิจัยกลับมาจากมหาวิทยาลัยมหิดลแล้ว ได้มาพัฒนาระบบตัวเขียนต่อในหมู่บ้าน โดยการมาฝึกเขียนคำศัพท์เป็นหมวดหมู่และให้มีผู้เฒ่าผู้แก่เป็นปราชญ์ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคำศัพท์ภาษาแสก แล้วนำมาตรวจด้วยกันที่วัด

ทีมวิจัยเขียนและฝึกตรวจภาษาแสก

จากกิจกรรมนี้ทำให้ทีมวิจัยได้ค้นพบว่ามีเสียงวรรณยุกต์ภาษาแสกเพิ่มขึ้นมาอีก 1 เสียง คือเสียงที่อยู่ระหว่างเสียงเอกกับเสียงโท ทีมวิจัยจึงได้ปรึกษากับอ.สุวิไลว่าจะเขียนอย่างไรดี อ.สุวิไลให้คำแนะนำว่า ให้ลองเลือกหาสัญลักษณ์อะไรมาเขียนแทนก่อนก็ได้ พร้อมกับให้เขียนคำศัพท์ที่มีเสียงระหว่างเสียงเอกกับเสียงโทนี้ไว้หลายๆคำ แล้วจึงค่อยเอามาดูกันอีกทีว่าจะใช้สัญลักษณ์อะไรแทนเสียงที่ทีมวิจัยเลือกใช้สัญลักษณ์ -Y แทนการออกเสียงเอกกับเสียงโท และเรียกสัญลักษณ์นี้ว่า “ไม้แถม” ดังนั้นเสียงวรรณยุกต์ภาษาแสกจึงมีทั้งหมด 7 เสียง

ปัญหาอุปสรรค

ทีมวิจัยและคนที่มาฝึกเขียนหลายคนยังติดการเขียนโดยใช้อักษรสูงและผันวรรณยุกต์แบบภาษาไทยมาก ทำให้การตรวจคำศัพท์ไม่สามารถทำได้เสร็จเนื่องจากยังมีปัญหาที่ตกลงการเขียนกันยังไม่ได้

3.4.3 ทำชาร์ตพยัญชนะภาษาแสก

ทีมวิจัยได้ให้เด็กและเยาวชนมาช่วยวาดภาพประกอบคำศัพท์ที่ใช้ในชาร์ตพยัญชนะ ส่วนทีมวิจัยนั้นได้ช่วยกันแต่งคำคล้องจองภาษาแสกที่สอดคล้องกับรูปภาพ

ทีมวิจัยใช้วิธีการวาดภาพลงบนกระดาษ A4 โดยใช้ 1 รูปภาพต่อ 1 แผ่น ระบายสีให้เรียบร้อย จากนั้นนำไปสแกนรูปภาพแล้วนำมาตัดต่อให้เป็นชาร์ตพยัญชนะโดยมีตัวอย่างการทำชาร์ตพยัญชนะจากภาษาซองและภาษาละเวือะ

เด็กเยาวชนในหมู่บ้านมาช่วยวาดภาพประกอบการทำชาร์ตพยัญชนะ

3.4.4 ทดสอบการใช้ระบบตัวเขียน

สืบเนื่องจากการพัฒนาระบบตัวเขียนที่ผ่านมา พบว่าทีมวิจัยบางส่วนยังชอบการเขียนโดยใช้ อักษรสูงและติดการผันวรรณยุกต์แบบภาษาไทย ทางพี่เลี้ยงจึงเสนอแนะว่าควรจะมีการทดสอบการใช้ ระบบตัวเขียนโดยลองให้เขียนเป็นเรื่องสั้นๆ เพื่อจะได้ดูว่ายังมีคำไหนที่ติดขัด ยังเขียนไม่ได้ จึงได้เกิด เป็นกิจกรรมการฝึกเขียนเรื่องราว นิทาน เพื่อการทดสอบระบบตัวเขียนภาษาแสก โดยมี อ.มยุรี ถาวรพัฒน์ เป็นวิทยากรช่วยในการฝึกเขียนเรื่องสั้น โดยจัดขึ้นที่บ้านอาจารย์ปรีชา ในวันที่ 18 กันยายน 2554 มีผู้เข้าร่วมจำนวน 15 คน ประกอบด้วยทีมวิจัย เด็กเยาวชนและพี่เลี้ยงทีมวิจัย

อ.มยุรี ได้ให้แต่ละคนเขียนเรื่องอะไรก็ได้ที่อยากเขียน เป็นเรื่องเล่า เรื่องสั้น ประสบการณ์หรือ นิทานก็ได้ คนละประมาณครึ่งหน้ากระดาษ จากนั้นให้ช่วยกันตรวจภาษาและให้เด็กวาดภาพประกอบ เนื้อเรื่อง

ทีมวิจัยเขียนเรื่องและช่วยกันตรวจ

จากกิจกรรมนี้ทีมวิจัยสามารถเขียนเรื่องสั้น เรื่องจากประสบการณ์ รวมแล้วได้ 10 เรื่อง และยังได้พบว่า ไม่แต้ม ที่เขียนด้วยสัญลักษณ์ -Y เมื่อมาเขียนในคำที่มีสระ -า จะให้อ่านออกเสียง เป็นสระ อำ ทีมวิจัยจึงเปลี่ยน

จากการทดสอบการใช้ระบบตัวเขียนในระยะที่ผ่านมา ทีมวิจัยบางคนและตัวแทนชุมชนมีความกังวลในการใช้อักษรไทยเขียนภาษาแสก เกรงจะมีปัญหาเรื่องการออกเสียงให้ถูกต้องตรงตามความหมาย เช่น ถ้าเป็นคนไทยที่อยากเรียนภาษาแสก แล้วถ้ามาอ่าน เรียนเขียนแสก ออกเสียงว่า "เรียนเคียนแทรก" ถ้าคนไทยมาอ่าน จะเป็น "เรียน เคียนแซก" ทีมวิจัยจึงได้โทรปรึกษากับนักภาษาศาสตร์ ซึ่งก็ได้รับคำแนะนำว่าให้ลองพยายามเขียนภาษาแสกให้มาก เขียนให้เป็นเรื่องราวออกมา แล้วจะเห็นว่ามีปัญหาตรงไหน ดึงจากเรื่องออกมา คำไหนที่ขัดความรู้สึก แล้วทำการบันทึกไว้ว่าน่าที่จะปรับใหม่ด้วยเหตุผลอะไร จากนั้นจึงได้นัดหมายเพื่อมาปรับปรุงระบบตัวเขียนร่วมกันอีกครั้ง

วันที่ 28 ธันวาคม 2554 ตัวแทนทีมวิจัยและตัวแทนชุมชน จำนวน 7 คน ได้มาประชุมเพื่อปรับปรุงระบบตัวเขียนภาษาแสดที่สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล โดยมีตัวอย่างคำที่ต้องการปรับปรุง เช่น

[illegible]

จากการประชุมครั้งนี้ ทำให้ได้ข้อสรุปว่า มีการเพิ่มพยัญชนะภาษาแสกขึ้นมาอีก 5 ตัว ได้แก่ ข, ถ, ผ, ส และ ห จากนั้นทีมวิจัยจึงได้วางแผนกันเพื่อปรับปรุงแก้ไขชาร์ตพยัญชนะ และแก้ไขคำศัพท์ต่างๆที่ได้เคยทดลองเขียนไว้

3.4.6 แก้ไขชาร์ตพยัญชนะ, คำศัพท์และนิทานเรื่องสั้นภาษาแสก

หลังจากที่ไปปรับปรุงแก้ไขระบบตัวเขียนที่มหาวิทยาลัยมหิดลแล้ว ตัวแทนทีมวิจัยที่ไปได้กลับมานำเสนอต่อทีมวิจัยชุดใหญ่ในหมู่บ้านเพื่อทำความเข้าใจให้ตรงกันและให้โอกาสทุกคนได้แสดงความคิดเห็นและเสนอแนะเพิ่มเติม ผลสรุป คือ เราได้พยัญชนะภาษาแสก 27 ตัว สระ 27 ตัว วรรณยุกต์ 6 รูป 7 เสียง จากนั้นสุจิตรา นาโควงศ์ และจวง ก้อนกั้น ดำเนินการแก้ไขคำศัพท์ทั้งหมดรวมทั้งแก้ไขนิทาน เรื่องสั้นต่างๆที่ได้เคยเขียนไว้ เพื่อให้เขียนถูกต้อง ตรงกับการออกเสียงให้มากที่สุด และส่งต่อให้ชินกร ชัยปัญหา ดำเนินการพิมพ์ โดยชินกรจัดทำพร้อมทั้งภาษาแสกขึ้นสำหรับการพิมพ์ในคอมพิวเตอร์เพื่อให้พิมพ์ได้ง่าย สะดวก และรวดเร็ว โดยมีอาจารย์มยุรี ถาวรพัฒน์ และ อาจารย์ปรีชา ชัยปัญหา ร่วมเป็นที่ปรึกษา

3.4.7 ทดสอบระบบตัวเขียนภาษาแสก

วันที่ 22 กรกฎาคม 2555 อ.มยุรี ถาวรพัฒน์ พร้อมด้วยพี่เลี้ยงทีมวิจัยลงพื้นที่ และได้ให้เครื่องมือในการทดสอบระบบตัวเขียนพร้อมทั้งสาธิตวิธีการใช้เครื่องมือโดยอาจารย์เริ่มทำให้อีก่อน จากนั้นให้ทีมวิจัยทดลองทำตาม และทีมวิจัยได้ทำการทดสอบระบบตัวเขียนกันในกลุ่มชนในวันที่ 12 สิงหาคม 2555

อ.มยุรี ถาวรพัฒน์ ทดสอบระบบตัวเขียนเพื่อเป็นตัวอย่างให้กับทีมวิจัย

ทีมวิจัยทดลองทำการทดสอบระบบตัวเขียนกับทีมวิจัยด้วยตนเอง

วันที่ 12 สิงหาคม 2555 วันนี้เป็นวันแม่ ชาวบ้านมาทำบุญตักบาตรถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์จำนวนมาก พอเสร็จจากพิธีทางศาสนา อาจารย์ปรีชา ก็กล่าวถึงเรื่องแม่และพระกรณียกิจของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งมีพระบารมีแผ่ไพศาลล้นเกล้าชาวไทย และได้ทำพิธีขอขมาแม่ ซึ่งให้ผู้สูงอายุมาเป็นตัวแทนของแม่ทั้งหลาย ให้ลูก ๆ ได้กราบขอขมา และตอนท้ายอาจารย์ปรีชาได้เกริ่นไว้ว่าวันนี้ทีมวิจัยภาษาแสงจะได้อธิบายการอ่านการเขียนและทำความเข้าใจกับตัวเขียนคำภาษาแสงให้มากขึ้นกว่าเดิม และขอเชิญชวนชาวแสงทุกท่านที่สนใจใคร่รู้ให้มาพร้อมกันที่วัดเวลา 8.30 น. ไม่จำกัด เพศ วัย ขอให้ทุกท่านรีบทำธุระส่วนตัวให้เสร็จ

พอถึงเวลา เด็ก ๆ มาถึงก่อนผู้ใหญ่ เสียงเจี๊วจ้าว สังเกตดูว่าพวกเด็ก ๆ เขาถกเถียงกัน “อ่านแบบนี้รึว่าอ่านแบบไหนหว่า ?” เด็ก ๆ หลายคนมารุมดูแผ่นชาร์ตอ่านชื่อพยัญชนะผิดบ้างถูกบ้างเถียงกันบ้างก็มี ช่วยจัดโต๊ะเตรียมเอกสารก็มี

กิจกรรมทดสอบระบบตัวเขียนบนศาลาการเปรียญวัดบ้านบะหว้าวันนี้มีชาวบ้านมาร่วมกิจกรรมเป็นจำนวนมาก กระบวนการทำกิจกรรมได้มีการปรับจากที่อาจารย์มยุรี ได้พาทำเล็กน้อย ทีมวิจัยของเราได้แบ่งออกเป็น 3 ฐาน ดังนี้

ฐานที่ 1 เป็นการให้ความรู้เพิ่มเติมสำหรับผู้ต้องการอยากทราบเพิ่ม โดยตั้งกระดานและแผ่นชาร์ตขนาดใหญ่ อธิบายพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ตัวสะกด และคำศัพท์ทั่วไป

ฐานที่ 2 ทดสอบเบื้องต้นก่อนจะไปทดสอบจริง แต่แผ่นชาร์ตพยัญชนะที่ใช้ในการทดสอบจะสลับคำศัพท์กัน

ฐานที่ 3 เป็นฐานทดสอบจริง ประเมินเป็น 3 ระดับ คือ ผ่านเร็วมาก ผ่านปกติ และผ่านช้า

จากนั้นก็เริ่มอธิบาย พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ตัวสะกด และวิธีใช้ วิธีเขียน วิธีอ่าน เด็กโตหน่อยก็เข้าใจเร็ว เด็กรองลงมาก็พอจะเข้าใจบางคนอ่านตามได้ บางคนก็อ่านเป็นสำเนียงไทยกลาง

เด็กๆ สนุกชอบใจตอนพาท่องอาขยาน ก ถูกต่างหัวเราะก๊ากก้าก เพราะเป็นของใหญ่ เด็กบางส่วนสามารถออกไปยืนท่องด้านหน้าให้เพื่อนๆ ฟัง ให้เด็กที่นั่งอยู่พูดตาม

มีผู้สูงอายุมาถือศีลวันแม่ ร่วมฟังการอธิบายด้วย จับคู่ตัวอักษรกับภาพได้ค่อนข้างช้า อ่านได้บ้างไม่ได้บ้าง อ่านตัวห่างๆ ได้ ตัวชิดกันคิดนานพอสมควร ตามวัยของผู้สูงอายุ

พ่อบ้านแม่บ้านอ่านได้เร็วกว่าผู้สูงอายุ และช่วยอธิบายให้ลูกๆ ของตัวเองให้เข้าใจคำกับรูปแล้ว จึงปล่อยให้ไปจับคู่กับทีมวิจัย เด็กๆทำได้ หลายคนถามว่าแผ่นชาร์ทหรือสื่ออื่นๆ มีแจกไหม เพราะพวกเขายังอ่านไม่เข้าใจอยากเอาไปดูต่อกับลูกหลานที่บ้าน ทีมงานบอกว่าตอนนี้เป็นการแนะนำทำความเข้าใจกับตัวอักษร และอธิบายว่าภาษาแสงถึงขั้นตอนนี้ตอนไหนแล้ว ให้รู้ให้อ่านเข้าใจในขั้นเริ่มต้นก่อน โอกาสต่อไปก็จะมีแจกตามบ้านในรูปแบบหลากหลาย

ในช่วงที่ให้เขียน เขียนไม่ค่อยจะถูก ยังงงสับสน เขียนออกไปทางไทยกลางมากกว่าแสง และนึกคำมาเขียนไม่ค่อยเป็น ต้องอธิบายซ้ำ คิดว่าถ้ามีคู่มือระบบตัวเขียนให้อ่านทุกๆ คน ก็อาจจะพอเข้าใจอยู่บ้าง ในระดับหนึ่ง หรืออาจจะเป็นหนังสือเล่มเล็กเห็นบ่อยๆ ทุกๆ วัน ก็คงจะเข้าใจมากขึ้นกว่านี้ ทีมวิจัยหวังว่าชาวแสงทุกคนคงอ่านออกเขียนได้ในเร็ววัน เห็นพวกเขาสนใจพวกเราก็ดีใจมากๆ และยินดีที่จะทำต่อเนื่องไป ให้ดีที่สุด

ในตอนท้ายรายการ อ.ปรีชา ให้พี่ตาพี่จวงร้องเพลงให้เด็กๆ ฟัง เป็นเพลงเด็กๆ รุนนุบอลเด็กๆ หัวเราะชอบใจ คงแปลกหูไม่เคยได้ยินเลยข้างหลังก็มี ตัวเองก็ยังจำเลยละ

ชาวบ้านสนใจเข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก

ทีมวิจัยอธิบายระบบตัวเขียนภาษาแสกเพิ่มเติมให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัยทดสอบการจับคู่รูปภาพกับคำศัพท์ และทดสอบการอ่านภาษาแสก

3.5 ศึกษาดูงานจากงานวิจัยที่ประสบผลสำเร็จ

วันที่ 27 มกราคม 2555 ทีมวิจัยภาษาแสก จำนวน 9 คน ได้เดินทางไปศึกษาดูงานของกลุ่มเขมรถิ่นไทย ที่บ้านโพธิ์ทอง อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ เมื่อทีมวิจัยไปถึง กิจกรรมในช่วงเช้าจะเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทำงาน โดยอ.ประชุมพร สังข์น้อย ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโพธิ์ทอง จากนั้นก็ได้ไปเยี่ยมชมห้องสมุด ดูตัวอย่างหนังสือเล่มเล็ก เล่มยักษ์ ซึ่งเขียนด้วยภาษาท้องถิ่น จากนั้นกิจกรรมในช่วงบ่ายเป็นการชมการอ่านหนังสือเล่มยักษ์ของเด็กนักเรียน และพ้อนรำกันอย่างสนุกสนาน

ความรู้สึกและสิ่งที่ได้จากการไปศึกษาดูงานครั้งนี้ คือ

อ. ปรีชา ชัยปัญหา “ครูสามารถเป็นหลักในการริเริ่ม ชี้นำ ส่งเสริมได้หลากหลายวิธีการที่นำภาษาท้องถิ่นมาพัฒนาการเรียนการสอนให้เด็ก ๆ เพื่อเป็นการสืบทอดที่น่าจะยั่งยืนกว่า”

คุณสุจิตรา นาโควงศ์ “มีความเชื่อว่าภาษาถิ่นสามารถนำมาสร้างระบบเขียนได้แน่นอน ข้าพเจ้าจึงเกิดความมั่นใจและร่วมกับทีมวิจัยพยายามทำงานให้สำเร็จ”

คุณจวง ก้อนกั้น “เมื่อไปเห็นกิจกรรมจากโรงเรียนบ้านโพธิ์ทองแล้ว ทำให้เกิดความกระตือรือร้นในการร่วมทำพจนานุกรมภาษาแสดให้สำเร็จ”

คุณสีพันธ์ เอกจักรแก้ว “เมื่อสถานที่ที่ไปศึกษาดูงานท่านทำได้ ทำไมกลุ่มของพวกเราจะทำไม่ได้ และเชื่อว่าพวกเราจะต้องทำได้”

คุณชินกร ชัยปัญหา “เมื่อผมได้เห็นโรงเรียนบ้านโพธิ์ทองทำสำเร็จ ผมก็จะเก็บความรู้บางส่วนมาทำงานภาษาแสดให้สำเร็จต่อไป”

คุณลุงสีชาตุ ชัยปัญหา “กิจกรรมใดก็ตาม ถ้ามีครู อาจารย์ กับผู้นำท้องถิ่นร่วมมือกันแล้ว คงสำเร็จแน่นอน แต่ที่น่าชื่นชม คือ เห็นเด็กนักเรียนเขามีความสุขมาก พ่อแม่ผู้ปกครองก็ร่วมมือเป็นอย่างดี”

3.6 ทำพจนานุกรมภาษาแสดฉบับชาวบ้าน

การจัดทำพจนานุกรมแสดฉบับชาวบ้าน เมื่อได้ระบบตัวเขียนภาษาแสดในเบื้องต้น ทีมวิจัยได้แบ่งเป็นกลุ่มเล็ก 4 – 5 คน ไปเก็บข้อมูลในเรื่องต่างๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย เช่น

ข้อมูลด้านคำศัพท์ภาษาแสด ซึ่งเป็นคำศัพท์โบราณเก่าแก่ของภาษาแสด ทีมวิจัยไปขอความรู้จาก แม่ใหญ่บัวทอง ชัยบิน, แม่ใหญ่เจียม ก้อนกั้น, แม่ใหญ่นวน ก้อนกั้น, พ่อใหญ่เคน ก้อนกั้น, พ่อใหญ่ตึง ก้อนกั้น, อบต.คำดี ก้อนกั้น และลุงเทิน ชัยปัญหา

ข้อมูลด้านสมุนไพร ทีมวิจัยขอข้อมูลจาก นายไทย เอกจักรแก้ว, อดีตผู้ใหญ่บ้านอบเชย เอกจักรแก้ว, นายไล ชาสงวน, นายดวงจันทร์ ชัยหามาน และนายเวียง ชัยปัญหา

ในการไปเก็บรวบรวมข้อมูลนั้น ทีมวิจัยได้แบ่งกันไปเป็นกลุ่มเล็ก และแบ่งหน้าที่กันโดยให้มีคนชวนคุยซักถาม และมีคนจดคำศัพท์หรือความรู้ที่ได้จากการพูดคุย เมื่อแต่ละกลุ่มเก็บรวบรวมข้อมูลได้แล้วจึงนำข้อมูลมารวมกันและตรวจทานความถูกต้องในการเขียนอีกครั้ง เพื่อมอบให้แผนกคอมพิวเตอร์ได้จัดการพิมพ์ข้อมูลเก็บไว้เรื่อยๆ จากนั้นนำคำศัพท์ที่รวบรวมและจัดพิมพ์แล้วมาตรวจสอบความถูกต้องในการพิมพ์อีกครั้งแล้วจึงส่งไปให้อาจารย์ทางมหาวิทยาลัยมหิดลได้ตรวจสอบ การจัดทำพจนานุกรมมีการแก้ไขปรับปรุงหลายครั้ง เช่น บางโอกาสทีมวิจัยเดินทางไปกรุงเทพ และบางครั้งทางอาจารย์ก็เดินทางมาในพื้นที่ ในที่สุดเราก็ได้ทั้งคำศัพท์ในส่วนพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ตัวสะกด

รวมถึงเรื่องสั้นต่างๆ ซึ่งได้มีการจัดพิมพ์ไว้ในคู่มือระบบตัวเขียนภาษาแสก ในหนังสือเล่มเล็ก เรื่องเล่าจากประสบการณ์ และพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้าน

จากการทำพจนานุกรมนี้ทำให้ทีมวิจัยได้รู้คำศัพท์เก่าๆโบราณของภาษาแสก รวมถึงได้รู้คำศัพท์หลายคำได้มีการใช้ไปอย่างผิดเพี้ยน บางคำใช้ทับศัพท์ภาษาไทยหรือภาษาอีสาน นอกจากนี้การจัดทำพจนานุกรมยังทำให้ทีมวิจัยได้ฝึกเขียนภาษาแสกจนคล่องแคล่วอีกด้วย

3.7 สร้างกระบวนการเรียนรู้ภาษาผ่านพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านบ้านพะว้า

การสร้างกระบวนการเรียนรู้ภาษาผ่านพจนานุกรมภาษาแสก มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ภาษา ระหว่างการจัดทำพจนานุกรม โดยการไปพูดคุยสอบถามหาคำศัพท์ภาษาแสกจากผู้เฒ่าผู้แก่ที่มีความรู้ด้านภาษาและภูมิปัญญาของชาวแสก นอกจากนี้ทีมวิจัยจะได้เรียนรู้ภาษาจากการทำพจนานุกรมโดยตรงแล้ว โดยทีมวิจัยยังได้ให้ความรู้กับชาวบ้านทุกครั้งที่ทุกขั้นตอนตั้งแต่การเริ่มทำงานวิจัย โดยการไปพูดคุย สอบถาม ปรีกษาหารือ บางครั้งมีการจัดประชุมกลุ่มต่างๆในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเด็ก และกลุ่มผสมของคนทุกวัย เพื่อฟังแนวคิด ความรู้สึก นำมาซึ่งการร่วมมือกันทำงานในหมู่บ้าน

อีกประการหนึ่งที่ทีมวิจัย คือ คุณสุจิตรา และคุณจวง ได้ร่วมกันแต่งเพลง เช่น เพลงรำวงเกี้ยวสาวแสกและเพลงลอยกระทงภาษาแสกให้ลูกหลานและเยาวชนได้ขับร้องในงานต่างๆของชุมชน

นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้มีการจัดเวทีชาวบ้าน นำเสนอระบบตัวเขียนภาษาแสกทำให้เกิดการสอบถาม การเรียนรู้ร่วมกัน และยังมีการร้องรำทำเพลงภาษาแสกกันอย่างคึกคัก

3.8 ศึกษาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านที่สร้างขึ้นร่วมกับ ชุมชน

ทีมวิจัยจัดเวทีใหญ่ครั้งสุดท้ายก่อนปิดโครงการวิจัย ในวันที่ 22 กันยายน 2555 เพื่อเป็นการสรุปผลการดำเนินงานวิจัยทั้งโครงการเสนอต่อชุมชน และเพื่อระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อแนวทางการใช้ประโยชน์จากพจนานุกรมที่ร่วมกันทำขึ้นมารวมทั้งแนวทางการทำงานฟื้นฟูภาษาแสกในอนาคตต่อไป

การจัดเวทีครั้งนี้ เริ่มต้นจากอ.ปรีชา ชัยปัญหา นำเสนอกิจกรรมต่างๆที่ได้ดำเนินการและกล่าวขอบคุณพี่น้องชาวแสกที่ให้ความร่วมมือในกิจกรรมต่างๆและขอให้ถือว่าการร่วมกันทำกิจกรรมอนุรักษ์ภาษาก็คือการอนุรักษ์มรดกของเราทุกคน จึงขอให้ร่วมกันอนุรักษ์และพัฒนาให้ยั่งยืนสืบไป และกล่าวขอบคุณมหาวิทยาลัยมหิดล และสกว.ที่ได้ให้การสนับสนุนจนสามารถทำงานได้อย่างสำเร็จ

คุณสุจิตรา นาโควงศ์ นำเสนอผลการดำเนินงานวิจัยทั้งหมดอย่างย่อๆ ได้แก่ ระบบตัวเขียนภาษาแสก วิธีการใช้ การเขียน และได้แจ้งความก้าวหน้าของการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกที่กำลังดำเนินการปรับปรุงแก้ไขเมื่อเสร็จแล้วจะได้นำเสนอต่อชุมชนอีกครั้ง จากนั้นได้มีการพูดคุยระดมความคิดเห็นกันถึงแนวทางการประโยชน์จากพจนานุกรมและแนวทางการอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาแสกในอนาคตต่อไป

เด็กเยาวชนและคนทั่วไปในชุมชนให้ความสนใจระบบตัวเขียนภาษาแสก

บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

จากการดำเนินกิจกรรมดังที่ได้กล่าวไว้แล้วทำให้ได้ผลการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

4.1 สถานการณ์การใช้ภาษาแสมในชุมชน

ทีมวิจัยสำรวจสถานการณ์การใช้ภาษาแสมโดยสำรวจจากตัวแทนครัวเรือนชาวแสมบ้านบะหว้า หมู่ 5 และหมู่ 7 จำนวน 317 คน ประกอบด้วยผู้ตอบแบบสอบถามตามช่วงอายุ ดังต่อไปนี้

ช่วงอายุ 5 – 20 ปี จำนวน 89 คน

ช่วงอายุ 21 – 40 ปี จำนวน 72 คน

ช่วงอายุ 41 – 60 ปี จำนวน 108 คน

ช่วงอายุ 61 ปีขึ้นไป จำนวน 48 คน

แบบสำรวจที่ใช้ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม และ ส่วนที่ 2 คือ ข้อมูลเกี่ยวกับภาษาแสม ซึ่งมี 10 ข้อ แต่ละข้อจะมีตัวเลือก 4 ตัว ให้เลือกตอบเพียงตัวเดียว จากการตรวจสอบแบบสอบถาม พบว่า มีผู้ตอบแบบสอบถามบางท่านตอบไม่ครบทุกข้อทำให้ผลรวมในตารางไม่เท่ากันแต่ก็แตกต่างกันจำนวนไม่มากนัก ซึ่งสามารถสรุปผลการสำรวจได้ ดังนี้

1.) คนในครอบครัวใช้ภาษาแสมประจำวันเป็นลักษณะใด

ตัวเลือกคำตอบ	อักษรกำกับ ค่าคะแนน	ช่วงอายุ (ปี)				รวม
		5 - 20	21 - 40	41 - 60	61 ปีขึ้นไป	
พูดแสมกันทุกคน	ก	71	45	77	31	224
พูดแสมเป็นบางคน	ข	12	13	23	12	60
พูดแสมปนภาษาอื่นเท่านั้น	ค	6	10	7	5	28
ไม่พูดแสมเลย	ง	-	-	-	-	-
รวม		89	68	107	48	312

จากตารางจะพบว่า ส่วนใหญ่มีการใช้ภาษาแสมกันในครอบครัวเป็นประจำทุกวัน ซึ่งตรงกับอักษร ก ในการให้คะแนนของทีมวิจัย

2.) ท่านมีความรักและหวงแหนภาษาแสมมากน้อยแค่ไหน

ตัวเลือกคำตอบ	อักษรกำกับ ค่าคะแนน	ช่วงอายุ (ปี)				รวม
		5 - 20	21 - 40	41 - 60	61 ปีขึ้นไป	
รักภาษาแสมมาก	ก	78	63	100	42	283
มีความรักระดับปานกลาง	ข	11	5	6	5	27
มีความรักเล็กน้อย	ค	-	1	-	-	1
ไม่รักไม่เอาใจใส่เลย	ง	-	-	-	-	-
รวม		89	69	106	47	311

จากตารางจะพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความรักและหวงแหนภาษาแสกในระดับมาก ซึ่งตรงกับอักษร ก ในการให้คะแนนของทีมวิจัย

3.) โดยปกติส่วนตัวท่านชอบพูดภาษาอะไรในชีวิตประจำวัน (ในครอบครัว)

ตัวเลือกคำตอบ	อักษรกำกับ ค่าคะแนน	ช่วงอายุ (ปี)				รวม
		5 - 20	21 - 40	41 - 60	61 ปีขึ้นไป	
พูดแสก	ก	73	51	92	38	254
พูดลาว	ค	-	4	3	-	7
พูดไทย	ง	1	-	-	-	1
พูดแสก ลาว ไทย ปันกัน	ข	15	16	10	8	49
รวม		89	71	105	46	311

จากตารางจะพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่แล้วมีการพูดภาษาแสกในชีวิตประจำวัน ซึ่งตรงกับอักษร ก ในการให้คะแนนของทีมวิจัย คิดเป็น 254 คะแนน

4.) ท่านเข้าใจภาษาแสกมากน้อยแค่ไหน

ตัวเลือกคำตอบ	อักษรกำกับ ค่าคะแนน	ช่วงอายุ (ปี)				รวม
		5 - 20	21 - 40	41 - 60	61 ปีขึ้นไป	
ไม่เข้าใจเลย	ง	-	-	1	1	2
เข้าใจเล็กน้อย	ค	22	20	21	2	65
เข้าใจพอปานกลาง	ข	2	-	-	1	3
เข้าใจมาก	ก	65	52	86	41	244
รวม		89	72	108	45	314

จากตารางจะพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีความเข้าใจในการใช้ภาษาแสกในระดับมาก ซึ่งตรงกับอักษร ก ในการให้คะแนนของทีมวิจัย คิดเป็น 244 คะแนน

5.) ในชีวิตจริงท่านเห็นว่าภาษาแสกเป็นอย่างไร

ตัวเลือกคำตอบ	อักษรกำกับ ค่าคะแนน	ช่วงอายุ (ปี)				รวม
		5 - 20	21 - 40	41 - 60	61 ปีขึ้นไป	
มีความสำคัญเล็กน้อย	ค	-	1	1	-	2
ไม่มีความสำคัญ	ง	1	-	-	-	1
มีความสำคัญมาก	ข	32	25	36	22	115
มีความสำคัญมากและจำเป็นด้วย	ก	56	44	69	22	191
รวม		89	70	106	44	309

จากตารางจะพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่าภาษาแสกมีความสำคัญและมีความจำเป็นในการใช้สื่อสารในชีวิตประจำวัน ซึ่งตรงกับอักษร ก ในการให้คะแนนของทีมวิจัย คิดเป็น 191 คะแนน

6.) หากท่านรู้ว่ามีคนจะทำลายภาษาแสก ท่านคิดอย่างไร

ตัวเลือกคำตอบ	อักษรกำกับ ค่าคะแนน	ช่วงอายุ (ปี)				รวม
		5 - 20	21 - 40	41 - 60	61 ปีขึ้นไป	
เขาทำอะไรก็ได้	ง	-	1	-	-	1
ไม่พอใจบ้างเล็กน้อย	ค	-	2	1	-	3
ไม่พอใจมาก	ข	21	10	28	19	78
ไม่พอใจมากและจะแก้ไข	ก	61	58	78	27	224
รวม		82	71	107	46	306

จากตารางจะพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะรู้สึกไม่พอใจมากเมื่อรู้ว่ามีคนจะทำลายภาษาแสกและจะแก้ไข ซึ่งแจ้งให้เขาเข้าใจ ซึ่งตรงกับอักษร ก ในการให้คะแนนของทีมวิจัย คิดเป็น 219 คะแนน

7.) ถ้าท่านไปอยู่ที่อื่น (ต่างบ้านต่างเมือง) ท่านจะยังพูดภาษาแสกหรือไม่

ตัวเลือกคำตอบ	อักษรกำกับ ค่าคะแนน	ช่วงอายุ (ปี)				รวม
		5 - 20	21 - 40	41 - 60	61 ปีขึ้นไป	
ไม่พูดเลยอายุเขา	ง	1	-	2	4	7
พูดให้น้อยที่สุด	ค	14	9	11	5	39
พูดให้มากตามเหมาะสม	ข	44	38	51	20	153
พูดมากและแนะนำคนอื่นด้วย	ก	30	22	41	18	111
รวม		89	69	105	47	310

จากตารางจะพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะมีการพูดภาษาแสกตามความเหมาะสมเมื่อไปอยู่ที่อื่นต่างบ้านต่างเมือง ซึ่งตรงกับอักษร ข ในการให้คะแนนของทีมวิจัย คิดเป็น 153 คะแนน

8.) ในอนาคตท่านคิดว่าภาษาแสกจะเป็นอย่างไร

ตัวเลือกคำตอบ	อักษรกำกับ ค่าคะแนน	ช่วงอายุ (ปี)				รวม
		5 - 20	21 - 40	41 - 60	61 ปีขึ้นไป	
จะเลือนหายไปหมด	ง	1	1	4	1	7
จะไม่เลือนหาย	ข	13	14	18	14	59
จะไม่เลือนหายและขยายต่อไป	ก	55	40	72	27	194
สรุปยังไม่ได้	ค	20	14	11	3	48
รวม		89	69	105	45	308

จากตารางจะพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าภาษาแสกจะยังไม่เลือนหายและยังมีการขยายผู้ใช้ภาษาต่อไป คิดเป็น 194 คะแนน

9.) การมีกรรมการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกท่านมีความรู้สึกรึ้อย่างไร

ตัวเลือกคำตอบ	อักษรกำกับ ค่าคะแนน	ช่วงอายุ (ปี)				รวม
		5 – 20	21 – 40	41 – 60	61 ปีขึ้นไป	
ไม่มีความรู้สึกอะไร	ง	-	-	1	-	1
ทำไว้ก็ได้ไม่ทำก็ได้	ค	1	-	-	-	1
ดีใจมากภาษาจะคงอยู่	ข	29	18	25	19	91
ดีใจมากและพร้อมจะร่วมมือเสมอ	ก	59	51	80	27	217
รวม		89	69	106	46	310

จากตารางจะพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ดีใจมากเมื่อทราบว่าจะมีการทำพจนานุกรม และมีคณะกรรมการดำเนินงานแล้ว และมีความยินดีที่จะร่วมมือกันทำงานให้สำเร็จ คิดเป็น 217 คะแนน

10.) ใครมีหน้าที่รักษาภาษาแสกให้ยั่งยืนสืบไป

ตัวเลือกคำตอบ	อักษรกำกับ ค่าคะแนน	ช่วงอายุ (ปี)				รวม
		5 – 20	21 – 40	41 – 60	61 ปีขึ้นไป	
เยาวชนแสก	ข	8	3	13	7	31
กรรมการหมู่บ้าน	ง	-	-	-	-	-
ผู้อาวุโสและผู้สูงอายุ	ค	-	-	-	-	-
ชนชาติพันธุ์แสกทุกคน	ก	81	66	94	40	281
รวม		89	69	107	47	312

จากตารางจะพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่คิดว่าชาวแสกทุกคนเป็นผู้ที่ต้องทำหน้าที่ในการรักษาภาษาแสกให้ยั่งยืนสืบไป คิดเป็น 281 คะแนน

ผลรวมจากคะแนนทั้งหมด เป็นดังนี้

ข้อ ก ภาษายังยืนมั่นคง ได้ 2,223 คะแนน

ข้อ ข ภาษาเริ่มเสื่อม ได้ 728 คะแนน

ข้อ ค ภาษาจะเสื่อมเร็วขึ้น ได้ 132 คะแนน

ข้อ ง ภาษาจะเสื่อมแล้ว ได้ 20 คะแนน

จากการสำรวจครั้งนี้ ทีมวิจัยมั่นใจว่าภาษาแสกจะยังคงยั่งยืนสืบไป

4.2 ระบบตัวเขียนภาษาแสก

ระบบตัวเขียนภาษาแสก ได้ใช้อักษรภาษาไทย ทั้งพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และตัวสะกด เอามาเป็นฐาน เหตุผลที่เลือกอักษรภาษาไทยมาใช้ เพราะเป็นที่นิยมของคนในชุมชน ทั้งยังเป็นภาษาที่ใช้ในราชการ ใช้สื่อสารในสถานศึกษาทุกระดับ เป็นอักษรที่ในชุมชนคุ้นเคยอยู่แล้ว และอักษรภาษาไทยนี้สามารถกำหนด เสียงคำศัพท์ภาษาแสกได้เกือบทั้งหมดทุกตัวอักษร

ระบบตัวเขียนภาษาแสก ของบ้านบะหว้า ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม สร้างขึ้นโดย การสำรวจความคิดเห็นและการยอมรับของชาวไทยแสก ที่พูดภาษาแสกอยู่เป็นประจำ เขียนโดยการใช้สำเนียงภาษาแสกเป็นหลักยีน มีรายละเอียดจำแนกเป็นข้อๆ ดังนี้

1. พยัญชนะ

พยัญชนะที่ใช้เขียนในภาษาแสก เขียนโดยอักษรไทย แบ่งตามรูปพยัญชนะได้ 3 ประเภท คือ

- 1) พยัญชนะ
- 2) พยัญชนะที่มีสัญลักษณ์พิเศษกำกับไว้
- 3) พยัญชนะที่เหมือนภาษาไทยแต่ออกเสียงต่างกัน

1.1 พยัญชนะ หมายถึง พยัญชนะที่ไม่มีสัญลักษณ์พิเศษกำกับไว้ พยัญชนะเหล่านี้จะออกเสียงเป็นเสียงเดียวกันกับในภาษาไทยทุกอย่าง มีจำนวนทั้งหมด 25 ตัว ดังนี้ ก ข คง จ ช ด ต ท ถ น บ ป ผ พ ฟ ม ย ร ล ว ส ห อ ฮ

ตัวอย่าง การเขียนภาษาแสก โดยใช้อักษรภาษาไทย ดังนี้

ก	ถูก	"เสื่อ"	ผ	เผีย	"เสื่อ"
ข	แข่ง	"ตะกร้าใหญ่"	พ	เพี	"แพไม้ไผ่"
ค	คุ"	กุดักน้ำโบราณ"	ฟ	โฟ้ม	"กล่องโฟม"
ง	งิ้ว	"งู"	ม	หมู่	"หมู"
จ	จะร้าน	"จิ้งจก"	ช	ไช้	"ไช้คังปลา"
ช	ช่าง	"ช่าง"	ร	ร้ว	"เรือ"
ด	แด็ก	"เด็ก"	ล	หลั่ง	"กล้วย"
ต	ตร้อง	"ตา"	ว	ว้าย	"ควาย"
ท	ทึ่ง	"ธง"	ส	ส่อย	"สายสร้อย"
ถ	ไถ่	"ถุงผ้าเล็กๆ"	ห	หุ่ง	"มะละกอ"
น	หนู่	"หนู"	อ	อ้อย	"อ้อย"
บ	บือ	"วัว"	ฮ	ฮั้ง	"วัว"
ป	เป้า	"ปู"			

1.2 พยัญชนะที่มีสัญลักษณ์พิเศษ หมายถึง รูปพยัญชนะที่มีสัญลักษณ์พิเศษบางอย่างกำกับไว้ เพื่อแสดงว่า มีเสียงซึ่งต่างจากพยัญชนะในภาษาไทยที่ใช้เป็นฐาน มี 1 ตัว คือ กุ ที่มีเครื่องหมาย ฟันกุ กำกับไว้ข้างใต้ ให้ออกเสียงโดยใช้ ส่วนของหลังลิ้นแตะเพดาน ออกเสียงคล้าย ก ไก่ แต่กักลมไว้ติด หนึ่ง แล้วปล่อยออกมา

ตัวอย่างคำ ที่เขียนในภาษาแสก เช่น คำว่า

เกา	“ข้าว”	กุ่ม	“รสมขม, ทองคำ”
กือ	“คอ”	กือมือ	“ข้อมือ”
เก็ง	“เท้า”	ก๊าย	“คาย”

1.3 พยัญชนะที่เหมือนภาษาไทยแต่ออกเสียงต่างกัน มี 1 ตัว คือตัวอักษร ญ ออกเสียงโดยการ ใช้ลิ้นส่วนกลางแตะเพดาน แล้วปล่อยลมออกทางจมูก เหมือนคนไทยอีสาน พูดคำว่าหญ้า “หญ่า” , หมู่ม “เคี้ยว” , ญาง “เดิน” ฯลฯ

ตัวอย่างคำ ที่เขียนในศัพท์ภาษาแสก ดังนี้

ญ๊ายญิ้ว	“เคี้ยวเอื้อง”	ญัมญัม	“เร็วเร็ว”
ญัมเกา	“เคี้ยวข้าว”	ญ๊า	“สะบักสะบอม”
หญ้าง	“เดิน”	ญอด	“แกระแกระ”
แญ้น	“เงิน”	หญ์	“ปัสสาวะ”

2. กลุ่มพยัญชนะ รูปพยัญชนะที่เลือกมาใช้ในระบบตัวเขียนภาษาแสกแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มดังนี้

2.1 กลุ่มพยัญชนะต้น

2.1.1 กลุ่มอักษรกลาง มี 7 ตัวอักษร ได้แก่ ก จ ด ต บ ป อ สามารถผันวรรณยุกต์ได้ครบทั้ง 7 เสียง

2.1.2 กลุ่มอักษรสูง มี 5 ตัว ได้แก่ ข ถ ผ ส ห ในระบบตัวเขียนภาษาแสก ได้นำเอาอักษรสูง ในภาษาไทยกลางเข้ามาใช้ ด้วยเหตุผลที่ต้องการให้การเขียนศัพท์ภาษาแสกมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เขียนได้ตรงรูปวรรณยุกต์ทุก ๆ คำ ทั้งยังเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนไทแสก ซึ่งเป็นเจ้าของภาษา อย่างดีอีกด้วย

ตัวอย่างการเขียนคำศัพท์ ภาษาแสกโดยใช้อักษรสูงดังนี้

โสัง	“เสา”	หรั้าหรั้น	“หาเจอ”
ล่าง	“สูง”	หรั้าเรื่อ	“ด้านใน”
ผ้ม	“ลับ”	หรั้งร้าน	“หลังบ้าน”
เผ็ช	“เสือ”	แดหล้อม	“ตอนเช้า”

2.1.3 **กลุ่มอักษรตัว** มี 13 ตัว ได้แก่ ค ง ช ท น พ ฟ ม ย ร ล ว ฮ อักษรทุกตัว สามารถเขียนคำศัพท์ในภาษาแสกได้ และออกเสียงได้ตรงๆ

2.1.4 **กลุ่มอักษร พยัญชนะควบกล้ำ** ในการพูดภาษาแสกทุกๆ วันจะมีคำที่ออกเสียงเป็นพยัญชนะควบกล้ำบ่อยมาก ในการเขียนคำศัพท์ จึงจำเป็นต้องมีพยัญชนะควบกล้ำ ซึ่งจำแนกออกมาได้ 7 คู่ดังนี้ ตร ทร บร ปร ผร พร มร

ตัวอย่างการเขียนคำศัพท์ด้วยพยัญชนะควบกล้ำ ดังนี้

ตร	เตร้า	"ร่ำรวย"	ผร	ผร้ม	"ผม"
ทร	ทร้อ	"ขอ"	พร	มากพร้าว	"มะพร้าว"
บร	เบร็ชน	"เดือน"	มร	แมรืค	"เมล็ด"
ปร	ปร้า	"ปลา"			

2.2 **พยัญชนะสะกด** ระบบตัวเขียนในภาษาแสก สามารถใช้พยัญชนะสะกดในอักษรภาษาไทยได้

ครบ 8 ตัว

ตัวอย่าง การเขียนคำที่มีพยัญชนะสะกดต่างๆ จำนวน 8 ตัวดังนี้

-ก	แมรืค	"เมล็ด"	-บ	กั๊บ	"กบ"
-ง	น้าง	"หนอไม้"	-ม	ผร้อม	"พอม"
-ค	ปี้ด	"เปิด"	-ย	ว้าย	"ควาย"
-น	ร๊าน	"บ้าน"	-ว	เรว	"กั๊บคัค"

พยัญชนะสะกด ในระบบตัวเขียนภาษาแสก จำแนกออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

2.2.1 **พยัญชนะสะกด คำเป็น** มี 5 ตัว ได้แก่ ง ม น ย ว สามารถผันตามเสียงของวรรณยุกต์ได้ครบทุกคำ ทุกตัวสะกด แต่อาจมีความหมายไม่ครบทุกคำ ดังนี้

-ง	คาง	ค่าง	ค้าง	ค้าง	ค้าง	ค้าง
-ม	กม	ก้ม	กัม	กัม	กัม	กัม
-น	ป็น	ป้น	ป็น	ป้น	ป้น	ป้น
-ย	คาย	ค้าย	ค้าย	ค้าย	ค้าย	ค้าย
-ว	แกว	แก้ว	แก้ว	แก้ว	แก้ว	แก้ว

ตัวอย่าง การเขียนคำที่มีความหมาย ในคำศัพท์ภาษาแสก โดยตัวพยัญชนะสะกด ที่เป็นคำเป็น ดังนี้

-ง	คาง	"รอยค่าง"	-ย	กะคาย	"กระต่าย"
	ค้าง	"เห็ด"		ลั๊กค้าย	"เสาไม้เนื้อแข็งฝัง"
	ค้าง	"ตะขำพลาสติก"			ชิดกันเป็นกำแพง"

-ม	ก้ม	"ก้ม"	-ว	แกว	"ถื่นที่อยู๋อาศัย"
	เล้าก้ม	"เหล้ากลม"		แก้ว	"ขวด"
-น	ป็น	"ป็น"		แก้ว	"หยอกล้อ"
	ป็น	"แบ่งป็น"			

2.2.2 พยัญชนะสะกดที่เป็นคำตาย พยัญชนะสะกดที่เป็นคำตาย คือ เมื่อเขียนรวมกันเป็นคำแล้วอ่านออกเสียง น้ำเสียงจะสั้นกว่าตัวสะกดที่เป็นคำเป็น มี 3 ตัว คือ ก ด บ

ตัวอย่าง การเขียนคำศัพท์พยัญชนะสะกดที่เป็นคำตายดังนี้

พยัญชนะสะกด คำตาย	
-ก หว้าก	"ฟากไม้ไผ่"
หล้อก	"ร้อน"
-ด ถ้าด	"เผ็ด"
หล้าด	"ตักกรด"
-บ ทาบ	"เปลือก"
ล้าบ	"มีด"

3. วรรณยุกต์ วรรณยุกต์ที่ใช้ในระบบตัวเขียนภาษาแสง มี 6 รูป 7 เสียง จำแนกออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

3.1 ไม่ปรากฏรูปวรรณยุกต์ คำที่มีตัวสะกดเป็น ก, ด, บ จะออกเสียงเป็นวรรณยุกต์เอกแต่ไม่มีรูปวรรณยุกต์กำกับ เช่น

การเขียน	การออกเสียง	ความหมาย
-ก เกร้าโปก	โปก	หัวโกร๋น
-ด กระปาด	ปาด	เชียดปาด
-บ มากเจียบ	เจียบ	น้อยหน้า

3.2 รูปวรรณยุกต์ที่ใช้ตามปกติ ในภาษาไทยกลางได้แก่

(ˊ) ไม่เอก (ˋ) ไม่โท (ˋˊ) ไม่ตรี (ˋˋ) ไม่จัตวาในระบบตัวเขียนภาษาแสง วรรณยุกต์ทั้งหมดนี้สามารถใช้เขียนคำศัพท์ได้ตรงรูป, มีความหมาย, และสำเนียงที่ถูกต้อง

ตัวอย่างการเขียนคำ ที่เดิมวรรณยุกต์ให้ตรงกับสำเนียง การพูด ในศัพท์ภาษาแสก ดังนี้

เหมบัก	“ผู้หญิง”	ห้องเค่อ	“ของใคร”
ผ้อสาย	“ผู้ชาย”	แค็กสาว	“หญิงสาว”
ล๊ับ	“มีด”	ปราคปรั	“ตากปลา”

3.3 รูปวรรณยุกต์ที่กำหนดขึ้นใหม่

ตัวที่ 1 (-) ไม่แทรก ใช้กำกับเสียงกลางระดับในสำเนียงการพูดภาษาแสก ซึ่งสะกดด้วยพยัญชนะ ก

ด บ

ตัวอย่างการเขียนคำศัพท์ ที่เดิมวรรณยุกต์ไม่แทรก ดังนี้

ปาก	“ปาก”	เปียด	“บวบ”
โปก	“ใช้มือกอบเอา”	เขียบ	“เหยียบ”
เกด	“เจ็บปวด”	ปราค	“ตาก”
กาด	“ขาด”	เปรก	“แตก”

วิธีอ่านเสียงวรรณยุกต์ไม่แทรก ให้ออกเสียงราบเสมอ คล้ายกับคำว่า ปาง ในเสียงสามัญของภาษาไทยกลาง แต่ให้เปลี่ยนตัวสะกดจาก ง เป็น ก ก็จะได้สำเนียงของภาษาแสก อย่างตรงเสียง เช่น ป-ง = ปาง เปลี่ยนเป็น ป-ก = ปาก

ตัวที่ 2 (^) ไม่ซับซ้อนกำกับเสียงคำศัพท์ในภาษาแสก ซึ่งเป็นเสียงอยู่กึ่งกลางระหว่างไม่เอกกับไม่โท ซึ่งเสียงไม่ซับซ้อนนี้ มีเสียงวรรณยุกต์จะต่างจากภาษาไทยกลาง

ตัวอย่างการเขียน คำศัพท์ภาษาแสก ด้วยรูปวรรณยุกต์ไม่ซับซ้อน ดังนี้

คัมปิ่น	“ทอเสื่อ”	พิ่นจิ้น	“ผ้าถุง”
นัมอ้อย	“น้ำอ้อย”	อินจื้อ	“เสียใจ”
ชะม้า	“ผ้าขาวม้า”	ล็กยั้ง	“เสารั่ว”

3.4 วิธีเรียงลำดับ การใช้วรรณยุกต์ ในระบบตัวเขียนภาษาแสก สรุปทั้งหมดมี 7 เสียง 6 รูป ดังนี้

1. () เสียงพิน “เสียงสามัญ”	5. (*) ไม่โท “ไม่โท”
2. (-) ไม่แทรก “ไม่แทรก”	6. (") ไม่ตรี “ไม่ตรี”
3. (') ไม่เอก “ไม่เอก”	7. (^) ไม่จัตวา “ไม่จัตวา”
4. (^) ไม่ซับซ้อน “ไม่ซับซ้อน”	

4. สระ สระภาษาแรก มี 27 ตัว ดังนี้ -ะ -ั -า -ิ -ี -ื -ู -ุ -ู -ะ -เ -แ -ะ -แ -
-วะ -ัว -เียะ -เีย -เือะ -เือ -เอะ -เอ โะ -โ -เาะ -อ ไ -เ

ตัวอย่างการเขียนคำ ที่มีสระต่างๆ ดังนี้

-ะ	จะ โก๋ย	"กิ้งก่า"	-ัว	ญัว	"หญ้า"
-ั	หมั่ม	"ผม"	-เียะ	เกียเกีย	"รองเท้าไม้"
-า	ปร้า	"ปลา"	-เีย	เผีย	"เสื่อ"
-ิ	ปี้ด	"เปิด"	-เือะ	กองเือะเือะ	"กึ่งโน้ม"
-ี	วี่	"ไฟ"	-เือ	โคเดรือ	"คันบูก"
-ื	วีน	"พีน"	-เอะ	เบ๊ย	"แม่"
-ู	จื้อ	"ใจ"	-เอ	จะเถรือ	"ตะไคร้"
-ุ	อูนั่ม	"ตุ่มดินใส่น้ำ"	-เะ	กะ โป๊ะ	"กะลา"
-ู	หมู่	"หมู"	-เ	โป๊ย	"กระบวย"
-เะ	เต๊ะ	"เตะ"	-เาะ	กะเตาะ	"ตะกร้าใบเล็ก"
-เ	เพี	"แพไม้ไผ่"	-อ	ไมห่อ	"ไม้ขอสอย"
-แะ	กะแะ	"เกวียน"	-ไ	ไย	"ไซค์ปลา"
-แ	แถร์	"เขียด"	-เ	เป่า	"ปู"
-วะ	ญัวะ	"ปลอบโยน"			

สระที่ไม่ใช่ คือ ไ และ -เ้า เหตุผลที่ไม่ใช่เพราะมีหลายตัวจะซ้ำกัน จะทำให้สับสนและยากแก่การจดจำ เป็นการใช้วรรณยุกต์เปลี่ยนด้วย

5. คำพ้องรูป คำพ้องรูป คือ คำที่มีพยัญชนะต้น, วรรณยุกต์, สระ และตัวสะกดเหมือนกัน แต่ออกเสียงไม่เหมือนกัน เช่น

เสียงต้น	เสียงยาว
ล้องหงั้นไร่ "ลงบันได"	ล้องเค็ม "ลองชิม"
ล้องหล้าง "ลงใต้ถุน"	ล้องฮิด "ลองทำ"
ล้องร้าน "ลงจากบ้าน"	ล้องเผี้ยมอ "ลองเสื่อใหม่"
เรื่อค้อง "ในป่าดง"	ค้องมากแถรว "ดองมะขาม"
ค้องหุ่ม "ป่าดงรก"	ค้องมากเหมี้ยง "ดองมะม่วง"
ค้องกุก "ดงเสือ"	ค้องเหวียก "กักงานไว้ไม่ทำ"

ข้อสรุปของคำพ้องรูป คือ ถ้าคำศัพท์คำไหนเป็นคำที่ออกเสียงยาวให้ขีดเส้นใต้ตรงสระ เช่น ในคำว่า “ลือ่ง” คำนี้ สระก็คือ “อ” เพราะฉะนั้นจึงขีดเส้นใต้ตัว “อ” ให้เป็นที่เข้าใจกัน ดังนี้ ลืองเคมลืองฮิดคองมากแลวคองมากหมิยง เป็นต้น

6. การใช้เครื่องหมายวรรคตอน ระบบตัวเขียนภาษาแสง ได้นำเอาเครื่องหมายต่างๆ จากภาษาไทยมาใช้เพื่อแสดงความหมายของคำและประโยคอื่นๆ ให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น ดังนี้

ตัวอย่างการเขียนรูปเครื่องหมายวรรคตอน

๑	ไมไหน	“ไปยานเล็ก”	,	ไมจั้น	“จุลภาค”
๒	ไมบีก	“ไปยานใหญ่”	?	ไมอะท้า	“ปริศนีย์”
๓	ไมยมเจียน	“ไมยะมก”	()	ไมวังเลียบ	“นขลิขิต”
๔	ไมไคคิ่น	“ไมไคคู้”	!	ไมค็อกขะมะ	“อัศเจรีย์”

วิธีใช้เครื่องหมาย กับประโยคและคำต่างๆ ดังนี้

6.1 ๑ ไมไหน “ไปยานเล็ก” ใช้เขียนต่อท้ายประโยคหรือคำศัพท์อื่นๆ เพื่อแสดงว่า ยังมีต่ออีกเล็กน้อย ตัวอย่าง เช่น ไก่ค่างโบโรงมีค่างอีกอ้อย มีค่างคามเป้า ค่างนัมพุนค่างทาน ๑

โคกดอนเห็ดไมกว้าง มีเห็ดออกนิตหนอย มีเห็ดกำมปู เห็ดน้ำหมาก เห็ดถ่าน ๑

6.2 ๒ ไมบีก “ไปยานใหญ่” ใช้เขียนต่อท้ายประโยค หรือคำศัพท์อื่นๆ เพื่อแสดงว่ายังมีอีกมาก

ตัวอย่าง เช่น ไก่โรงมีค่างออกหลายมีค่างกอด้างไค้ค่างตาบมั่วค่างเผ่งเข้า ๑

โคกดอนเห็ดกว้างมาก มีเห็ดมากมาย มีเห็ดก่อ เห็ดไค เห็ดโคน เห็ดฟ้างขาว ฯลฯ

6.3 ๓ ไมยมเจียน “ไมยะมก” ใช้เขียนต่อท้ายคำศัพท์ เพื่อต้องการให้อ่านซ้ำ เช่น มีอิดๆ “มีน้อยๆ”, มีหลายๆ “มีมากมาย”, ญึมๆ “เร็วๆ”

6.4 ๔ ไมไคคิ่น “ไมไคคู้” เขียนกำกับไว้ข้างบนคำศัพท์ เพื่อต้องการให้สระในคำศัพท์นั้นมีเสียงสั้นลง เช่น แมร์ก “เมลิด”, แชนเล็ก “เส้นละเอียด”

6.5 , ไมจั้น “จุลภาค” ใช้เขียนคำ เพื่อแสดงว่ายังไม่จบประโยค

ตัวอย่าง เช่น พ่อไปนา, เบ๊ยไปสวน, นวงไปโรงเรียน พ่อไปนา, แม่ไปสวน, น้องไปโรงเรียน

6.6 ? ไมอะท้า “ปริศนีย์” เป็นเครื่องหมายคำถาม เขียนไว้หลังประโยค

ตัวอย่าง ประโยคคำถาม เจ้าคำ ไป เหนอ ? คุณจะไปไหน ?

6.7 () ไมวังเลียบ “นขลิขิต” เขียนในวงเล็บเป็นคำอธิบายเพิ่มเติม

ตัวอย่าง เช่น ปรากปรั “ตากปลา” (ตากใส่แดด) ยวงปรั “ตากปลา” (ตากรมควันเหนือเปลวไฟ)

6.8 ! ไมค็อกขะมะ “อัศเจรีย์” เขียนไว้หลังประโยค เมื่ออุทานออกมา ตอนตกใจหรือว่าดีใจ

ตัวอย่าง เช่น โอ๊ะ..สคตัมฮัน !

ว้าย..ย รถชนคน !

โอ้ว..ไค้หล่านผ้อส่าย !

โอ้ว..ไค้หล่านผู้ชาย !

7. การเว้นวรรค ให้เขียนเว้นวรรคระยะหนึ่งเพื่อให้อ่านสะดวก สำหรับผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของภาษา จะได้เข้าใจ และรู้ว่าคำไหนเป็นคำไหน และสิ้นสุดที่คำใด เช่น

ฮอยเลื่องผ้อเบ๊ย ฉั่น รัก พ่อ แม่

เขียนเกาครั้นน้ำเอ้าแรงกัน เกี้ยวข้าว ดำนา เอา แรง กัน (ลงแขก)

8. การเขียนคำยืม, ชื่อคน, ชื่อสถานที่

8.1 การเขียนคำยืม ให้เขียนตามสำเนียงภาษาแสดก เช่น

ฟุตบอล	"ฟุตบอล"
เทนนิส	"เทนนิส"
โทรศัพท์	"โทรศัพท์"
พลาสติก	"พลาสติก"

8.2 การเขียนชื่อคน ให้เขียนทับศัพท์ ตามสำเนียงภาษาไทยกลาง เช่น

สุจิตรา จวง สี่พัน ชินกร ปริชา

8.3 การเขียนชื่อสถานที่ ให้เขียนทับศัพท์ ตามภาษาไทยกลาง เช่น

นครพนม สกลนคร วัดโสภาวิทยาราม เป็นต้น

9. หรู่บทั่วเล้งมีชีวแจ้ทัว (พยัญชนะต้นที่ใช้ในภาษาแสดก มี 27 ตัว)

ก กข กง จ จข จด จต จท กน บ ป ผ พ ฟ ม ย ร ล ว ส ห อ ฮ

10. หรู่บไมห่วยเล้งมีชีวแจ้ทัว (สระที่ใช้ในภาษาแสดก มี 27 ตัว)

-ะ -อ -า -อิ -ี -อี -ือ -อุ -ู -ะ -เ -แ -ะ -แ -วะ -ัว -เื้อะ -เื้อย -เื้อะ
-เื้อ -เื้อะ -เื้อ -เื้อะ -เื้อ -เื้อะ -เื้อ -เื้อะ

11. หรู่บไมจ้มพื้น (รูปเครื่องหมายวรรคตอน)

๑	ไมไหน	"ไปขานเล็ก"	,	ไมจั้น	"จุลภาค"
๑๑๑	ไมบัก	"ไปขานใหญ่"	?	ไมอะทัว	"ประจัญ
๑	ไมข้มเจียน	"ไม้ข้มก"	()	ไมวังเลียบ	"นขลิจิต"
๑	ไมไคคั้น	"ไม้ไคคู้"	!	ไมค้อกชะมะ	"อัศเจรีย์"

12. ไมร้างเล้งพัวเต้าเถรกรมีร้อทัว แจ้คเล้ง (วรรณยุกต์ที่ใช้ในภาษาแสดก มี 6 รูป 7 เสียง)

1. () เสียงพื้น	"เสียงสามัญ"	5. (*) ไมโท	"ไม้โท"
2. (-) ไมเถรกร	"ไม้เถรกร"	6. (") ไมตรี	"ไม้ตรี"
3. (') ไมเอก	"ไม้เอก"	7. (*) ไมจี้ดะว้า	"ไม้จี้ดะว้า"

4.(^) ไม่จับ “ไม้จับ”

13. ไม่ร้างเสียงมีแจ๊คเสียงป็นเจียนแล้ว (วรรณยุกต์มี 7 เสียง ผสมเป็นคำ)

- 1.() เสียงพื้น “เสียงสามัญ” กางไมไกรอมอมบางตางฮั่นปุ่นเกาฯลฯ
- 2.(-) ไม่แทรก “ไม้แทรก” ปรากฏปรา หว่าโอดโทกไปไ่ไ่ปุดฯลฯ
- 3.(') ไม่เอก “ไม้เอก” โหล่นฟ้าไมหญ่ามได้กินหรีนสองก้องฯลฯ
- 4.(^) ไม่จับ “ไม้จับ” แฉ้นจ้างค่างออก อ้อยหวาน ก้านหรง ฯลฯ
- 5.(') ไม่โท “ไม้โท” โขยลค หย้างเปรอ เชือกมหลู้มึน ฯลฯ
- 6.(") ไม่ตรี “ไม้ตรี” ถูกล้ายว้ายเร่ลยไป ไฟก้าวักน ฯลฯ
- 7.(') ไม่จัตตะว้า “ไม้จัตวา” กินเกาเอ้าป้าทำเคอเบอหรง ก้องแฉ้น ฯลฯ

4.3 พจนานุกรมภาษาแสงฉบับชาวบ้าน

ทีมวิจัยได้รวบรวมคำศัพท์เพื่อจัดทำพจนานุกรมภาษาแสงฉบับชาวบ้าน ได้คำศัพท์จำนวน 7,327 คำ แยกตามตัวอักษรได้ดังนี้

พยัญชนะ	จำนวนคำศัพท์	พยัญชนะ	จำนวนคำศัพท์
ก	311	บ	312
กฤ	161	ป	332
ค	335	พ	366
ง	186	ฟ	8
จ	316	ม	475
ช	515	ย	264
ญ	236	ร	656
ด	169	ล	337
ต	624	ว	312
ท	535	อ	251
น	219	ฮ	407

นอกจากนี้แล้วที่มวียังได้มีการทำพจนานุกรมแบบศัพท์หมวด จำนวนทั้งหมด 1,346 คำศัพท์ แบ่งเป็น 50 หมวด ดังตารางข้างล่าง ส่วนความหมายและวิธีการใช้พจนานุกรมนั้น สามารถอ่านได้ใน ภาคผนวก

หมวดคำศัพท์	จำนวนคำศัพท์	หมวดคำศัพท์	จำนวนคำศัพท์
หมวดนก	25	หมวดของใช้ (แบบเรียนเครื่องเขียน)	14
หมวดเครื่องดนตรี	22	หมวดศิลปะ	48
หมวดโรค	13	หมวดพาหนะทางน้ำ	8
หมวดธรรมชาติ	19	หมวดพาหนะทางบก	6
หมวดวัน	7	หมวดของใช้ในบ้าน	21
หมวดอวัยวะภายนอก	35	หมวดของใช้ในครัว	32
หมวดอวัยวะภายใน	12	หมวดการเล่นพื้นบ้าน	23
หมวดกริยา	20	หมวดของใช้ในห้องน้ำ	12
หมวดเดือนไทย	12	หมวดของใช้ทำความสะอาด	6
หมวดเดือนสากล	14	หมวดเครื่องมือช่างไม้	10
หมวดญาติ	20	หมวดงานปูน	18
หมวดวัน, เวลา	12	หมวดตัวนับ 1 - 100	100
หมวดรูปเรขาคณิต	13	หมวดต้นไม้ต้นพืช	44
หมวดขนมต่างๆ	13	หมวดพืชผัก	40
หมวดการเกษตร, เครื่องมือ	36	หมวดเครื่องจักสาน	23
หมวดสิ่งก่อสร้าง	22	หมวดวันสำคัญ	19
หมวดข้าว	34	หมวดเครื่องแต่งกายหญิง	28
หมวดเครื่องมือจับสัตว์	19	หมวดเครื่องประดับ	17
หมวดอาหาร	36	หมวดเครื่องแต่งหน้าแต่งผมของหอมทุกชนิด	25
หมวดบุคคล, ของใช้, กิจกรรมทางศาสนา	62	หมวดเครื่องดื่ม	26
หมวดเครื่องนอน	15	หมวดพืชสมุนไพร	51
หมวดกีฬา	18	หมวดคำตรงกันข้าม	73
หมวดปี	12	หมวดสัตว์, แมลง	59
หมวดอาชีพต่างๆ	87	หมวดเครื่องปรุง	25
หมวดยาประจำบ้าน	20	หมวดของใช้ในครัว	20

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

โครงการวิจัย “แนวทางการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสกบ้านบะหว้า ต.ท่าเรือ อ.นาหว้า จ.นครพนม” มีวัตถุประสงค์การดำเนินงานวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลสถานการณ์ทางภาษาแสกของชาวแสกบ้านบะหว้า 2) เพื่อศึกษาเครื่องมือและวิธีการในการบันทึกภาษาแสก 3) เพื่อหาแนวทางในการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้าน 4) เพื่อหาแนวทางในการใช้ประโยชน์จากพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้าน และ 5) เพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสกบ้านบะหว้า โดยใช้กระบวนการทำงานทางด้านภาษาศาสตร์และกระบวนการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน จากการดำเนินงานตลอดทั้งโครงการ สามารถสรุปผลการดำเนินงานได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1 สถานการณ์ทางภาษาแสกของชาวแสกบ้านบะหว้า

ทีมวิจัยสร้างแบบสำรวจสถานการณ์ทางภาษาแสก ซึ่งประกอบด้วยส่วนที่เป็นข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบและส่วนที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องภาษาแสก มีข้อคำถามและแต่ละข้อจะมีตัวเลือกให้เลือกตอบตามความคิดเห็นมากที่สุด จากนั้นทำการสำรวจและสรุปข้อมูลโดยกำหนดตัวอักษร ก - ภาษาที่ยืนยมนั่นคง, ข - ภาษาเริ่มเสื่อม, ค - ภาษาจะเสื่อมเร็วขึ้น และ ง - ภาษาจะเสื่อมแล้ว จากการสำรวจและสรุปผลคะแนนพบว่า คะแนนที่มากที่สุด คือ ก ได้ 2,191 คะแนน รองลงมาคือ ข 728 คะแนน, ค 130 คะแนน และ ง 20 คะแนน ทำให้ทีมวิจัยมั่นใจว่าภาษาแสกจะยังคงยั่งยืนสืบไป

5.1.2 เครื่องมือและวิธีการบันทึกภาษาแสก

ถึงแม้ชาวแสกบ้านบะหว้าจะยังคงใช้ภาษาแสกในชีวิตประจำวันอยู่มาก แต่ภาษาแสกไม่มีระบบตัวเขียนมาก่อน ทีมวิจัย นักวิชาการทางด้านภาษาศาสตร์และพี่เลี้ยงจากมหาวิทยาลัยมหิดลจึงได้ร่วมกันสร้างระบบตัวเขียนภาษาแสกเพื่อเป็นเครื่องมือในการบันทึกภาษา ผลจากกิจกรรมทำให้ทีมวิจัยได้ระบบตัวเขียนภาษาแสก ซึ่งประกอบด้วย พยัญชนะต้น 27 ตัว, สระ 27 ตัว, ตัวสะกด 8 ตัว, ตัวควบกล้ำ 7 ตัว และวรรณยุกต์ 6 รูป 7 เสียง และได้ทำฟรอนท์ภาษาแสกขึ้น ซึ่งวิธีการบันทึกภาษาแสกหรือการใช้ฟรอนท์ภาษาแสก ทีมวิจัยได้จัดทำไว้ในรูปแบบของคู่มือระบบตัวเขียนภาษาแสก

5.1.3 แนวทางในการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้าน

เมื่อได้ระบบตัวเขียนภาษาแสกแล้ว ทีมวิจัยใช้วิธีการแบ่งกันไปเขียนเป็นกลุ่มเล็กๆ กลุ่มละ 4 – 5 คน ไปเก็บข้อมูลคำศัพท์ภาษาแสกจากปราชญ์ผู้มีความรู้ในภาษาแสก เมื่อแต่ละกลุ่มเก็บรวบรวมข้อมูลได้แล้วก็นำข้อมูลมารวมกันแล้วให้ทีมผู้ตรวจภาษาได้ตรวจทานความถูกต้องในการเขียนเพื่อมอบให้แผนกคอมพิวเตอร์ได้จัดการพิมพ์ข้อมูลเก็บไว้เรื่อยๆ จากนั้นนำคำศัพท์ที่รวบรวมและจัดพิมพ์แล้วส่งไปให้อาจารย์ทางมหาวิทยาลัยมหิดลได้ตรวจสอบและมีการแก้ไขปรับปรุงหลายครั้ง ซึ่งทีมวิจัยสามารถรวบรวมคำศัพท์ตามลำดับอักษร ได้ทั้งหมด 7,327 คำ และคำศัพท์หมวด 1,346 คำ

5.1.4 แนวทางการใช้ประโยชน์จากพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้าน

จากการทำโครงการวิจัย ทำให้ทีมวิจัยได้พจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้าน ซึ่งเป็นต้นฉบับจำนวน 1 เล่ม กลุ่มเป้าหมายผู้ใช้ประโยชน์อันดับแรก คือ ชาวแสกในหมู่บ้านบะหว้า เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่อยู่ใกล้กับทีมวิจัยมากที่สุด เมื่อเรารู้แล้วเราก็ต้องทำให้คนที่อยู่ใกล้ตัวเรารู้ด้วยโดยจะพิมพ์เพิ่มให้คนแสกในหมู่บ้านได้อ่านกันทุกคน ทุกครัวเรือน และมีทีมวิจัยเป็นผู้อธิบายให้ชาวบ้านได้รู้และเข้าใจด้วย จากนั้นเผยแพร่ต่อไปสู่คนแสกบ้านบะหว้าที่ไปอยู่ที่อื่น เช่น ที่กรุงเทพหรือต่างจังหวัด เพราะคนกลุ่มนี้จะไม่ค่อยได้พูดภาษาแสก การมีคู่มือระบบตัวเขียนและพจนานุกรมภาษาแสก เมื่อเขาอยากเขียนเขาก็จะสามารถเขียนได้ ถ้านึกไม่ออกก็สามารถเปิดพจนานุกรมได้จะทำให้เขาเข้าใจถึงคำศัพท์ดั้งเดิมและเขาจะไม่ลืมภาษาแสก

5.1.5 การอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสกบ้านบะหว้า

โครงการจัดทำพจนานุกรมภาษาแสกฉบับชาวบ้านเป็นรูปแบบหนึ่งในการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสกผ่านกระบวนการวิจัยโดยมีทีมวิจัยเป็นแกนหลักและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตามวาระและโอกาสที่เหมาะสม มีพี่เลี้ยงและนักวิชาการให้การสนับสนุนทั้งเรื่องกระบวนการทำงานและวิชาการความรู้เกี่ยวกับภาษา กิจกรรมการพัฒนา ระบบตัวเขียน ทำให้ทีมวิจัยได้รู้จักภาษาแสกมากขึ้นและลึกซึ้ง ได้รู้จักความพิเศษที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะภาษาแสกซึ่งไม่เหมือนภาษาไทย กิจกรรมการรวบรวมคำศัพท์เพื่อจัดทำพจนานุกรมทำให้ได้เข้าใจถึงคำศัพท์ดั้งเดิม คำศัพท์เก่าๆที่ลืมไปแล้วก็ได้กลับมา นอกจากนี้แล้วยังมีการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาแสกบ้านบะหว้าโดยการเขียนเพลง เขียนหมอลำและเขียนนิทานให้เด็กๆอ่าน การเขียนนิทาน เรื่องเล่าประสบการณ์ เป็นอะไรที่สนุกมากๆ ชวนอ่านชวนติดตาม

5.2 การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

5.2.1 การเป็นแหล่งเรียนรู้

วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2555 นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้มาศึกษาเรียนรู้ในหมู่บ้าน โดยศึกษาทุกเรื่อง เช่น การอาชีพ การปกครอง สาธารณะสุข การทำมาหากิน และเรื่องภาษา โดยมาสอบถามเรื่องภาษากับทีมวิจัยและขอชาร์ตพยัญชนะภาษาแสงกลับไปศึกษาเพิ่มเติม

วันที่ 5 มกราคม 2556 มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทเบิ่ง จากจังหวัดลพบุรี มาดูงานเรื่องการทำพจนานุกรม โดยมาดูหลักการ วิธีการทำพจนานุกรม ว่าทำอย่างไร ขั้นตอนทำอย่างไรบ้าง ได้คำศัพท์มาอย่างไร เขาดูของเรา ทำให้เขาเกิดความคิดว่าน่าจะทำได้เช่นกัน การเขียนศัพท์คงไม่ยากเท่าไร ดูตัวอย่างหมวดหมู่หมวดคน สิ่งของ ทีมวิจัยได้ให้กำลังใจเขาบอกเขาว่าทำได้แน่นอน

วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2556 เข้าร่วมงานประชุมเสวนา วันภาษาแม่สากล เปิดโลกภูมิปัญญาภาษาแม่ ที่สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล

5.2.2 เข้าร่วมงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

วันที่ 2 – 4 สิงหาคม 2555 เข้าร่วมงานมหกรรม “ชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองแห่งประเทศไทยปี 2555 ณ อาคาร 6 ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพคเมืองทองธานี

วันที่ 16 – 20 มกราคม 2556 เข้าร่วมประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การจัดทำแผนพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ พัฒนาชาติพันธุ์ ณ โรงแรมบีพี เชียงใหม่ซิตี้ อ.เมือง จ.เชียงใหม่

5.3 ความรู้ที่ได้จากการทำงาน

ได้เข้าใจคำว่าทำวิจัย เราเคยตอบคำถามแล้วกาข้อสอบ ปัญหาของการเรียนคืออ่านคำถามแล้วกาข้อสอบให้ถูก ให้แน่ใจว่าตรงกับเราอ่านมา แต่พอทำวิจัย ปัญหามันเกิดเองและต้องแก้เอาเอง ทำไปก็เจอปัญหาต้องแก้กันอยู่ตลอด ทำไปเจอปัญหาไป แก้ปัญหาระหว่างทางอยู่เรื่อยๆ ก็ต้องมีการปรึกษาหารือกันกับพี่เลี้ยงทีมวิจัย

มีความรู้เรื่องภาษาไทยมากขึ้น เข้าใจมากขึ้น ทั้งที่เกือบลืมไปแล้ว ได้ทบทวนอีกครั้งก็ดีใจมาก เราเกือบลืมไปแล้วอะไรคืออักษรกลาง ต่ำ สูง วรรณยุกต์ และเครื่องหมายต่างๆ พอเวลามาทำโครงการมันต้องเอาให้ชัด ให้แม่น จะเลื่อนลงไม่ได้ เพราะมีคนอื่นๆจะมาอ่านและรอดูทีหลัง คือ เราต้องแม่นเพื่อที่เราจะต้องตอบคำถามคนอื่นให้ได้เมื่อเขาถามมา แต่ก่อนเรียนก็คือเรียนแล้วผ่านไป

5.4 ความสุข/ ความทุกข์ที่เกิดจากการทำงานวิจัย

ทีมวิจัยมีความสุขเมื่อได้เขียนภาษาแสงและร้องเพลง หมอลำเป็นภาษาแสง คนที่ได้ฟังก็หัวเราะชอบใจ แต่ก่อนนี้มีหมอลำแต่มีคนมานานมาแล้ว มันตายไปพร้อมคุณปู่คำสุข ก้อนกัน ซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านเพียง

คนเดียวที่ร้องไห้ภาษาแสกได้ นานๆจะมีคนมาขอให้คุณปู่เล่าให้ฟัง แต่พอคุณปู่เสียชีวิต ก็ไม่มีใครเล่าอีกเลย พอมาทำงานวิจัย มีพี่เลี้ยงถามก็พยายามนึก กลอนนี้ นึกไปนึกมาก็เลยนึกออก ก็เลยเล่าได้ แต่ก็ต้องทบทวนอยู่นาน พยายามนึกตัวที่มันคล้องจอง พวกเราที่มวิจัยช่วยกันประติดประต่อให้ จำได้คนละท่อนมาต่อกัน หัวเราะชอบใจสนุกดี อีกหนึ่งความสุขของทีมวิจัยก็คือ มีความสุขเมื่อมีคนมาถามและบอกว่าอยากอ่านภาษาแสก คนแสกที่อยู่บ้านอื่นก็ให้ความสนใจอ่านหนังสือภาษาแสก พวกเราเป็นรุ่นบุกเบิกที่ได้ทำโครงการวิจัยนี้ และมีข้อไว้ให้ลูกหลานได้รู้ว่าพวกเราเป็นบรรพบุรุษของเขาในอนาคต

ส่วนความทุกข์ที่เกิดจากงานวิจัย ในเบื้องต้นทีมวิจัยมีความกังวลอยู่ว่า คณะที่มวิจัยของเราจะทำได้มากน้อยแค่ไหนและคนในชุมชนจะให้ความร่วมมือตลอดเพื่อให้ภาษาได้มีระบบตัวเขียนหรือไม่ จะขยายผลการวิจัยให้กว้างขวางไปสู่ชาวแสกทุกคน ทุกเพศทุกวัยทุกหมู่บ้านชุมชนในประเทศไทยได้หรือไม่ อีกประการหนึ่งก็คือพวกเราเป็นชาวบ้านธรรมดาต้องทำมาหากินทุกวัน มีเวลาให้กับโครงการน้อย ทำให้ใช้เวลาอย่างมากในการทำโครงการนี้ และบางครั้ง ก็เจอปัญหาทำให้ท้อแท้ แต่ในความทุกข์เหล่านี้ก็มีความสุขแฝงอยู่เมื่อได้ลงมือทำ และตอนนี้ก็รู้แล้วว่า ปัญหาไว้ให้แก้ไข ทุกปัญหามีทางออกเสมอ

5.5 สิ่งที่ถูกภูมิใจที่สุดจากการทำโครงการวิจัย

เราเป็นชาวบ้านแต่ทำโครงการวิจัยได้และมีพจนานุกรมไว้ให้ชุมชน

มีความภูมิใจที่ได้มีโอกาสสอนผู้รักและพัฒนาภาษาแสก มีตัวเขียนไว้เพื่อเป็นมรดกให้กับชุมชนชาวแสกบ้านบะหว้าและชาวแสกอีก 4 หมู่บ้านที่อยู่ในจังหวัดนครพนม รวมถึงคนชาติพันธุ์อื่นด้วย เพราะเราคณะที่มวิจัยและพี่น้องชาวแสกต่างก็ภูมิใจมากที่ทีมงานจากสกว. และจากมหาวิทยาลัยมหิดลไปแนะนำให้อีกคนที่ติดกับคนแสกได้ตื่นตัวต่างก็ร่วมมือกันอย่างทุ่มเททั้งร่างกาย แรงใจ และเวลาเพื่อให้งานด้านภาษาแสกได้เกิดผลดีเป็นมรดกให้กับคนแสกในปัจจุบันและในอนาคตอย่างมั่นคงยั่งยืนสืบไป

5.6 สิ่งที่ต้องดำเนินการต่อไป

สิ่งที่ต้องดำเนินการต่อไป คือ เรื่องการเผยแพร่ต่อสาธารณะชนต่อไป โดยเริ่มจากเด็กในชุมชน อยากสอนเด็ก ให้เด็กได้รู้คำภาษาแสก โดยเฉพาะเด็กก่อนเกณฑ์ที่เรียนในวัด เพราะว่าเด็กจะได้รู้จักจากคำง่ายๆก่อน ให้ความรู้เบื้องต้นแก่เด็กก่อน เช่น เป็นรูปภาพง่ายๆ คำศัพท์ใกล้ตัว และก็ต้องสอนครูพี่เลี้ยงให้เข้าใจระบบตัวเขียนด้วย และอยากรู้เข้าสู่สถานศึกษาให้เด็กที่เป็นนักเรียนได้เรียนภาษาแสก แต่ก็มีข้อจำกัดว่าในหมู่บ้านไม่มีโรงเรียน เด็กต้องไปเรียนอีกโรงเรียนนอกหมู่บ้านและเรียนรวมกันกับเด็กหลายๆ ภาษา ดังนั้น สิ่งที่น่าจะทำต่อไปกับกลุ่มเยาวชนอาจจะเป็นลักษณะการจัดค่ายเยาวชน จัดกิจกรรม เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ภาษาแสกและสนุกด้วย และนอกจากนี้ยังมีแนวคิดว่าจะต้องนำผลความรู้นี้ เช่น ระบบตัวเขียนพจนานุกรมขยายไปสู่ชาวแสกที่อยู่หมู่บ้านอื่น จำนวน 4 หมู่บ้าน ในจังหวัดนครพนม

รายชื่อทีมวิจัย

1. นายปรีชา ชัยปัญหา	หัวหน้าโครงการ
2. นายประยง ชัยบิน	รองหัวหน้าโครงการ
3. นางสาวศรีไพร ชัยปัญหา	การเงิน
4. นายไทย เอกจักรแก้ว	
5. นายทัตติม คะแก้ว	
6. นางสาวจวง ก้อนกั้น	
7. นายธนัญชัย ชัยปัญหา	
8. นายชินกร ชัยปัญหา	
9. นายประสิทธิ์ ก้อนกั้น	
10. นางสาววະนิส เอกจักรแก้ว	
11. นางสาวกัญชลิดา ก้อนกั้น	
12. นายบุญมี ก้อนกั้น	
13. นายสมพร จามน้อยพรม	
14. นางสุจิตรา นาโควงศ์	
15. นายคำดี ก้อนกั้น	
16. นายสีธาตุ ชัยปัญหา	
17. นายเวียง ชัยปัญหา	
18. นายสังวร ชัยปัญหา	
19. นายจอม ชัยปัญหา	
20. นายสำเร็จ ชัยปัญหา	